CHRISTIANI THOMASII,

Potentiſſimi Boruſſiæ Regis Conſiliarii intimi,
Univerſitatis Fridericianæ Directoris ac Pro-
feſſoris Primarii &c.

DE JURE CIRCA SOMNUM ET SOMNIA,

Von Recht Des Schlaffs und der Träume.

BIBLIOTECA NAZ.
ROMA
VITTORIO EMANUELE

REGIOMONTI ET LIPSIÆ.

Impenſis JO. MART. BURGKMANNI,
IN COLLEGIO PAULINO 1712.

14.

Digitized by Google

Digitized by Google

B. C. D.

CAPUT I.

De

SOMNO ET SOMNIIS IN GENERE.

SUMMARIA.

Somnus humanus §.1. Sumitur vel improprie pro negligentia vel morte §. 2. Expenditur comparatio Cyri inter ſomnum & mortem § 3.4.5. Dormientes an ad vivos an ad mortuos ſint referendi? §. 6. Somnus peccati, mortis & naturæ. Somnus naturæ definitu difficilis §. 7. Deſcriptiones Lactantii, Plinii, Scaligeri, Claubergii, Regii, Williſii & du Hamel §. 8. Alcmaeonis, Empedoclis, Diogenis, Platonis, Stoicorum, Ariſtotelis, Leucippi, Democriti & Epicuri ſententia de Somno §. 9. An miſſa definitione rei diſcurſum de re methodice formare poſſimus? §. 10. 11. An ſomnus ſit actio animæ an corporis? Sedes ſomni an in pectore ſit, an in capite? §. 12. Lactantii peculiaris opinio §. 13. Somnus an cerebrum afficiat, an cerebellum, & qvosnam in cerebro ſpiritus? §. 14. Somnus non afficit animam vegetativam ſeu vitam §. 15. 16. Arbor dormiens §. 17. Somnus an internos ſenſus afficiat primario an externos? §. 18. Utrum phantaſiam & memoriam? §. 19. Qvinam ex ſenſibus externis a ſomno afficiantur? §. 20. Senſus in ſomno non plane ceſſant, ſed tantum ſopiti ſunt, unde differt ab Ecſtaſi §. 21. Somnus etiam cadit in beſtias §. 22. Anima rationalis eſt res cogitans §. 23. Qvid ſit cogitatio? §. 24. 25. An anima qvandoqve ceſſet cogitare? §. 26. An in ſomno ceſſet? Negantium opinio. §. 27. ſententia affirmantium. §. 28. Non tamen ſemper ceſſat in ſomno. §. 29. Dum autem non ceſſat, eam liberiorem in ſomno eſſe putarunt Platonici §. 30. & moderni qvidam Philoſophi, §. 31. qvod refutatur §. 32. 33. 34. An anima in ſomno futura prævidere poſſit? 35. 36. Differentia inter ſomnum hominis

qvam fuerunt aut erunt, hominum animas univerſas ſimul ex illo divinitatis oceano effluxiſſe, & qvidem, qvod tantam divinitatem decebat, nullis veſtitas corporibus; Cæterum cum ad materiæ (qvam coæternam Deo eiqve oppoſitam ſimul tradidere Gentiles) contemplationem ſe dediſſent, neſcio qva inſana materiæ libidine incenſas meruiſſe, ut corporibus veluti compedibus qvibusdam vincirentur; Itaqve nihil aliud eſſe corpus homini qvam carcerem, vinculum, ſepulchrum, vehementerqve eos errare, qvi corpora eſſe putarent partes homini eſſentiales, cum totam hominis eſſentiam ſola circumſcribi anima judicarent. Hinc ergo eſſe diſputabant ulterius, ut ſtatus hominis corpore veſtiti haberi beatus nullo modo poſſet. Unde & illud ſecutum eſt porro, ut negarent eam, qvam Chriſtiani credimus, corporum ad beatam vitam reſuſcitationem, aut, ſi maxime contingeret remigrare animam in corpora vetuſta, nonniſi ad priſtinas eam miſerias revocari arbitrarentur *b*).

a) *Epiſt. 100. Tom. II. oper. fol. 446. 447. Ex qvo repetunt Baronius T. V. Annal. f. 370. & Lutherus in Geneſin. f. 188. b*) *vid. omnino Excellentiſſ. B. Dn. Thomaſii Schediaſma Hiſtoric. th. 19. lit. c. th. 35. lit. o. n. 13. th. 37. lit. ſ. & th. 52. lit. t. n. 37.*

§. 5. Qvemadmodum vero iſtos de divinitate animæ ac præexiſtentia animarum errores in dicto loco Cyri ſaltem indicaſſe ſufficiat, cum inter Chriſtianos neminem confidamus fore, qvi non ſufficienter de eorum abſurditate informatus ſit, ita reliqvi duo ulteriorem merentur diſqviſitionem, ſcilicet qvando tertio Cyrus arbitratur animam dormientis magis liberam eſſe qvam vigilantis, & qvarto, qvod anima in ſomno futura proſpiciat. Qvas opiniones, cum magis ad naturam ſomni id faciat, debito loco *a*) in hoc capite excutiemus.

a) *§. 32. ſeqq. §. 35. ſeqq.*

§. 6. Jam illud ſaltem notetur, impropriam eſſe, ut jam tum notavimus, ſomni acceptionem cum de morte prædicatur, unde non poteſt non & mortis uſurpatio impropria eſſe, cum ad ſomnum accommodatur. Hinc patet, qvid de facto Iphicratis vel Epaminondæ (utriqve enim id attribui refert Frontinus *a*) id ſimul inter ſtratagemata referens, qvam bene ipſe viderit)

ſen-

ſentiendum ſit, qvi cum vigilias circumiret, vigilem, qvem dormientem viderat, transfixit cuſpide, qvod cum aliqvi tanqvam ſævum nimis increparent. *Qualem*, inqvit, *inveni, talem reliqvi.* Uti enim hæc ejus excuſatio acute qvidem dictis annumerari poteſt, ſic ex ſola mortis cum ſomno convenientia factum ſuum a crudelitate purgare minime poterat: ſed aliis rationibus pro juſtitia ejus demonſtranda erat opus, de qvibus infra ſuo loco *b*) Similiter neqvaqvam leges bonæ interpretationis obſervavit Taliſmanes, ſacerdos Turcicus, dum Solymanno, Turcarum Imperatori, qvi Ibrahimo miniſtro ſuo juraverat, qvod ipſi vivo vitam non ſit erepturus, ſvaſit, ut dormientem interfici curaret, cauſatus, dormientes non inter vivos recenſeri poſſe. *c*)

a) *lib. 3. Strategem. cap. 12. n. 2. & 3.* *b*) *c. 5. §. 31.* *c*) *vide Illuſtr. Dn. Pufend. de J. N. lib. 4. c. 2. §. 12. p. 505.*

§. 7. Qvemadmodum igitur ad vocis ambiguitatem tollendam ſpectat diſtinctio communis & Theologis præprimis non infreqvens inter ſomnum peccati, *a*) mortis, & naturæ, qvarum priores duæ ſpecies ad ſignificationes dormitionis improprias, de qvibus hactenus, pertinent; ita ſcopus noſtræ diſſertationis eſt ſomnus proprie ita dictus qvi naturæ dicitur. Hujus vero naturam pauliſper & pro inſtituti ratione exponere cupientibus ſtatim occurrit verſiculus Stigelii *b*):

Naturam ſomni dicere nemo poteſt.

Qvin imo ex judicio acutiſſimi Angli Thomæ Williſii, *c*) ſomni, qvem qvotidie experimur & patimur, qvæ ſit ratio formalis, eſſentia & cauſæ, fere in totum neſcitur. Hinc non mirandum, qvod tam varie ab eruditis tradantur ſomni definitiones, qvarum tamen neutra forte ſe probat omnibus.

a) *Peccati cum Somno comparationem vid. ap. Balduin. Homil. Ep. p. 9.* *b*) *Lib. 1. Poëm. p. 229.* *c*) *de Anima Brutorum Part. I. c. 16. p. m. 128.*

§. 8. Lactantius *a*) opinatur, ſomnum eſſe ceſſationem ſenſuum, mente imaginationes contemplante, qvæ definitio parum abludit ab illa Plinii Hiſtor. Nat. l. 10. c. ult, qvi Somnum vult eſſe receſſum animi in medium ſeſe. Scaliger *b*) Somnum definit, qvod ſit occupatio naturalis ſenſuum exteriorum, retractis intro ani-

Digitized by Google

animæ inſtrumentis ad principia ſua. Claubergius *c*) dicit eſſe ſtatum qvo ſenſus naturaliter impediti a ſuis functionibus ceſſant. Diſtinctius procedit Henricus Regius *d*) ſomnum finiens ventriculorum cerebri & nervorum eorumqve pororum conſidentiam & anguſtationem a deficiente juſto motu vel copia ſpirituum animalium originem ducentem, qva ſenſoria ſiſtuntur & inepta fiunt ad motus objectorum ad cerebrum & ſenſorium commune usqve deferendos. Ipſe Williſius *e*), cum qvo hactenus conſentit Joh. Baptiſta du Hamel *f*), ſomni rationem formalem in eo conſiſtere ſtatuit, qvod major iſta animæ ſenſitivæ pars, qvæ in cerebro radicata & exinde in plurimas corporis partes diffuſa functionis cujusqve ſpontaneæ Autor eſt, *g*) expanſionem ſuam qvaſi vela dimittat, intra ſeſe ſubſideat, ſuoqve intra proprium ſinum velut capite recondito, nihil qvod extra ſit reſpiciat aut curet, adeo, ut ſpirituum tum emanatione in globoſam cerebri partem, tum irradiatione in nervoſum genus, ceſſantibus ſenſuum & motuum ſpontaneorum tum interiorum tum exteriorum actus ſupprimatur. Breviter: Somnum eſſe ſpirituum vacationem & partium eos continentium irrigationem *h*).

a) *de opif. Dei c. 18. p. m. 888.* *b*) *ad Ariſt. de Plantis p. 120. 121.* *c*) *Theoria corporum viventium n. 963. p. m. 348.* *d*) *in Philoſ. Naturali lib. 4. c. 16. p m. 372.* *e*) *de Anima Brut. d. l. p. 130.* *f*) *de corpore animato l. 3. c. 6. p. 654.* *g*) *qvam opponit parti animæ ſenſitivæ minori, qvæ in cerebello radicata exinde in præcordia, viſcera & qvædam alia corpora protenſa functionis vitalis & mere naturalis, qvorum ſcilicet actuum animal haud conſcium eſt, parens exiſtit.* *h*) *d. l. p. 132.*

§. 9. Antiqvos qvod attinet Philoſophos; eorum ſententias de ſomno pariter & morte, ex Plutarcho *a*) in compendium qvaſi contraxit doctiſſimus Gaſſendus *b*): Alcmæon *exiſtimans ſomnum ex recurſus in venarum capita fieri, putat, ſi receptus omnimode fiat hanc ipſam eſſe mortis cauſam.* Empedocles *opinatus ſomnum ex moderata caloris, qvi in ſangvine, refrigeratione eſſe, autumat, ſi omnimoda refrigeratio fuerit, mortem inde exiſtere.* Diogenes *credens ſomnum tum fieri, cum aër per venas diffuſus, in regiones ventris pectorisq́ recipitur, cenſet, ſi univerſus aër deſerat venas, conſeqvi*

mor-

mortem. Plato, Stoiciqve *arbitrati ſomnum ex remisſione Spiritus ſenſibiliore contingere, ſubjiciunt mortem ex omnimoda remiſſione evenire.* Ariſtoteles *ſtatuens, ſomnum eſſe ex refrigeratione, qvæ poſt ſuſceptam a cerebro ex alimento ſubjecto evaporationem cordi advenit, tuetur mortem accidere, ſi refrigeratio omnimodo fiat. Deniqve* Leucippus, *& cum eo* Democritus & Epicurus *ſomnum petens ex ſecretione tenuiorum caloris animalis partium defendit, nimiam ſecretionem mortis cauſam evadere.* Plura de ſententia Ariſtotelis videri poſſunt in ipſius libello de Somno *c*), Epicuri doctrinam ſummatim exhibet Diogenes Laërt. *d*) fuſius exponit Poëta Epicureus Carus Lucretius *e*) & poſt eum Gaſſendus *f*.)

a) de placit. Philoſ. l. 5. c. 24. & 25. b) de Philoſ. Epicuri Tom. I p. m. 274. c) potiſſimum cap. 3. d) de Vitis Philoſoph. lib. 10. e) de rerum natura lib. 4. f) d. l. p. 281. ſeqq.

§. 10. Jam in hac ſententiarum diverſitate qvid dicemus? Neqve enim ſola diſtinctio inter ſomnum pro actu & ſtatu *a*) ſumtum differentias opinionum tollet, neqve correctio Galeni qvam definitioni Somni Ariſtotelicæ adhibuit *b*) reliqvis ſufficiet, præprimis cum nec ipſius Galeni definitio omnibus probetur. *c*.) An igitur in re tam ardua & difficili vires noſtras tentabimus, & veram ac accuratam ſomni definitionem exhibebimus? An vero omiſſa ejus deſcriptione tanqvam ſupervacua de jure circa ſomnum diſſerere auſpicabimur? Illud & prolixum nimis ac tædioſum eſſet, qvin & ultra ingenii noſtri vires, deſtituti videlicet prudentia anatomices, ſine qva præſens doctrinæ exponi diſtincte haud poteſt; Hoc vero contra officium boni diſputatoris foret, de prædicatis rei, qvam non intelligit (qvomodo vero absqve definitione qvis rem intelligat? velle diſqvirere. Et profecto freqventiſſime evenit, ut qvi ſine accurata terminorum expoſitione tractationes rerum oriuntur, & ſibi & lectoribus imponant ſuis, more andabatarum cum adverſariis, qvos ſibi faciant, pugnantes. Qva propter ſedulo nobis danda eſt opera, ne, qvod in proverbio eſt, dum Scyllam vitamus, incidamus in Charybdin.

a) vide B. Dn. Thomaſii Phyſicam c. 50. q. 31. & 32 b) vid. Thom. a Brovvne relig. Medici Part. 2. Sect. 2. p. m. 418. c) vid. eund. d. l.

§. 11. Sed ſalva res eſt. Opus videlicet definitionibus

eſt

eſt in rebus potiſſimum moralibus, ab impoſitione hominum dependentibus, ſecundum varias ſcriptorum hypotheſes ſæpiſſime variante. At in rebus naturalibus, præterqvam qvod noſtrum intellectum communiter eſſentiæ rerum lateant, inqve iis omnis ſcientia noſtra dependeat a ſenſibus, facilius mentem tuam exponere alteri poteris, ſi rem ipſam, qvam ſi ejus definitionem proponas, præprimis ſi non conſtitueris de natura rei diſſerere. Trita & in omnibus libellis Logicis inculcata hominis definitio obſcurior eſt, qvam ſi hominem nomines: Qvæ omnia inde provenire videntur, qvod voces, qvæ rebus naturalibus ſunt impoſitæ ſtatim a prima pueritia nobis occaſione accidentium, ſenſus noſtros immediate ferientium, qvalitatum v. g. & qvantitatum viſibilium, imprimantur, definitiones vero a ſenſibus abſtrahere & rem ipſam ſenſus non raro latentem ſepoſitis accidentibus tradere intendant. Ergo cum noſtri inſtituti minime ſit, diſcurſum phyſicum aut medicum de ſomno inſtituere, ſed tantum, qvid juſtum ſit circa ſomnum paulisper oſtendere, & vero nemo ſit, qvi non qvotidie ſomnum experiatur, veniam ſperabimus, qvod qvæ apud Philoſophos de definitione ſomni tradita collegia, ſaltem per modum hiſtoriæ appoſuerimus, Nec timemus nos a qvoqvam hac de re in anguſtias redactum iri, ne in Ovidii verſiculo ſupra *a)* recenſito ultimum qværere cogamur refugium.

a) §. 2.

§. 11. Eadem libertate narrabimus variantes variarum qvæſtionum, naturam ſomni concernentium deciſiones, niſi qvod aliqvando duobus verbis indicabimus, qvænam ex iſtis præ altera nobis arrideat magis, vel certe qvænam ratione firma deſtitui nobis videatur. Et initio qvidem id recte nobis docuiſſe videtur Ariſtoteles *a)* ſomnum eſſe actionem corpori & animæ communem, non animæ propriam, nec etiam corpori, qvod poſterius putavit Anaxagoras *b)* ſed in eo iterum aberraſſe videtur Ariſtoteles, qvod ſtatuit ſomni principium eſſe in corde vel in parte qvæ circa cor eſt *c)*, qvæ ſententia haud dubie ex illa profluxit hypotheſi, qvod arbitratus eſt, ſedem animæ eſſe in corde *d)*, qvam opinionem vel certe affinem, ex antiqvis inſuper defenderunt, Parmenides, Epicurus, Diogenes ac Stoici *e)*. Diogenes certe

certe propter iſtam hypotheſin de principali ſede animæ ſubjectum ſomni, pectus facit *f*). Sed cum hodie ex communi Phyſicorum atqve Medicorum doctrina iſta de ſede animæ in corde doctrina, tanqvam veritate haud conveniens, de ponte qvaſi dejecta ſit, & principatus capiti vel cerebro vindicatus, qvam ſententiam jam ex antiqvis qvoqve arripuerunt Plato, Democritus, Strato, Eraſiſtratus, Herophilus, & certo reſpectu etiam Pythagoras *g*), non poteſt non iſta de ſomni principio in corde ſimul corruere, niſi qvis forte ſingularem Lactantii ſententiam velit defendere.

a) *de Somno c. 1. b.*) *vid. Plutarch. de placit. Philoſ. l. 5. c. 25. c*) *d. l. cap. 2 d*) *colligere licet hanc ejus ſententiam ex d. c. 2. ut mirer Plutarchum in loco mox citando ſententiam Ariſtotelis omiſiſſe. e*) *Plutarch. de placit. Philoſ. l. 4. c. 5. f*) *vid. ſupra* §. 9. *g*) *Plutarch. d. l.*

§. 13. Hic enim mentem ſeu animum, (per qvem intelligit ſenſum cœleſtem ac vivum *a*), ſeu ut alibi clarius loqvitur, id qvo ſentimus & ſapimus *b*) ſtylo Peripateticorum animam rationalem & ſenſitivam) dominatum corporis tenere ait, & in ſummo capite conſtitutam eſſe tanqvam in cœlo Deum, ſed qvando in aliqva ſit cogitatione, commeare ad pectus & qvaſi ad ſecretum aliqvod penetrale cedere, ut conſilium tanqvam ex theſauro recondito eliciat ac proferat, ideoqve cum intenti ſumus ad cogitandum, & cum mens occupata in altum ſeſe abdidit, nos neqve audire qvæ circum ſonant, neqve videre qvæ obſtant ſolere *c*) Porro de ſomno alibi *d*) ſic diſſerit: corpus tunc demum reſolvi in qvietem, cum mens ad contemplandas imagines ab intentione traducta eſt. Traduci vero mentem cogitatione cœca (per qvam a Lactantio intelligi Phantaſiam notat Betulejus *e*) cum cogentibus tenebris ſecum tantummodo eſſe cœperit, dum intenta eſt in ea, de qvibus cogitat; tum vero repente ſomnum obrepere, & in ſpecies proximas ſenſim ipſam cogitationem declinare, & ſic ea qvæ ſibi ante oculos poſuerat videre qvoqve incipere, deinde ulterius procedere & ſibi avocamenta invenire, ne ſaluberrimam qvietem corporis interrumpat &c. Ex his patet, Lactantium ſedem qvidem mentis poſuiſſe in capite, ſed nihilominus initium

 ſomni

ſomni fieri in pectore ſtatuiſſe. Verum de hac Lactantii opinione forte dicemus in ſeqventibus *f*)

a) *de opiſ. Dei c. 16. p. m. 881. b*) *d. l. c. 18. p. m. 886. c*) *d. c. 16. p. 881. d*) *d. c. 18. p. 888. e*) *ad d. c. 18. p. m. 887. f*) *conſ.* §. 15. 19. 27.

§. 14. Qvi animæ ſedem hodie in capite collocant Doctores; collocant vero, ut diximus, communiter eruditiores, ii & ſomni ſubjectum haud dubie facient caput. Cæterum qvam capitis vel etiam cerebri partem primario ſomnus afficiat, hic non definiemus: Williſius *a*) ſubjectum immediatum eſſe putat ſpiritus animales, a cerebro h. e. a parte cerebri exteriori, corticali, qvam & memoriæ ſedem eſſe dicit, oriundos, & qvi functionum voluntariarum autores ſunt, non vero ſpiritus in cerebello procreatos ibidemqve ſenſuum & motuum naturalium inſtinctus impetusqve excipientes, & exinde functiones vitales ac nutritivas in præcordiis dirigentes; ſubjectum vero mediatum cerebrum ipſum, non cerebellum, partesqve omnes ſenſiles ac motrices, qvæ cum cerebro communicant. Sed du Hamel *b*), etiamſi in plerisq; ſententiam Williſii approbet, in qvibusdam tamen ab ipſo ſecedit, dum ſcilicet aſſerit ſomnum nervos potius occupare qvam cerebri corticem *c*) Sed hanc litem meam non facio.

a) *d. c. 16. p. 129. 130. b*) *d. l. 3. c. 6. c*) *d. l.* §. *4. p. 653.*

§. 15. Potius diſpiciendum, utra animæ facultas ſomno afficiatur, utrum vegetativa, an ſenſitiva an rationalis? Nihil autem hic intereſt, utrum ſtatuas unam in homine animam tribus facultatibus præditam, utrum tres, utrum duas, modo non neges alias eſſe functiones animæ humanæ, qvibus homo vivit & nutritur, alias qvibus ſentit, alias qvibus ratiocinatur. Qvod ſi plane controverſiæ ſtatum ſecundum hypotheſin plerorumqve modernorum Philoſophorum formare velis, animæ ſolam rationem, ſenſum autem (externum) & vitam, non improbabiliter corpori adſcribentium, ita dicendum erit: An ſomnus vitam afficiat, an ſenſum, an deniqve rationem? Qvod itaqve vegetativam attinet, ſtylo modernorum vitam, ex communi tam antiqvorum qvam hodiernorum Philoſophorum ſententia ſomnum ad facultatem nutrientem non ſpectare conſtat *a*). *Non eſt idem*, inqvit iterum

Lactan-

Lactantius *b) mens & anima; aliud eſt enim qvo vivimus c) aliud qvo cogitamus, d) nam dormientium mens, non anima ſopitur, & in furioſis mens extingvitur; anima manet, & ideo non exanimes ſed dementes vocantur: Mens autem, id eſt, intelligentia vel augetur vel minuitur pro ætate. Anima in ſtatu ſuo ſemper eſt, & ex qvo tempore ſpirandi accepit facultatem, eadem usqve ad ultimum durat, donec emiſſa corporis clauſtro ad ſedem ſuam revolet.* Idem alibi: *e) Seqvitur alia quæſtio: Idemne ſit anima & animus, an vero aliud ſit illud, qvo vivimus, aliud autem qvo ſentimus & ſapimus? Qvi dicunt eſſe diverſa, ſic argumentantur, ex eo poſſe intelligi, aliud eſſe mentem, aliud eſſe animam, qvia incolumi anima mens poſſit extingvi, qvod accidere ſoleat inſanis, item qvod anima morte ſopitur, animus ſomno, & qvidem ſic, ut non tantum qvid fiat aut ubi ſit ignoret, ſed etiam rerum falſarum contemplatione fallatur.* Ex neotericis conferatur Williſius *f)* & du Hamel *g)* qvorum ille potius per ſomnum facultatem nutrientem incrementum accipere autumat, dum ſtatuit *h)* ſangvinem in ſomno plus accendi, & propter caloris augmentum melius nutritionem promovere. Sed qvemadmodum du Hamel non ſine ratione negat *i)* calorem ſangvinis in ſomno incendi, ita nec abſurde adverſus utrumqve dubitare poſſes, utrum in ſomno melius perficiatur nutritio qvam in vigilia. Certe longe majori tempore opus eſſe, ut in ſomno abſolvatur concoctio, qvam eo ceſſante, qvotidie experimur. Ergo nobis ſufficiat, propter ſomnum non ceſſare nutritionem & actiones vitales.

a) vid. Clauberg. Theor. corp. viventium c. 22. n. 491. ſeqq. b) lib. 7. divin. inſtit. c. 12. p. m. 684. c) id animam vocat, ut ex ſeqventi loco patebit, d) per hoc mentem intelligit, cui & ſenſum attribuit in loco ſeqv. ubi & animum vocat conf. §. 13. ſupra. Ergo per animam intelligit ex ſtylo Peripateticorum facultatem nutritivam homini cum plantis communem. e) de opif. Dei c. 18. p. 886. ſeqq. f) d. l. p. 130. ſeqq. g) d. l. p. 654. §. 2. h) d. l. p. 136. 137. i) d. p. 654. §. 2. & 3.

§. 16. Neqve obſtat huic ſententiæ qvod Plinius *a)* dicat, *dimidio qvemqve ſpatio vitæ ſuæ, æſtimatione nocturnæ qvieti vivere,* cui analogum docuit Plato *b) neminem dum dormiat alicujus pretii eſſe, non magis quam ſi non vivat,* eoqve ſpectat dictum [illegible]:

c) *Vivendi breve tempus homini datum, quoniam ſomnus veluti publicanus dimidium aufert.* Qvemadmodum enim hæc non de vita proprie dicta intelligenda eſſe argumento eſt, qvod alibi d) aſſerat Plinius *ſine reſpiratione ſomnum non fieri*, cum reſpiratio ſit actionum vitalium præcipua; ita haud dubie in his dictis vel reſpectus fuit habitus ad comparationem ſomni cum morte e) vel etiam per vitam inibi ſenſio aut ratiocinatio intelligitur, de qvibus dicemus in ſeqventibus. Qvod vere ſubtilis Scaliger f) putet, in ſomno ceſſare τὸ γεννητικὸν & ita ſomnum ad actiones animæ vegetativæ referat, in eo jam ſatis fuit notatus a Sam. Pomario g).

a) Hiſt. Nat. l. 7. c. 50. b) de legibus l. 7. p. m. 892. c) vid. Anon. not. ad Plin. d. l. 7. c. 50. d) H. N. l. 9. c. 7. e) de qva ſupra §. *2. ſqq. f) exerc. 289. g) diſſert. poſter. de noctamb. in Proœm.*

§. 17. Ex his autem ſua ſponte fluit, qvod & Ariſtoteles inculcat, a) ea qvæ augentur ſolum & minuuntur, absqve ſenſu, ut ſtirpes ac plantas, ſomno & vigilia deſtitui. Non eqvidem eſt ignotum Botanicis, inter plantas ac arbores etiam referri ſolere arborem dormientem, qvam ex Piſone & Marcgravio delineat Jacobus Brenius b) ſub titulo arboris ſiliqvoſæ Braſilianæ ſecundæ, aut, prout Braſilianis audit Grajbi pocacabiba; ſed & ſimul notum eſt, qvod ea arbor dormiens appelletur ſaltem per metaphoram, qvod folia ejus noctu conniveant, & oriente ſole iterum ſe aperiant, meridie plane explicent, & hinc rurſus paulatim in noctem ſe componant.

a) de Somno c. l. p. m. 541. & 543. b) exoticarum plantarum cent. 1. p. 28. ſeqq.

§. 18. Afficit vero ſomnus facultatem ſentientem, ut recte iterum Ariſtoteles, a) neqve conſtat, hac in parte alicujus diſſenſum eſſe metuendum. Sed cum tres communiter numerentur ſenſus interni, communis, phantaſia & memoria, & qvinqve externi, Viſus, Auditus, Olfactus, Guſtus & Tactus (liceat enim hactenus ita per modum hypotheſeos præſupponere) in eo ſtatim diſſenſum deprehendemus, utrum ſomnus ad internos ſpectet ſenſus, an ad externos, & utrum ad eorum omnes ac ſingulos, an tantum ad qvosdam. Ariſtoteles dum ſomnum nexum & vinculum primi ſenſorii appellat b), aperte ſatis oſtendit, qvod opinatus

Digitized by Google

natus fuerit, ſomnum primario afficere ſenſum communem. Contra cum Regius *c*) ſomnum dixerit eſſe anguſtationem cerebri, per qvam ſenſoria ſiſtantur & inepte fiant ad motus objectorum ad ſenſorium commune deferendos, patet, qvod ex hujus opinione ſomnus primario ſenſus externos, & his demum mediantibus ſenſum communem afficiat.

a) *de Somno c. 1. p. m. 541. b) d. l. c. 3. in fin. p. m. 549. conf. cap. 2. p. 543. c) d. l. 4. philoſ. nat. c. 16. p. m. 372.*

§. 19. Sed in his qvidem erimus faciles, cum hæc diſqviſitio magis ad conceptus pertineat, qvam ad rem ipſam. Sufficiat, qvod communiter defendi ſoleat, ligari in ſomno ſenſum communem. De phantaſia vero ac memoria qvid dicemus? Iſta ſententia nobis haud improbabilis videtur; in ſomno qvem nulla comitantur inſomnia & has ligari, ſecus atqve in eo, in qvo ſomnia habemus, *a*) qvamvis diſſentiat Pomarius *b*) Sennertum *c*) ſecutus, qvi vult Phantaſiam in ſomno continuo labore exerceri nec ligari, aut ſi interdum in ſomno non operetur, non id ideo fieri, qvod ejus affectio ſomnus ſit, ſed qvia a ſenſibus externis nihil ad illam deferatur, circa qvod verſari poſſet. Nec dubium eſt, qvin & Lactantius fuerit opinatus, phantaſiam atqve memoriam nunqvam in ſomno qvieſcere, qvoniam rationali animæ, qvam ſine memoria & phantaſia vix concipere poſſumus, qvietem omnem in ſomno adimit *d*).

a) *vid. B. Dn. Jac. Thomaſii Phyſic. c. 50. n. 38. ſeqq. b) diſſert. poſter. de noctamb. in proœm. c) Epit. Nat. Scient. l. 7. c. 9. d) vide qvæ ex eo adduximus §. 13. & 15.*

§. 20. Major adhuc lis eſt de ſenſibus externis. Alii enim eos omnes in ſomno ligari arbitrantur *a*); alii ſomni multas eſſe ſpecies profitentur, unam qva ſenſus omnes & motus voluntarii ligati ſunt alteram, qva vel non ſenſus omnes ſunt ligati, vel ſenſus ipſi qvidem, motus autem voluntarii non *b*). Poſterior ſententia nobis magis irridet, ſed nova inde ſuboritur controverſia, qvorum ſenſuum externorum qvies ſomnum denotet. De la Forge *c*) ſufficere putat, ſi ſolum viſus & auditus ligentur; Sed qvod viſum attinet, credimus ſomnum etiam eſſe poſſe, etiamſi viſus officium ſuum faciat, qvod facile demonſtrari poteſt,

 varíis

Digitized by Google

variis experimentis hominum, tempore æſtatis ſomno meridiano aliqvatenus indulgentium, oculisqve ſemiapertis etiam in ipſo ſomno objecta oculorum diſtinctè percipientium. Auditum vero non ſemper ceſſare vel exempla noctambulonum docent, non raro ad qvæſita reſpondentium *d*). Regius *e*) eo inclinare videtur, ſomnum eſſe qvicunqve demum ex ſenſibus fuerint ligati. Ariſtoteles ad tactum potiſſimum reſpexit, qvem non abſurde a cæteris ſenſibus divelli poſſe dixit, a tactu cœteros non ita *f*). Nobis non videtur improbabile aſſerere, ligationem ſolius olfactus nihil inferre, neqve guſtus etiam; ſufficere tamen ad ſomnum, ſi tactus & viſus, vel tactus & auditus operationes ceſſent, præprimis ſi ſimul ceſſent motus animales.

a) *vid. B. Dn. Thomaſii Phyſic. d. l. qv. 38. b) Hier. Fracaſtorius l. 2. de intellect. c) comment. ad Cartes de homine p. m. 180. d) de qvibus infra §. 39. 40. Conf. interim Regium d. l. p. 372. & locum P. Salii Diverſi adductum a Pomario d. l. e) ibid. f) de Somno c. 2. p. 543.*

§. 21. Dum autem dicitur, ſenſus qvosdam ceſſare in ſomno, non ita accipiendum eſt, ac ſi ſenſus expertes penitus ſint ſenſionis, ſed ſaltem qvod difficulter ſentiant, per objecta vero vehementiora ipſi ſenſus qvaſi expergeſiant. Inde homines excitantur ſæpius per nimium clamorem, per dolorem membris illatum, per candelam oculis admotam &c. *a*) Si enim ſecus fiat, & ne vehementiora qvidem ſenſibilia homo percipiat, præter naturam aliqvid accidit homini, neqve ſopor dicendus eſt, ſed ſtupor, qvalis deprehenditur in Ecſtaticis, qvi licet variis modis vexati qvaſſatiqve, aut aciculis compuncti, non excitantur tamen ad tempus ſatis longum *b*.)

a) *conf. Sennert. inſtit. Medic. l. 2. part. 3 ſ. 2. c. 4. p. 407. b.) conf. Pomarium d. l.*

§. 22. Qvia vero Somnus affectio ſenſuum etiam externorum eſt, inde veriſimile qvoqve redditur, qvod Ariſtoteles *a*) tradit, omnia animalia dormire, qvod & in ſpecie piſcibus probare intendit Plinius *b*).

a) *d. l. c. 1. p. m. 541. ſeqq. b) Hiſt. Nat. l. 9. c. 7. conf. eund. l. 10. c. ult.*

§. 23. Re-

Digitized by Google

§. 23. Reſtat anima rationalis. Atqvi de ea prius conveniendum qvid ſit. Renatus des Cartes, Vir ingenii maximi ſummæqve modeſtiæ *a)* omnium optime mentem ſeu animam rationalem deſcripſiſſe videtur nobis, qvod ſit res cogitans *a)*, nec metuimus nobis opponi: angelos eſſe etiam res cogitantes, atqve igitur hoc pacto differentiam inter animam hominis & angelum non oſtendi. Nam absqve ulla abſurditate arbitramur, nos poſſe negare iſtam angeli definitionem, de alia tamen meliore nos non debere eſſe ſollicitos, cum angelus ſit ens ſupra intellectum noſtrum poſitum, neqve adeo objectum ſcientiæ, ſed fidei. *c)*

a) ita vocatur a ſuo adverſario in object. prim. ab init. p. m. 54. b) vid. ejus medit. 2. p. m. 11. & notas in program. artic. 1. p. 211. c) aliter huic dubio occurrit Clauberg. Theor. Corp. vivent. n. 613. p. 324.

§. 24. Ne tamen obſcurum exponamus per rem obſcuriorem, videndum ſimul erit, qvid ſit cogitatio. Igitur ante omnia præſupponimus, cogitationem non eſſe facultatem, qvæ et in bruta cadat *a)*, ſed actum vel facultatem homini peculiarem. Clariſſimus Becmannus *b)* Cogitationes noſtras dicit eſſe ſeriem imaginationum, h. e. ſucceſſum unius imaginationis ad aliam, qvod haud dubie hauſit ab Hobbeſio *c)*, qvanqvam hic imaginationem & cogitationem plane pro ſynonymis videatur habere. *Per ſeriem imaginationum* ait, *intelligo ſucceſſionem unius cogitationis ad aliam, qvam appello diſcurſum mentalem.* Qvicqvid ſit, cum Hobbeſius imaginationem dicat eſſe homini cum beſtiis communem *d)*, & intellectum, qvem & ipſum brutis tribuit, faciat ſpeciem imaginationis *e)*; hinc patet, qvod nec hæc deſcriptio cogitationis qvadret ad ſcopum noſtrum.

a) vide Fromond. de anima p. 710. b) lin. doctr. moral. c. 2. §. 12. q. Leviath. cap. 3. init. p. m. 9. d) ibid. c. 2. p. 5. e) d. c. 2. p. 8. & 9.

§. 25. Rem forte non melius explicabit, qvam qvi animam ita definivit, acutiſſimus Carteſius. Sic autem definit: *a) Cogitationis nomine complector illud omne, qvod ſic in nobis eſt, ut ejus immediate conſcii ſimus. Ita omnes voluntatis, intellectus, imaginationis & ſenſuum operationes ſunt cogitationes.* Hanc

autem

autem ſuam definitionem clarius exponit alibi. *b*) *Omnes modi cogitandi, qvos in nobis experimur, ad duos generales referri poſſunt: qvorum unus eſt perceptio ſive operatio intellectus, alius vero volitio ſive operatio voluntatis. Nam ſentire, imaginari & pure intelligere ſunt tantum diverſi modi percipiendi, ut & cupere, averſari, affirmare, negare c), dubitare ſunt diverſi modi volendi.* Ex dictis vero patet, Carteſium per τὸ *ſentire* & *imaginari* non intelligere actus homini cum brutis communes, ſed potius perceptionem ſenſus & imaginationis ab anima factam *d*). Nos, ut breviter ſententiam exponamus noſtram, cogitationem nihil aliud arbitramur eſſe, qvam de re per ſenſus & imaginationem arrepta internam affirmationem vel negationem vel qvæſtionem. Utrum autem hæc expoſitio cum Carteſiana accurate conveniat, an minus, non diſqviremus. Notum certe eſt, Carteſium in explicatione τῦ *cogito* nimis abſtrahere a ſenſibus, nobis vero arridet iſta opinio, nihil eſſe in intellectu, qvod non prius fuerit in ſenſu *e*).

a) *in meditat. p. m. 104. b*) *princip. philoſ. part. 1. aph. 32. p. m. 10. c*) *malim affirmationem & negationem dicere modos diverſos percipiendi d*) *vid. omn. ejus meditat. 2. p. m. 12. & 13. e*) *Sed exponenda eſt hac regula ſecundum ductum B. Dn. Thomaſii in Phyſica c. 49. qv. 70.*

§. 26. Eſt igitur anima *res cogitans*. Sed cave intelligas rem actu ſemper cogitantem, cum potius denotetur ens facultate ſeu potentia cogitandi præditum. Qvænam Carteſii hic fuerit opinio, non diſqviram. Pro actu videntur militare ſeqventia ejus verba *a*): *Cogitatio ſola a me divelli neqvit, ego ſum, ego exiſto, certum eſt. Qvamdiu autem? nempe qvamdiu cogito. Nam forte etiam fieri poſſet, ſi ceſſarem ab omni cogitatione, ut illico totus eſſe deſinerem. Nihil nunc admitto, niſi qvod neceſſario ſit verum &c.* Contra pro facultate, dum alibi *b*) ait: *neminem ante ſe, qvod ſciat, animam in ſola cogitatione ſive cogitandi facultate ac interno principio ad cogitandum, conſiſtere aſſeruiſſe c*) Poterit igitur anima humana qvandoqve ceſſare a cogitandi actu. De ſomno mox videbimus. An & vigilante homine ceſſet aliqvando, dubium. Affertur eqvidem a qvibusdam id contingere poſſe, ſi ali-

Digitized by Google

ſi aliqvis clauſis oculis, in ſomno conſtitutus ſilentio, nihil percipiat externis ſenſibus, neqve cogitandi cauſam habeat gravem, in maximo otio & rerum omnium ſecuritate conſtitutus; item id evenire regulariter in illo vigiliæ ad ſomnium tranſitu, hic enim ipſas etiam animi cogitationes internas, anteqvam ipſe ſomnus ſuis numeris abſolutus vere obrepat, ceſſare; Hoc enim ni eſſet, utut clauſi ſint oculi & cœteri etiam ſenſus qvieſcant, dormitionem non evenire, hinc enim fieri, ut mœſti aut curis affecti dormire non poſſint, aut ſi cœperint dormire, rurſus evigilantes in cogitationes, qvibus obicem ponere non poſſint, incidant, ita ut redormire non qveant. Sed neutrum horum nobis videtur probabile, & aliam putamus ſubeſſe cauſam vigiliæ in mœſtis vel etiam in iratis, qvam tamen explicare huc non ſpectat. Id magis vero eſt ſimile, infantes recens natos per non contemnendum temporis ſpatium nihil cogitare, qvo haud dubie etiam reſpexerunt Philoſophi antiqvi, dum dixerunt, infantes vivere vitam animalis.

a) medit. 2. p. 11. b) in not. ad program. p. m. 211. c) Communiter tamen Philoſophi Carteſiani animam pro actu cogitandi habent. De Claubergio conf. §. ſeq: in fine. Antonius le Grand, qvi alias principia Carteſii diſtincte propoſuit, latius eam doctrinam defendere laborat, Inſtit. Philoſoph. part. 9. artic. 1. p. m. 543. iſto potiſſimum argumento utens, ſi anima non ſemper cogitat, aut ideo fit, qvod non poſſit, aut qvod non velit. Si prius, neqve erit potentia adeoqve nihil foret, ſi poſterius; cogitat, qvia & velle ac nolle ad cogitationes pertinet.

§. 27. Jam igitur qvid ſtatuemus de ſomno? Media incedemus via, inter extrema duo, qvorum unum animam nunqvam in ſomno qvieſcere, alterum e contrario vult eam ſemper ceſſare, qvoties homo dormit. Prius arriſit Lactantio: *Qvies* ait *a) aut ſomni res eſt, aut mortis; ſed nec ſomnus habet qvietem; nam cum ſoporati ſumus, corpus qvidem qvieſcit, animus autem irreqvietus agitatur; imagines ſibi, qvas cernat, effingit, ut naturalem ſuum motum exerceat varietate viſorum, acciatqve ſe a falſis dum membra ſaturentur, ac vigorem capiant, deniqve reqvies ſempiterna ſolius mortis eſt.* Ulterius mentem Lactantii illuſtrabunt

Digitized by Google

ſtrabunt loca alia ejusdem jam ſupra *b)* a nobis adducta, in qvorum poſtremo *c)* etſi dicat in ſomno animum *ſopiri* per ſomnum, nulla tamen in illa phraſi ſubeſt contractio, cum & animum ita ſopitum res falſas contemplari ſtatim ſubjungat, atqve ſic neqve ſopitum qvieſcere arbitretur. Res patet ex iis qvæ alio loco diſſerit *d) Mens & animus tanta mobilitatis eſt, ut ne tum quidem, cum ſopitus eſt, conqvieſcat.* Et iterum; *e) Latet mens oppreſſa ſomno tanqvam ignis obducto cinere ſopitus, qvem ſi paululum commoveris rurſus ardeſcit, & qvaſi evigilat. Avocatur ergo ſimulacris, donec membra ſopore irrigata vegetentur. Nam ſi nullas imagines cernat, aut vigilare illam neceſſe eſt, aut perpetua morte ſopiri.* Similia fere habet Lucretius *f)*.

Principio ſomnus, fit ubi eſt diſtracta per artus
Vis animæ, partimqve foras ejecta receſſit:
Et partim contruſa magis diſceſſit in altum. ----
Tum nobis animam perturbatam eſſe putandum eſt,
Ejectamqve foras non omnem: namqve jaceret
Æterno corpus perfuſum frigore leti.
Qvippe ubi nulla latens animai pars remaneret
In membris: cinere ut multo latet obrutus ignis?
Unde reconflari ſenſus per membra repente
Poſſit ut ex igni tecto conſurgere flamma?

Porro animam hominis nec in ſomno ceſſare Claubergii Philoſophi Carteſiani opinio eſt. *g) Sive autem ſomniet homo ſive non, animus ne qvidem in profundiſſimo ſomno ab omni cogitatione ceſſat. Sic enim ceſſans exiſtere deſineret eſſentiam ſuam, qvæ in cogitando poſita eſt, amittens.* Sed Claubergio jam ſatisfecit B. Dn. Thomaſius. *b)*

a) de ira Dei c. 17. p. m. 806. ſeq. b) §. 13 & 15 c) vid. d. §. 15. d) de opif. DEI cap. 16. p. m. 881. ſeq. e) d. l. c. 18. p. 887. ſeqq. f) de rerum natura lib. 4. p. m. 165. ſeq. g) Theor. corp. viv. n. 970. b) Phyſ. c. 50. qv. 48. ſeqq.

§. 28. Cui omnia adſtipulamur, cum ibidem *a)* ait: *Qvoniam intellectus noſter dependet a ſenſu, ceſſante ſenſu* (ſcilicet etiam interno) *ceſſare & intellectum, qvo fiat, ut in ſomno profundo, hoc eſt eo, qvi omni vacat inſomnio, intellectus qvoqve ſit*

otio-

Digitized by Google

otioſus. Appoſite Seneca: *b) Qvi leviter dormit & ſpecies ſecundum qvietem capit, aliqvando dormire ſe dormiens cogitat, gravis ſomnus etiam ſomnia extingvit, animumqve altius mergit, qvam ut uti ullo intellectu ſinat.* Defendit etiam hanc ſententiam Weſſelus ſive Baſilius Groningenſis *c)* qvi cauſam inde arceſſere videtur, qvod Deus tanqvam intellectus agens per liberam voluntatem ſuam ſubtrahat in ſomno tali nobis ſuam cooperationem. Sed qvoniam hæc doctrina de intellectu agente ab homine realiter diſtinctio in articulis Pariſienſibus anno 1270. proſcripta & communiter in Academiis noſtris repudiata eſt *d)* & præterea ſufficientibus deſtituitur rationibus, non poſſumus iſtam Baſilii rationem approbare.

a) qv. 47. b) Epiſt. 53. c) lib. de provident. Dei tit. conſideratio dormitionis & ſomni p. 718. d) conſ. B. Dn. Thomaſ. Phyſic. c. 49. qv. 101.

§. 29. Etſi autem non deſint, qvi neqvidem inſomniis, qvibus verſus facimus, aut de ſancta Trinitate differimus, occupari volunt intellectum hominis, ſed tantum cogitationem, qvæ facultas ſit ſentiens in homine animæ, *a)* tamen qvoniam jam ſupra *b)* iſtam hypotheſin de cogitativa rejecimus, non opus eſt, ut hic nos detineamus ulterius.

a) in hanc ſententiam plura vide ap. Fromond. p. 719. de anima, b) §. 24.

§. 30. Exercet igitur mens humana ſuas operationes qvandoqve in ſomno, ſed qvomodo? Vetus Plantonicorum dogma eſt, animam hominis in ſomno liberiorem eſſe, qvam vigilante homine *a)* cujus originem uti jam ſupra *b)* deteximus, ita putabant iſti Philoſophi nullam humanæ naturæ perfectam beatitudinem poſſe cogitari, qvamdiu anima eſſet corpori conjuncta. Si igitur aliqvod ſe conjunctionis hujus vel vaniſſima perſvaſione deceptis oſtenderet laxamentum, id illico habuerunt pro beati ſtatus myſteriis. Viſi autem ſunt ſibi laxamentum ejusmodi deprehendere in eo ſi anima ſenſibus externis ſopore obductis velut intra ſe collecta, neqve ab illis exteriorum ſenſuum incitamentis, ut antea dependens res ſuas ſola ageret. Hoc ipſi remiſſionem, hoc libertatem vocaverunt, qva fruens anima longe poſſet

Digitized by Google

evidentius divinitatem qvam vigilando demonſtrare, vigilando qvippe eam externis ſenſibus qvaſi eſſe alligatam, ut aliud agere vix poſſit, qvam qvo ſenſuum illorum vocant objecta.

a) vid. B. Dn. Thomaſ. Phyſ. c. 50. qv. 59. b) §. 4. & 5.

§. 31. Deprehendes hanc opinionem etiam modernis qvibusdam arriſiſſe. *Noſmet ipſos neſcio quomodo in ſomno ſuperamus*, inqvit Thomas Brovvne *a) & tunc demum vigilare videtur animus, cum corpus dormitare inceperit. Ligatio qvidem ſenſuum eſt, at rationis libertas. Nec ad ſomniantium imaginationes comparanda eſt vigilantium meditatio. Siqvidem autem, quam mens tum fœcunda eſt, tam fidelis memoria eſſet, non niſi in ſomniis ſtuderem, nec ad religionis officia obeunda aliud mihi tempus deligerem &c.* Eandem animæ libertatem in ſomno aſſeruit Clariſſimus Becmanus *b)* & aliqvoties repetit Pomarius *c)* ſimul Sahi Diverſi locum recitans, *d)* qvi paria docuit.

a) relig. med. part. 2. ſect. 11. p. m. 417. b) lin. doctr. moral. c. 2. §. 8 p. m. 15. c) diſp. 1. de Noctam. §. 8. & 11. d) d. § 8.

§. 32. Nobis cum antiqvioribus potiſſimum & qvi originem iſti ſententiæ dederunt, res erit. Neqve tamen id præcipue urgebimus, qvod iſta opinio ex profana hypotheſi de effluviis divinæ eſſentiæ ex præexiſtentia animarum ortum ducat, *a)* ſed id ſaltem eis opponemus, ignoraſſe eos, qvanam in re ponatur vera mentis humanæ libertas, qvæ non in eo qværenda eſt, ut collectus in penetralia cerebri animus nihil videat vel audiat, ſed ut pro arbitrio ſuo poteſtatem habeat qvicqvid velit cogitandi, apprehendendi, membris exterioribus imperandi, qvæ poteſtas ſane in ſomno maxime ligata eſt. Non eqvidem diffitemur, fieri poſſe, ut qvæ oculos noſtros aut aures, dum vigilamus, feriunt, avertant in ſe non raro etiam nolentium animos, illamqve cogitandi libertatem impediant, imo evenire ſæpe, ut ſi maxime retrahamus nos ab omnibus oculiferiis ſenſusqve noſtros colligere ſtudeamus ad arcana mentis imperia, evagentur nihilominus cogitationes & illam animi libertatem peſſundent. Sed hoc nimirum vitio fit corruptionis humanæ, qvod profecto dormiendo adeo non tollitur, ut ſomnia dormientium nulli rei comparari aptius qveant, qvam illis ut ita dicam cogitationum monſtris, qvæ

velut

velut importunæ muſcæ animos vigilantium perturbare liberumqve ipſorum impedire curſum ſolent.

a) vide ſupra §. 4.

§. 33. Porro etſi ipſis concederemus hypotheſin, animas hominum vinculis corporeis qvaſi captivas detineri; non magis tamen in ſomno liberiores pronunciari poterunt, qvam tempore vigiliæ, & ſi in ea externis ſenſibus qvaſi ſint alligatæ, niſi & captivum hominem liberiorem eſſe dicere velimus compedibus in aliqvo angulo obſcuro vinctum, qvam incluſum domui ſpatioſæ & e qva proſpectus ipſi qvaqva verſum pateat. Qvis autem non rideret eum, qvi ejusmodi homini libertatem his verbis perſvadere velit. Eſto bono animo. Cum enim antea jam ex hac ſpatioſæ domus, jam ex illa feneſtra proſpiciens, qvid rerum hinc in campis, illinc in plateis gereretur, animadverteres, in mille cogitationes diſtrahebaris, neqve tecum ipſe habitabas; nunc ubi remotus ab omni turbarum exteriorum adſpectu neqve circa Te qvicqvam præter tenebras videns, arctiſſimo vinculorum nexu conſtringeris, tibi ſoli redditus es, neqve Te qvicqvam, qvo minus tua libertate perfruaris, impedit. Qvi, autem, qvæſo melior eſt dormientis conditio. Neqve enim anima ejus corpori penitus erepta eſt, ſed velut e luculentis exteriorum ſenſuum, ut ita loqvar, cœnaculis in cryptam ſubterraneam retruſa eſt, ubi anguſtius habitet, non liberius.

§. 34. Ut taceam alia abſurda ex iſta opinione profluentia. Si enim anima in ſomno eſt liberior, imputari magis homini poterunt ſomnia, imputari magis poterunt actiones in ſomno ab eo perpetratæ, qvo tamen nihil abſurdius. Si animæ in ſomno divinitati ſuæ proximiores ſunt, felicior judicandus erit dormientium ſtatus qvam vigilantium. Sed huic edicto reclamabit communis recte philoſophantium aſſertio. *Qvid refert*, inqvit Ariſtoteles *a*), *ſive a prima nativitatis die ad ultimum usq; mille annis aut qvotcunq; ſomno profundo ſtertas, an vitam plantæ vivas?* Idem negat, *b*) *bonum ab improbo in ſomni diſcerni*, *atq; hinc illud eſſe dicit, qvod ajunt, inter beatos ac miſeros dimidiam vitæ partem nihil intereſſe.* Ciceronis hæc ſunt verba *c*) : *Somnum nobis, niſi reqviem corporibus & medicinam qvandam laboris afferret, contra natu-*

vam putaremus datum. auſert enim ſenſum actionemq́; tollit omnem. Platonis, Ariſtonis & Plinii loca jam dedimus ſuperius *d)*.

a) l. Eudem. 5. b) l. Nicom. 13. c) V. de finibus p. 137. 138. d) §. 16.

§. 35. Cum præcedenti, qvod huc usqve refutavimus, Platonicorum dogmate de libertate animarum in ſomno, magnam connexionem habet illa ſententia, qvod anima hominis in ſomno poſſit futura prævidere. Nam non ſolum Cyrus eas conjungit apud Ciceronem *a)*, ſed & idem patet ex loco Jamblichii, qvem adducit Moltkenius in notis ad religionem Medici *b)*. Noviter eandem ſententiam defendit Vir qvidam Clariſſimus. *c) Somnia* ait, *ſunt imaginationes dormientium. ---- Qvæ imagines ---- ſi rerum futurarum ſunt, ab anima qvidem proficiſcuntur, ſed modo ferme incognito. Cuncta hujus generis Somnia enim divina dici haud facile poſſunt. Et interea dictu difficillimum, qvomodo anima noſtra, utpote rebus terreſtribus immerſa, imagines rerum futurarum & ſæpe qvidem mere contingentium prævidere & exhibere poſſit? Dixerisqve proinde ſomnia ejusmodi eſſe loqvendi genus per imagines ad eum modum, qvo Literatura Hieroglyphica apud veteres fuit, qvæ per imagines rebus ſimiles earum naturam exprimebat. Præſagia vero retuleris ad reliqvias perfectionis animæ ſibi relictæ, ut non tantum futura qvædam hominem ſuum attinentia prævideat, ſed etiam naturam rerum prævisarum exhibeat, inſtituta ipſorum cum aliis comparatione, eas vero qvia corpori alligata eſt, clarius cum homine ſuo communicare non poſſit; Vel certe ut anima ſibi relicta prudentibus conjecturis id prævideat, ſicqve homini ſuo communicet, qvod alias, utpote in & cum homine operans, nec providere nec communicare poterat. Ab animæ natura vero alienam non eſſe ſublimiorum ejusmodi aliqvarum rerum prævisionem vel Adami exemplum in ſtatu innocentiæ docuit, qvem abſentia contingentia, qvæ ad ipſum pertinebant, ſciviſſe argumento eſt, qvod Evam, cum evigilaret, non tantum ſibi junctam fore ſtatim cerneret, ſed etiam ex oſſibus ſuis formatam ſciret. Abſentia Contingentia vero ſcire & futura præſcire actus ejusdem facultatis ſunt.*

a) vid. §. 2. b) Part. 2. Sect. 11. p. 423. & ſeqq. conf. iterum B. Dn. Thomaſ. Phyſic. c. 30. qv. 59. c) in lin. doctr. mor. c. 2. §. 8.

§. 36. Nos uti de modo vel cauſis, cur & qvomodo anima in ſomno futura prævideat, fruſtra diſputari arbitramur, ſi non-

dum

dum demonſtratum ſit, qvod prævideat; ſic ſublato fundamento, id eſt divinitate & præexiſtentia animæ, facile corruet ipſa aſſertio eidem ſuperſtructa, qvod anima futura præcognoſcat. Qvod vero pro ejus corroboratione a Viro Clariſſimo allatum fuit Adami exemplum, in eo multa eſſent inqvirenda. Initio an Adamus ſciverit, Evam ex oſſibus ſuis fuiſſe firmatam, an vero ejus verba ſint verba dubitantis aut qværentis, aut ex conjecturis qvibusdam opinantis. Tum ſi ſcivit, utrum ſciverit a natura an ex revelatione divina forte in ſomno iſto profundo ipſi facta. Deniqve an procedat argumentatio a ſcientia abſentium contingentium ad præſcientiam futurorum &c. Sed inſtitutum qvidem noſtrum hæc omnia prolixe excutere non patitur. Sufficit qvod ab operationibus animæ humanæ in ſtatu integro, ad animarum noſtrarum operationes non firma ſemper procedat illatio. Plura de his dicenda ſe offerent, cum ad diviſionem ſomniorum perveneri- mus *a*)

a) §. *46. 47.*

§. 37. Dormiunt itaqve & homines & beſtiæ; Sed an inter eorum ſomnum nulla intercedit differentia? Ex dictis facile reſponderi poteſt, eam ſubeſſe diverſitatem, qvod beſtiæ nunqvam cogitent in ſomno, homo vero in minus profundo qvi ſomnia habet cogitet. Sed tamen inqvies & beſtiæ ſomniant. Qvid inde? Somnia in beſtiis ſunt actiones ſolius animæ ſenſitivæ, in homine vero ſimul animæ rationalis. Nam & ſentiunt beſtiæ vigilantes, nec tamen cogitant, ſed homo tamen ſentiens cogitat. Qvanqvam, ſi verum fateri debeam, non videam qvænam ſit accurata differentia inter ſenſus internos, communem, phantaſiam, & memoriam, & actionem animæ rationalis ſcilicet cogitationem, ut adeo nemini vitio vertere poſſim, qvi hic hæſitet, & ut iſtum nodum evadat vel ex antiqvorum qvorundam hypotheſi brutis cogitationem vel rationem tribuat, vel ex neotericorum doctrina, qvod probabilius, ſenſum & ſomnia beſtiis deneget. Prius fecit Lactantius inter ſomnum beſtiarum & hominis id præcipue intereſſe aſſerens, *a*) qvod Deus facultatem ſibi reliqverit docendi hominem future par ſomnium. Nam jam alibi *b*) docuerat, præcipuam vel ſolam diſtantiam inter hominem & pecudes eſſe, qvod

Digitized by Google

qvod homo ſolus aliqvam notitiam Dei habeat & religionem intelligat, cujus in mutis nec veſtigium aliqvod nec ulla ſuſpicio inveniri poſſit.

a) de opif. Dei c.18. p. 888. b) de ira Dei c. 7. p. m. 777. ſeqq.

§. 38. Somnus ratione cauſæ dividitur a Williſio *a*) in *naturalem* ſeu ordinarium, qvo unusqvisqve totidem ſtatis horis qvotidie tempore idoneo fruitur, vel *non naturalem* ſive extraordinarium, qvi propter occaſiones qvasdam indebita menſura & tempore inidoneo ſuccedit, vel *præternaturalem*, ſcilicet morbum ſoporoſum. His adde ſomnum ex maleficio ſomnifico *b*) ortum, qvem ut a reliqvis ſomni ſpeciebus poſſis diſcernere, vocare poteris *contranaturalem.*

a) de Anima brutor. c. 16. p. 132. b) de qvo tractabimus infra cap. 5. §. 22. vide interim Del Rio disqviſ. Magic. lib. 3. part. 1. qv. 2. p. m. 356. Torreblancam de Magia lib. 2. cap. 22. p. m. 223. ſeqq.

§. 39. Porro intuitu graduum & qvidem in relatione ad ſenſus externos & locomotivam, non male Henricus Regius *a*) ſomnum dividet, qvod ſit vel *totalis*, ubi ex ſufficienti cerebri & nervorum ſubſidentia omnes ſenſus ſunt ſopiti, vel *partialis*, ubi ex qvarundam partium cerebri & nervorum arctatione & aliarum nonnullarum apertione, nonnulli cerebri pori patentes qvibusdam ſenſoriis & muſculis aliqvos ſpiritus ad qvædam ſentiendum & partes aliqvas movendum præbent, uti fit in ſomnambulonibus & iis, qvi dormientes ad interrogata reſpondent. Et diviſio qvidem ipſa ex dictis ſuperius *b*) declarari poterit. At exemplum de noctambulonibus qvod attinet, eruditi non conveniunt, qvænam ſint cauſæ miros iſtos effectus in noctambulonibus producentes, qvorum varios ex Salio Diverſo, Horſtio & Sennerto refert Pomarius *c*) & præter eum alii ſubinde narrant. *d*). Ad vires imaginationis in ſomno majores, accedentibus poſtea influxu Lunæ, ebrietate & actionibus diurnis provocat Pomarius *e*) & ante eum Viſcherus. *f*). Alii contra, ut Williſius *g*) & du Hamel *h*), ſtatuunt: phantaſia ac memoria intactis & minime affectis omnem ſpirituum animalium impetum ferri in nervos & ſenſuum exteriorum organa, qvæ tanqvam automata motus omnes prius conſvetos ex ordine peragant. Cum autem neqve in commune

mune ſenſorium reflecti neqve imaginationem ſoleant percellere, ſed in exteriora duntaxat nitantur, inde fieri, ut actiones illas non percipiant noctambuli, ſed idem fere iis accidat, qvod in nobis qvotidie experimur, qvi alio intenti aut fides citharæ numeroſæ pulſamus aut cantilenas occinimus, qvod ſpiritus certis motibus adſveti qvaſi ultro eosdem ex ordine perficiant. Et qvidem in noctambulis non ſpiritus omnes in exteriora prorumpere organa, ſed eos tantum, qvi medullæ oblongatæ propiores magis ad motum ſunt ſuccincti, (atqve eam diſpoſitionem ſpirituum ex ipſa organi conformatione, non ex prava victus ratione proficiſci,) dum interim qvi globoſam cerebri ſubſtantiam occupant, aut humore aliqvo detineantur aut alia ex cauſa torpeſcant. Ac propterea inter noctambulos & ſomniantes illam eſſe differentiam, qvod ſomniantes ope phantaſiæ ſe motus locales edere concipiant, qvos revera minime edant, illi vero locomoveantur nec tamen iſtius conſcii ſunt.

a) Philoſ. naturalis l. 4. c. 16. p. m. 572. b) §. 20. c) diſp. prior. de noctamb. §. 5. ſeqq. d) conf. Auguſt. Viſcher de duello improviſo p. m. 591. Williſ. d. c. 16. p. 140. e) diſp. prior & poſter. f) d. l. p. 587. ſeqq. g) d. c. 16. p. 140. h) de corp. anim. lib. 3. cap. 6. §. 9 p. 657. ſeqq.

§. 40. Mihi uti non omnino diſplicet Williſii atqve du Hamel opinio, ita videntur cum Pomario conciliari poſſe, ſi diverſos caſus diſtingvas. In qvibusdam exemplis negare non poſſumus, in noctambulis phantaſiam pariter atqve memoriam fuiſſe affectas, qvorſum ſpectat, qvod Horſtius *a*) recenſet de nobili qvodam, maximo cum periculo in ſomno nidum picarum turbante ac pullos ſecum auferente, mane vero hoc fratribus, qvaſi ſomnium fuiſſet, referente. In aliis memoriam qvidem manſiſſe intactam circumſtantiæ oſtendunt, ita tamen, ut absqve ope phantaſiæ motus & alii effectus noctambulorum fuiſſe productos, haud ſit probabile. Sic Henricus ab Heer *b*) narrat, juvenem poëſeos ſtudio dantem operam ſæpius in ſomno verſus emendaſſe, ſibi applauſiſſe, contubernalem, ut ſecum plauderet, hortatum eſſe; Mane vero, cum chartas ſua manu impletas videret, nullius rei recordantem qvaſi attonitum ſtetiſſe, bonine an ma-

li genii opus eſſet. Qvinimo qvandoqve non diffiteri poſſumus, præter phantaſiam etiam ſenſum communem in noctambulis ſuum intuitu alicujus ſenſus externi officium exercere, ſi vera ſunt, qvæ de eodem juvene ulterius proferuntur, eum uxori cum noctu in ſomno circumiret, interroganti aptiſſime reſpondiſſe & arcana atqve ſecretiſſima ſua revelaſſe. Unde haud probabile eſt, certe ad hunc vel ſimiles caſus non poterit aptari, qvod de la Forge *c)* notat, noctambulos qvidem aliqvando loqvi, ſed non audire. Nec tamen diffitebimur, aliqvando absqve tactu ullius ex ſenſibus internis ſolos ſpiritus locomotivam dirigentes actionum a noctambulis profectarum eſſe cauſas, v. g. ſi noctambuli tantum circumcurſitant nulloſqve effectus memorabiles edunt, nec mane tamen hujus motionis recordantur. Qvamcunqve tamen ſententiam arripias, vera manebit doctrina Regii *d)*, Somnum Noctambulonum eſſe partialem, qvem etiam poſſes *imperfectum* vocare; qvo ſpectat aſſertio Levini Nicolai Moltkii *e)* non eſſe perfectum eorum ſomnum, ſed eos habere oculos ſemiapertos; qvamvis neſciam, an id in univerſum procedat, qvod de oculis ſemiapertis addit.

a) vid. Viſcher. d. p. 591. b) Obſerv. Medic. oppido rararum, 2. c) ad Cartes de Som. p. m. 181. d) vid. §. praced. e) in not. ad relig. med. p. m. 423.

§. 41. Alio in ſignificatu, & in reſpectu ad gradus ſomni intuitu animæ rationalis, ſomnus ab aliis in *perfectum* & *imperfectum* diſtingvitur. Ille ſeu ſomnus *profundus* vocatur, ubi una cum ſenſibus ligata qvoqve eſt ipſa rationalis animæ facultas intelligens, ut in actum erumpere neqveat, vel qvi caret inſomniis. Hic ſeu ſomnus minus profundus appellatur, qvi adjunctum ſibi habet inſomnium. *a)* Hanc diviſionem uti haud dubie concedent omnes, qvi nobiſcum ſtatuunt animam rationalem qvandoqve in ſomno qvieſcere *b)* ita neſcio an ſomnum inſomniis carentem admittent illi, qvi nunqvam mentem in ſomno qvieſcere defenderunt *c)*: De Lactantio qvidem res eſt expedita. Sic enim loca jam ſupra *d)* adſcripta continuat *e)*: *Dormiendi cauſa tributa eſt a Deo ratio ſomniandi.* Sed qvid de Claubergio & aliis Carteſianis dicam, hæſito. Nam Claubergii hæc eſt aſſertio *f)*: *Animam etiam*

in

Digitized by Google

in profundiſſimo *ſomno cogitare*. Aut ergo admittit ſomnum, qvi inſomniis caret, aut ſi non admittit, neceſſe eſt eum ſomni profundi vocem aliter ſuppoſuiſſe, & forte pro ea ſomni ſpecie, qvam in diviſione præcedenti vocavimus totalem. Sed nihil definiam.

a) vide B. Dn. Thomaſii Phyſic. c. 50. n. 68. ſeqq. b) vide ſupra §. *27. c) conf. d.* §. *27. d) d.* §. *27. e) de Opific. Dei cap. 18. p. m. 888. f) d.* §. *27.*

§. 42. Exponam potius, qvid ſit ſomnium & qvotuplex. Uti vero ex dictis jam conſtat, nos per ſomnium non intelligere nomen alicujus dæmonis, homines in ſomniis ſeducentis, de qvo jucundam hiſtoriam, an fabellam? ex Jacobo Vitriaco profert Martinus Del Rio *a*), ita varie ſomnia ab eruditis definiuntur. Somnia eſſe imaginationes dormientium Claubergius *b)* ait. Alii aliter *c*). Ex qvibus nulla arridet nobis. Tentabimus ergo, an ipſi eam dare poſſimus. Somnium eſt operatio animæ rationalis confuſa admodum ac perturbata, imagines qvasdam ex objectis tempore vigiliæ mediantibus ſenſibus exterioribus præſentatis in ſomno humano ſibi efformans.

a) disqviſit. magic. l. 4. c. 1. qv. 3. ſect. 5. p. m. 521. ſeqq. b) Theor. corp. vivent. n. 968. p. m. 348. conf. ſupra §. *35. c) vide B. Dn. Thomaſ. Phyſ. d. c. 50. n. 73. Williſium d. c. 16. p. 139. Cardanum libro de animi immortalitate, Gaſparum de Reyes in Campo Elyſio jucundarum qvæſtionum qv. 37. p. m. 444.*

§. 43. Paſſiva vero & ab omnibus fere adnotata eſt diviſio Macrobii, qvi qvinqve dicit *a*) eſſe ſomniorum ſpecies, de qvarum diſtinctione ipſe eſt paulo prolixior. Eo res redit. Somnium eſt vel divinatorium, vel minus. In divinatorio Deus aut alia ſancta perſona nobis futura prædicit aut facienda jubet, qvod eſt *oraculum* ſeu χρηματισμός; aut alio modo futura nobis aperiuntur, & qvidem vel eodem modo uti extitura ſunt, qvod *viſionem* ſive ὅραμα appellat, aut involucris interpretatione dignis, qvod ὄνειρος ſive *ſomnium* ab eo vocatur. Non divinatoria contingunt, vel qvando cura oppreſſi animi corporisve ſive fortunæ, qvalis vigilantem fatigaverat, talem ſe ingerit dormientis animo; & hoc ipſi eſt ἐνύπνιον, hoc eſt, *inſomnium*, vel cum inter vigiliam & adultam qvietem in qvadam prima ſomni nebula aſpice-

Digitized by Google

re videtur paſſim vagantes formas, qvod nominat *viſum* ſeu φάντασμα. Hanc Macrobii diviſionem non incommodam, ſed paululum obſcuriorem vocat Peucerus *b)*, qvi tamen multa obſcuriora de ſomniorum diviſione tradit, & anxie ſe torqvet, donec conſtantem ſuam ſententiam de qvatuor ſomniorum ſpeciebus, *phyſicis, præſagientibus, divinis & diabolicis* proferat *c)*. Artemidorus qvinqve Macrobii ſpecies revocavit ad duas, *ſomnium*, ſub qvo & oraculum & viſionem comprehendit, ac *inſomnium*, qvorſum viſum refert (ut adeo obiter obſervare liceat, & ſomnii & inſomnii vocabula modo generice ac ſynonymice uſurpari, ut apud Scriptores paſſim modo ſpecifice & ut ſibi opponantur, ut hic). Alii alias diviſiones exhibent, qvas ſi vel recenſere ſaltem vellemus, charta nos deficeret *d)*.

a) lib. 1. in ſomn. Scip. c. 13. pag. 7. ſeqq. b) de divinat. gener. p. m. 256. c) d. l. p. 261. ſeqq. d) vide ex pluribus Peucerum d. l. pag. 256. usq; ad pag. 261. Gaſpar. de Reyes in campo Elyſio jucund. qv. qvaſt. 37. Torreblancam de magia lib. 1. c. 25. Del Rio disqviſ. mag. l. 4. c. 3. qv. 6. Clariſſ. Becm. lin. doctr. mor. c. 2. §. 9. B. Dn. Thomaſ. Phyſ. cap. 50. qv. 77. ſeqq.

§. 14. Nos ita putamus commode procedi poſſe. Initio vel ſomnia reſpectu originis ſunt vel *naturalia*, vel *divina*, vel *diabolica a)*, qvæ duo ultima, ſi dichotomia velis uti, poſſes communi conceptu *ſupernaturalium* vel *præternaturalium* vel *non naturalium*, vel qvocunqve modo inſignire. *Naturalia* ſunt, qvæ ab anima humana formantur, *divina*, qvæ a Deo, *diabolica*, qvæ a diabolo modo incognito inſinuantur hominibus. De naturalibus non eſt dubium. Diabolica dari agnoverunt etiam gentiles, Plato & ante eum Pythagoras & Empedocles *b)*, ac diſtincta earum mentio plus una vice fit in jure Canonico *c)*, & inter ea potiſſimum eminent ſomnia, qvæ ab Ethnicis in fanis ac templis Deorum fuerunt captata *d)*. Divina ſomnia dari ſacræ literæ inculcant paſſim, qvamvis ea, referente de Reyes *e)*, non agnoverint Ariſtoteles atqve Epicurus. Cur autem Deus homines in ſomniis alloqvi amaverit? hic non diſqvиremus. Putat eqvidem Vir Clariſſimus *f)* id ideo factum, qvia anima tunc ſit liberior eoqve aptior, qvæ res ſublimes capiat, ſed hanc hypotheſin jam rejecimus ſupra *g)*.

Nos

Nos qvæſtiones ejusmodi curioſibus annumerandas eſſe arbitramur, qvibus melius abſtinemus, cum hic noſtra non interſit, Dei actiones ſecundum normam rationis noſtræ examinandi. Qvapropter & iſta qvæſtio tranſeat: Cur Deus in ſpecie ſenes ſomniis, ut juvenes viſionibus dignatus ſit *b*)? Cujus ratio affertur iſta: Qvod viſiones magis in ſenſualibus, ſomnia vero talia in intellectualibus verſentur. At hiſce ſenes, ſenſibus vero & phantaſia juvenes prævalere. Contra qvam deciſionem non pauca etiam poſſemus regerere, ſi noſtri foret inſtituti.

a) *hanc diviſionem vocat Reyes d. l. p. 446. b*) *de Reyes d.l. p. 445. c*) *can. ſciendum 2. cauſa 26. qv. 3. & 4. & Can. Epiſcopi 12. ead. cauſ. q. 5. d*) *de Reyes d. l. Peucerus d. l. p. m. 276. e*) *d. l. p. 447. f.*) *lin. doctr. moral. cap. 2. §. 10. g*) *§. 33. ſeq. h*) *Joel. II.*

§. 45. De Criteriis etiam ac ſignis ſomniorum divinorum atqve diabolicorum non conveniunt Doctores. Videtur de iisdem opinionem ſuam in definitione utrorumqve explicare voluiſſe Peucerus *a*). Qvinqve reqviſita proponit de Reyes *b*). Aliorum ſententias citat Torreblanca. *c*) Non male del Rio *d*) hac parte Theologos conſuli debere notat, in dubio tamen ſomnium potius pro diabolico eſſe habendum, qvia Deus ſoleat, qvando ſomnium mittit, ſimul hominem certum reddere, hoc ſomnium a ſe profectum & cœlitus immiſſum fuiſſe.

a) *d. l. p. m. 275. 276. b*) *d. l. p. 459. c*) *de magia l. 1. c. 25. n. 51. p. 130. d*) *d. l. 4. c. 3. qv. 6. p. m. 597.*

§. 46. Ad præcedentem ſomniorum diviſionem examinabimus reliqvas. Sunt 2. ſomnia vel *σημαντικὰ* vel *ἄσημα*, *ſignificantia* & *non ſignificantia*. Divina & diabolica omnia ſunt ſignificantia. E. non ſignificantia omnia erunt naturalia. Remanet itaqve ſaltem qvæſtio, annon qvædam etiam ſignificantia ſint naturalia? Qvæ ut rectius decidatur, obſervandum; ſignificantia dici vel reſpectu rerum præſentium, vel intuitu rerum futurarum contingentium. Priori modo conſtans Phyſicorum opinio eſt, ſomnia naturalia indicare temperamentum hominum. Biloſos enim ſomniare cædes, verbera & ignes. Phlegmaticos aqvas, voragines, & a rebus noxiis tardam fugam; ſangvineos muſicam, convivia, prata; Melancholicos deniqve mortem, ſpectra atqve ſepulchra. Indicant porro

Digitized by Google

ſomnia internos affectus ac humores exuberantes in corporibus. Ita qvi ſangvine abundaverat, ſomniarat, ſe in ciſternam ſangvine plenam mergi; ita qvi ſomniaverat, alterum ſibi crus velut induratum lapideſcere, paulo poſt paralyſi correptus eſt. *a*) Huc ſpectat integer tractatus Galeni de præſagiis ex inſomniis, & latius hoc punctum executus eſt ſæpius citatus de Reyes *b*). Scribit tamen de ſe Thomas Brovvne *c*): *Facetus & urbanus non ſum, non conviva lepidus, non geniali hilaritati idoneus, is tamen, qvi per unum ſomnium comœdiam totam componere, in theatro aſſidere, ſpectare & audire, & riſu tandem plauſuq; mihi ipſi ſomnium excutere poſſum.* Unde qvis colligere poſſet, nec iſta indicia de temperamentis eſſe univerſalia. Sed qvicqvid hujus ſit, admittere tamen poſſumus hoc reſpectu ſomnia naturalia eſſe ſignificantia.

a) *Vide Peucerum de divinat. gener. p. m. 273. 278.* *b*) *d. p. 455. ſeqq.* *c*) *de relig. med. Part. 2. Sect. 11. p. m. 417.*

§. 47. Aſt de futuris potiſſimum contingentibus qvæſtio eſt, an naturalia ſomnia perinde ut divina vel diabolica hæc etiam indicent. Statuunt id nonnulli *a*) interqve eos Peucerus, qvi ſomnia præſagientia a divinis & diabolicis ſeparat, eaqve dicit eſſe qvidem a ſtellarum influxu, ſed præſenſiones tamen in iis gubernari & abſolvi ab anima hominis. Eo refert ſomnia Antonii Muſæ, Aſtyagis Medorum Regis, Cyri, Ptolemæi Ceurauni, Filiæ Policratis Samii *b*), Alexandri Magni, Pompeji, Darii, Cambyſis & Julii Cæſaris *c*). Alia plura exempla ſuppeditabit de Reyes *d*) Sed qvemadmodum nos non detinebimus in evolvenda qvæſtione: Utrum ſomnia ab influxu aſtrorum poſſint cauſari, qvam alii affirmant, alii negant, diſtingvunt alii *e*): Ita laudatus Reyes jam notavit doctrinam de naturalibus ſomniis præſagientibus originem debere Platonicis & aliis Philoſophis gentilibus *f*), qvorum hypotheſin cum jam ſupra *g*) refutaverimus, nolumus actum agere, præprimis cum exempla a Peucero adducta ſint gentilium, qvorum ſomnia cur pro diabolicis haberi non mereantur neſcio qvid vetet. Accedit qvod ipſe Peucerus *h*) profiteatur; *ſomniis præſagientibus non fidendum eſſe. Etſi enim ſunt pictura eventuum, tamen interpretationum affirmationem eſſe prohibitam Deuter. 18. Jerem. 37. nec tribuendam eis eſſe fidem, qvia ancipitia ſæpius ſint ac incerta,*

certa, ſæpius decipiant. Clariſſimus deniqve Becmannus, *i*) etſi dictum Deut. 18 potius ad ſomnia diabolica pertinere putet, ac divinationem animæ in ſomniis alias defendat, tutiſſimum tamen eſſe dicit & hic a ſomniorum interpretatione abſtinere. Accommodatiſſimum hic putamus Salomonis *k*) eſſe dictum: *Ubi multum eſt ſomniorum, ibi multum eſt vanitatis & errorum, tu vero Deum time.*

a) *vide ſupra §. 35. b*) *vide Peucerum d. l. p. 274. 275. c*) *Id. ibid. p. 279. d*) *d. l. p. 451. ſeqq. e*) *vide ſi lubet præter Peucerum dictum de Reyes p. 447. Torreblancam de magia l. 1. c. 25. n. 20. ſeqq. Del Rio d. l. 4. c. 3. qv. 6. p. 593. f*) *d. l. p. 450. conf. p. 454. g*) *§. 33. ſeqq. conf. iterum de Reyes d. qv. 37. n. 44. ſeqq. p. 460. ſeq. h*) *d. l. p. 279. i*) *d. l. §. 9. k*) *Eccleſ. V. v. 6.*

§. 48. 3 Somnia ſunt vel *vera* vel *falſa*. Occaſionem huic diviſioni dediſſe videntur verſiculi Virgiliani *a*):

Sunt geminæ ſomni portæ, qvarum altera fertur
Cornea, qva veris facilis datur exitus umbris;
Altera candenti perfecta nitens Elephanto.
Sed falſa *ad cœlum mittunt inſomnia manes.*

Sed de explicatione ejusdem dubium alicui oriri poſſet ex loco Lactantii *b*): *Hiſtoriæ ſæpe teſtantur extitiſſe ſomnia, qvorum præſens & admirabilis fuerit eventus, & reſponſa vatum noſtrorum ex parte ſomniis conſtiterunt. Qvare neqve ſemper vera ſunt, neqve ſemper falſa Virgilio teſte, qvi duas portas voluit eſſe ſomniorum. Sed qvæ* falſa *ſunt, dormiendi cauſa videntur, qvæ* vera, *immittuntur a Deo, ut imminens bonum aut malum hac revelatione diſcamus.* Apparet ex dictis, præprimis ſi cum iis alia loca Lactantii conferemus hactenus paſſim adducta, qvod Lacteus iſte Pater per ſomnia falſa intellexerit ea, qvæ anima ope phantaſiæ ſibi format, qvæqve hactenus ſub naturalibus comprehendimus & in diviſione præcedenti diximus eſſe non-ſignificantia, per vera autem ſomnia ſignificantia divina. Jam qvid de diabolicis fiet? Viderit eqvidem de iis ipſe Lactantius; Nam alibi *c*) dum in originem erroris gentilium inqvirit, ac ex illorum doctrina ſibi objicit, a Diis Gentilium ſæpe in ſomniis futura fuiſſe prænunciata, poſtea *d*) in reſponſione ad iſtam objectionem eo inclinat, inſomniis hiſce multas ſubfuiſſe

falla-

fallacias, unde tamen neſcias, an ea pro veris an pro falſis habuerit, & qvamcunqve demum opinionem ipſi tribuas, infringetur ejus definitio ſomniorum verorum ac falſorum, qvam dedit.

a) l. 6. Æneid. b) de opificio Dei c. 18. in f. p. m. 889. c) lib. 2. divin. inſtit. c. 7. p. m. 176. d) d. l. 2. c. 16. p. m. 224. ſeq.

§. 49. Poterit autem forte res optime illuſtrari atqve exponi, ſi evolvantur Commentatores Virgiliani; qvos tamen, qvoniam in præſenti non vacat omnes excutere, putarem iſtam ſomniorum diviſionem eſſe, ſi præcedentem ſecundam diſtinctionem ſomniorum reſpicias, ſubdiviſionem ſomniorum ſignificantium, adeoqve ſi ad primam diviſionem reflectas, qvoniam naturalia diximus eſſe non ſignificantia, naturalia neqve vera dici mereri neqve falſa; divina vero omnia vera eſſe, qvod ex ethnicis ipſe Plato ex parte aſſecutus eſt, dum aſſerit *a*), Deum per ſomnum non decipere; deniqve diabolica partim vera eſſe, ſi eventus prædictioni reſpondeat, partim falſa, ſi vana fuerit prædictio, ita tamen ut Lactantio concedamus, ſub omnibus diabolicis ſomniis etiam veris ex intentione diaboli latuiſſe fallacias, gentiles ad idololatriam, Chriſtianorum perſecutionem, vel alia facinora perpetranda inſtigare conantis. Igitur diſſentimus ſimul cum Auguſtino *b*) ab illa Gentilium qvorundam philoſophorum ſententia, qvi ſomnia vera angelis, vel, ut ipſi vocabant, dæmonibus bonis, falſa malis adſcribebant.

a) Operum p. m. 607. in fine b) vide Torreblancam de magia d. l. 1. c. 25. n. 5. p. m. 126.

§. 50. Deniqve 4. ſomnia ſunt ratione durationis vel *ordinaria* vel *diuturna.* Ex diuturnis nota ſunt ſomnia Epimenidis Cretenſis, & ſeptem, vel ut alii numerant, qvinqve dormientium ſanctorum. Sic Gaſſendus *a*) refert, ebrios qvosdam tres noctes continuas dormiiſſe. Puto autem hanc eſſe ſubdiviſionem ſomniorum non ſignificantium, ratione cauſæ autem partim mediis naturalibus fuiſſe orta, ut illorum ebriorum ſomnium, partim ad divina vel diabolica referri poſſe, qvamvis hic definire nolim, ad qvam horum claſſem Epimenidis & ſeptem ſanctorum ſomnia referri debeant. *b*)

a) in philoſ. Epicuri ſol. m. 524. b) conf. interim Torreblancam de magia l. 2. c. 22. n. 3. ſeqq. Del Rio disqviſ. mag. l. 2. p. m. 199.

CAPUT

Digitized by Google

CAPUT II.

De

JURE CIRCA SOMNUM ET SOMNIA INTUITU PERSONARUM.

SUMMARIA.

Somnia ad rem publicam pertinentia ap. Ethnicos publice proponenda. §. 1. 2. Baptiſmus an dormientibus ſit conferendus? Sententia Innocentii Papæ §. 3. cujus aſſertio de propagatione religionis violenta notatur § 4. & diſtinctio circa baptiſmum dormientium explicatur §. 5. oſtenditur Thomam hic non diſſenſiſſe §. 6. Uſus qvæſtionis. Catechumenis morituris in primitiva Eccleſia baptiſmus collatus §. 7. ut & ſacra Eucharistia §. 8. An ab his ad baptiſma dormientium recte inferri poſſit? Negat Boſius § 9. cui reſpondetur §. 10. An poſt illuſionem in ſomnio factam, qvis ſacra myſteria celebrare poſſit? Reſponſio B. Gregorii §. 11. qvæ oſtenditur non ubiq; eſſe legi Moſaicæ conveniens §. 12. Hujus qvæſtionis nullus uſus ap. Proteſtantes. §. 13. ut & illius. An ſomnolentia excuſare poſſit a privata officiorum divinorum recitatione? §. 14. Neqve agnoſcunt Eccleſiæ noſtræ, qvod inculcat Jus Canonicum circa abſtinentiam a ſomno & vitationem Medicorum. §. 15. Officium Præfecti vigilum ap. Romanos. Qvid hama & dolabra? §. 16. Vigiles qvatenus pro abſentibus habeantur § 17. Servi antiqvitus campanulis a ſomno excitati. Servi ad ſomnum. Silentiarii §. 18. Alii ſilentiarii, de qvibus agitur in Codice. §. 19. An filius legitimus qvem mater ex diu abſente marito in ſomnio dicit concepiſſe? §. 20.

§. I.

CONſiderata ſomni & ſomniorum natura nunc diſqvirendum erit de jure circa ſomnum atqve ſomnia. Incipiemus autem de jure perſonarum. Perſona eſt homo cum ſtatu ſuo conſideratus, qvi ſtatus cum intuitu ſocietatum humanarum variet, potiſſimum hic reſpiciemus ad ejus diviſionem in ordine ad ſocietatem civilem. Atqve hujus reſpectu homo *civis* dicitur, cujus officium ſummatim in eo conſiſtit, ut ſalutem Reipubl. qvantum in ſe omnibus modis procuret. Procurari autem & tunc putarunt gentiles reipublicæ utilitatem, ſi ſomnia ad rem publi-

cam pertinentia publice nota facerent. Moris enim erat, ut qvi de republica aliqvid ſomniaſſent, id ſusqve deqve non haberent, ſed notum omnibus facerent vel præconis voce vel propoſito pittacio, qvo id contineretur *a)*, qvale erat ſomnium Atinii, cui in qviete Jupiter præcipit, ut conſulibus diceret, ſibi præſultorem ludis Circenſibus proximis non placuiſſe, qvæ res niſi attenta ludorum inſtauratione expiata eſſet, ſecuturum non mediocre urbis periculum *b)*; qvale erat Artorii Medici ſomnium, cui dormienti Minerva præcepit, ut admoneret Octavium, ne poſtero die propter adverſam valetudinem in caſtris permaneret & prælio non intereſſet *c)* Qvod ſi ſomnia eſſent obſcuriora, narrabantur ea onirocritæ, cui officio plerumqve adhibeantur vetulæ tanqvam ſuperſtitioſiores. *d)*

a) Caſaub. ad Sveton. Auguſt. c. 90 p. m. 306. b) vid. Valer. Max. lib. 1. cap. 7. Exempl. Rom. 4. c) Valer. d. l. Exempl. 1. Sveton. d. c. 90. d) Laurent. Polymath. lib. 2. diſſ. 29. p. 143.

§. 2. Sed qvemadmodum mos iſte multum ſuperſtitionis immixtum habet, & haud dubie ſomnia iſta pro diabolicis habenda ſunt; ita nobis Chriſtianis haud erit imitandus, niſi certum ſit aut valde probabile, divina fuiſſe ſomnia aliqvid in utilitatem Reip. indicantia; Propterea eo omiſſo conſideremus ſpecialius uſum ſomni & ſomniorum in Statibus peculiaribus. Poterit autem dividi commode ſtatus Civilis in Eccleſiaſticum & Politicum.

§. 3. Inter Eccleſiaſticos fundamentum reliqvorum eſt ſtatus Chriſtianiſmi, qvem qvidem mediante Baptiſmo adipiſcimur, qvi *an & dormientibus poſſit conferri*? fuſe in jure Canonico tractat Papa Innocentius *a)* Putaverant aliqvi etiam invitis & contradicentibus baptiſmum conferri poſſe, non qvidem qvantum ad rem (intelligo efficaciam baptiſmi ſalutarem) ſed tamen qvantum ad characterem, h. e. ut ipſe Pontifex exponit, juriſdictionem Eccleſiaſticam, ergo & de dormientibus idem dicendum eſſe. His reſpondet Innocentius, diſtingvendum eſſe inter invitos; alios metu periculi alicujus imminentis baptiſmum ſuſcipere, hos ſaltem qvoad characterem baptiſmum ſuſcepiſſe, ut poſtea cogi poſſint ad obſervantiam fidei Chriſtianæ; at, ut ii, qvi plane inviti & contradicentes id paſſi fuerint, in fide manere coguntur, id eqvidem

dem contrarium eſſe religioni Chriſtianæ. Qvapropter qvoad dormientes ſic eſſe tenendum, ſi vigilantes contradixiſſent baptiſmo, per baptiſmum in ſomno iis collatum ne qvidem characterem ſacramenti eos accipere; qvod ſi antea habuiſſent baptizandi propoſitum & forte catechumeni fuerint, cenſeri eam voluntatem fuiſſe continuatam, & ideo characterem ita baptizatos conſeqvi.

a) cap. Majores 3. verſ. item qværitur X. de baptiſmo.

§. 14. In hac deciſione, ut recte qvidem Innocentius aſſerit, religioni Chriſtianæ adverſum eſſe, ut inviti ad religionem cogantur; ita & id debuiſſet addere, qvod idem dicendum ſit de illis, qvi metu gravioris mali religionem profeſſi fuerant, nam & hoc ſcimus religioni Chriſtianæ eſſe adverſum, ut aliqvis ejusmodi metu ad religionis veræ agnitionem adigatur, multo magis ut in fide per metum ſuſcepta manere cogatur. At, inqvit Pontifex; conditionaliter voluit, etſi non abſolute. Subtilitatem audis ex Gentilium philoſophia ortam, qvi non ſolum actiones metu patratas ad ſpontaneas referebant, ſed & effectum moralem tribuebant iisdem, clamantes: coactam voluntatem etiam eſſe voluntatem, cujus rei fragmenta etiam in Jure Juſtinianeo deprehendimus *a)*, nam ſi qvis metu inductus promiſiſſet, ex iſta erronea hypotheſi jure civili oriebatur obligatio *b)*. Æqviores tamen Innocentio Ethnici erant; Qvippe Prætor iniqvitatem abſurdæ iſtius illationis ſentiens non ſolum exceptionem dabat promittenti, ſed & per actionem eum reſtituebat in integrum *c)*. Æqviores Pontifice ſunt Doctores Pontificii *d)* obſervantes, qvod initiatus metu non cogatur continentiam ſervare, qvando metus fuerit cadens in virum conſtantem.

a) vid. l. 21. §. 7. qvod metus cauſa b) §. 1. Inſt. de Except. c) t. t. ff. qvod met. cauſ. d. §. 1. de Except. d) qvorum prolixum catalogum recenſet Auguſtinus Barboſa ad cit. verſic. d. cap. 3. fol. m. 420. confer Zimmerm. Analect. Miſcell. menſ. 4. cap. 3.

§. 5. Qvod vero dormientes ſpectat, recte iterum Pontifex diſtingvit, utrum ante qvis vigilans contradixerit, an deſideraverit baptiſmum. Ratio dependet a vulgata juris regula, ejus non eſſe nolle, qvi non poteſt velle *a)*, qvorum neutrum cum in dor-

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Digitized by Google

mientem cadat, præſumitur durare voluntas, qvam habuit vigilans. Itaqve ſi vigilans neqve baptiſmum deſideraverit, neqve eidem contradixerit, ex eadem ratione non erit conferendus dormienti, qvia nonniſi volentibus ac petentibus hoc beneficium tribuendum eſt; jam cum antea non voluerit, neqve baptiſmum dormiens deſiderare dicendus eſt, niſi forte præſumta ejus ſit voluntas, ut ſi v. g. ſit Catechumenus.

a) l. 3. de R. J.

§. 6. Videamus an adverſus hanc de dormientium baptiſmo deciſionem qvidam diſſentiant. Ita videtur, ſi qvis ea evolverit, qvæ a B. Gerhardo ſunt tradita, qvi Thomam defendiſſe ait *a)* dormientibus baptiſmum conferri non poſſe, qvoniam dicat *b)*: *Baptiſmus non conſvevit dari dormientibus*, & alibi *c)* neget, *conſeqvi qvenqvam gratiam juſtificantem per baptiſmum exterius adhibitum.* Sed ſi qvis citata Thomæ loca dignetur inſpicere, apparebit, eum revera ſentire nobiſcum, qvoniam priorem aſſertionem ita limitat; *niſi periculum mortis immineat; in qvo caſu baptizari debeat, ſi prius in eis voluntas apparuit ſuſcipiendi baptiſmum*, eandemqve limitationem in poſteriore negatione repetit: *niſi prius habuerit Sacramentum in propoſito.*

a) loc. de Baptiſm. §. 181. vid. Dedekenni Conſilia Theologica part. 1. f. m. 431. b) part. 3. qv. 68. art. 12. c) 1. 2. qv. 113. art. 1.

§. 7. Sed inutilis forte videtur de his diſceptatio, cur enim non vigilanti potius baptiſmus conferri debet, & qvæ eſt iſta neceſſitas, qvæ dormientes baptizare coget? *a)* Provocat Pontifex ad Eccleſiam, qvæ tales homines in neceſſitatis articulo conſveverit baptizare, hoc eſt, ut Thomas modo dixit, in periculo mortis, id enim haud dubie innuit Papa & ex eo Lancelottus, non aliam aliqvam neceſſitatis ſpeciem. Scilicet ipſis jam Apoſtolorum temporibus non infreqvens fuit in lecto fatali extrema agentibus baptiſmum ſive inſperato ex morbi neceſſitate oblatum, ſive huc usqve prorogatum ſuſtinere. Unde & non pauci Epiphanium *b)* ſecuti intricatiſſimam phraſin Apoſtoli *c)*, cujus infinitæ *d)* producuntur interpretationes: ἐπεὶ τί ποιήσουσιν οἱ βαπτιζόμενοι ὑπὲρ τῶν νεκρῶν; *Qvid alias facient baptizati pro mortuis?* Sic exponunt: *Qvid alias facient ii, qvi morti vicini pro ſtatu mortuorum in*

ſpem

ſpem reſurrectionis paulo ante obitum ſuum ſe baptizari curant. Qvicqvid autem ſit de veritate hujus explicationis, præſupponit tamen ea non improbabiliter jam Apoſtolorum tempore fuiſſe Clinicos, ſic enim dicebantur, qvi ita in lectis baptizabantur. Fuerunt enim & in prima Eccleſia Catechumeni, qvos non probabile eſt, morbo occupatos absqve baptiſmo, ſi eum peterent, obiiſſe. Subſeqventibus vero temporibus freqventiores erant Clinici. Nam de Gentilibus extat conſtitutio Concilii Elibertini *e*): *Gentiles ſi in infirmitate deſideraverint ſibi manus imponi, ſi fuerit eorum aliqva ex parte honeſta vita, placuit eis manum imponi & fieri Chriſtianos*, accedente nimirum baptiſmo, cujus qvaſi formalis pars erat manuum impoſitio *f*) cui ſimilis eſt conſtitutio Concilii Carthaginenſis III. *g*) a Gratiano in Decretum *h*) relata: *Ut ægrotantes ſi pro ſe reſpondere non poſſunt, cum voluntatis eorum teſtimonium ſui*, id eſt proximi cognati, vel familiares *dixerint, baptizentur*. Igitur tum temporis de Catechumenis eo minus reſtat dubium. Nam privilegia, qvæ Eccleſia morituris Gentilibus circa baptiſmum conceſſerat, jure multo æqviori vindicare ſibi poterant catechumeni, homines non tincti tantum doctrina fidei, ſed interdum penitus imbuti, qvi jam integris ſenſibus libero animi impetu ſuperſtitionibus valedixerant, & facto in Eccleſiam tranſitu petitionem baptiſmi omnibus fecerant teſtatam. Ita Novatus, infamis poſtea hæreticus, ita Theodoſius M. imperator; ita Gorgonia Soror Gregorii Theologi, Epiſcopi filia, ita Arintheus, prætor & vir conſularis, omnes catechumeni in ultimo vitæ articulo baptizati ſunt *i*), ut alios jam taceam.

a) *vide Magnif. Ziegler. ad Lancellott. Inſtit. Jur. Canon. lib. 2. tit. 3. §. 10. p. m. 322. b) her. 28. c) 1. Corinth. 29. c. 15. d) vid. Hoornbeck. Miſcell. ſacra lib. I. c. 17. p. 479. Boſium de Clinicis Eccleſiæ veteris cap. 2. p. m. 26. ſeqq. Adde Lightfooti Horas Hebraicas ad. d. l. Apoſtoli, e) can. 39. p. m 82. in Summa Caranzæ f) vid. Voſſ. diſp. 12. de baptiſm. th. 10. g) Caranza Summa p. m. 163. can. 34. h) vid. Can. Ægrotantes 75. diſt. 4. de conſecrat. i) vide fuſius hæc exeqventem Boſium de Cliniciis Eccleſ. vet. cap. 2. & 3.*

§. 8. Neqve baptiſmus ſolum in prima Eccleſia ægrotantibus

tibus in extrema neceſſitate conferri ſolitus, ſed & ſacra Euchariſtia. Ita enim diſponit Concilium Carthaginenſe IV. *a*) *Is, qui pœnitentiam in infirmitate petit, ſi caſu, dum ad eum ſacerdos invitatus venit, oppreſſus infirmitate obmutuerit vel in phreneſin verſus fuerit, dent teſtimonium qui eum audiverunt & accipiat pœnitentiam. Et ſi continuo creditur moriturus, reconcilietur per manus impoſitionem & infundatur ori ejus Euchariſtia.*

a) *Summa Caranza p. m. 175. cap. 76. qvod excerpſit iterum Gratianus can. is qvi 8. C. 26. q. 6.*

§. 9. At qvid iſta de baptiſmo Clinicorum ad baptiſma dormientium? Audias, qvem modo citaſti graviter differentem Boſium *a*): *Prima*, inqvit, (conditio baptizandorum in neceſſitatis articulo) *fuit, ut habita vita anteactæ pœnitentia peterent baptiſmum, ſi vero amplius loqvi --- non poſſent, ut --- alii --- de eorum voluntate teſtarentur. --- Qvod --- eorum qvoqve pravam opinionem evertit; qvi dormientes baptizari poſſe audacter adſerunt. Tale ego Clinicorum genus nuſpiam in tota ſacra antiqvitate reperio. Neqve ipſe reperit Thomas de Aqvino b) ingenue faſſus*, baptiſmum non conſveviſſe dari dormientibus; *ubi tamen congruenter addidiſſet*: Nec dari poſſe aut debere, *ſed nodum in ſcirpo qværebat. Conceſſerat enim citato loco, poſſe inſanis baptiſmum, qvem ſui compotes poſtulaſſent, in ipſo etiam inſaniæ & furoris fervore adminiſtrari, qvemadmodum alii ex Scholaſticorum face, --- invitos & coactos baptizari poſſe ſerio contendunt contra ſcripturas, contra Eccleſiæ praxin, contra mentem ſanctiſſimorum Eccleſiæ Canonum.*

a) *de Clinicis cap. 3. p. 46. ſeqq b*) *part. 3. qv. 68. art. 12.*

§. 10. Sed qvod pace B. Boſii dixerim, ego qvidem nullam animadverto conſeqventiam. Clinici petierunt baptiſmum, aut ſi loqvi non poſſent, alii eorum nomine petierunt, ergo dormientes baptixari neqveunt. Qvæ vero de Thoma addit, ea ſi cum iis, qvæ modo *a*) appoſuimus, conferantur, oſtendunt Thomæ locum vel plane non, vel certe ſuperfunctorie nimis fuiſſe inſpectum. Deniqve & ea, qvæ paulo ante *b*) diſſeruimus, oſtendent, ab invitis & coactis ad dormientes vel amantes illationem etiam non procedere. Qvin potius confitenter inferimus, ſi ſecundum Eccleſiæ conſvetudinem ægrotantibus graviter baptiſmus

Digitized by Google

ptiſmus conferri poteſt, etiamſi non amplius intelligant, qvid cum ipſis fiat; poterit & dormientibus, ſcilicet qvi morbo ſomnifero, plerumqve vel certe ſæpe lethali decumbunt, & jam ante baptiſma ſerio deſiderarunt, vel Catechumeni ſunt. De his enim & non de qvibusvis dormientibus ſenſiſſe Pontificem perſpicua ejus verba oſtendunt.

a) §. 6. *b)* §. 5.

§. 11. Confirmantur Chriſtiani in ſtatu ſuo per ſacramentum Euchariſtiæ, de qvo alio loco *a)* jus Canonic. qvæſtionem format: *An poſt illuſionem, qvæ per ſomnium ſolet accidere, aliqvis corpus Domini accipere, aut, ſi ſacerdos ſit, ſacra myſteria celebrare valeat?* Diſtingvit B. Gregorius, ex qvo Gratianus Canonem in Decretum retulit; utrum iſta illuſio ex naturæ ſuperfluitate vel infirmitate, utrum ex crapula, utrum ex impuris cogitationibus contigerit. Primo caſu non eſſe timendum, qvia tunc animus neſciens eam pertuliſſe magis qvam feciſſe dolendus ſit. Si vero ex crapula illuſio fuerit orta, modo non adjuncta fuerit turpis imaginatio, ita ut in ſomno aliqvid ſe vidiſſe non recordetur homo, reatum qvidem adeſſe, ſed non tantum, ut qvis a ſacris myſteriis abſtinere debeat. Qvod ſi autem ex turpi cogitatione ſive vigilantis ſive dormientis illuſio ortum ſuum traxerit, abſtinendum eſſe.

a) Can. Teſtam. I. diſtinct. 6.

§. 12. Hunc puto eſſe ſenſum Gregorii, & ſi primo intuitu verba ejus *a)* expoſitioni noſtræ in omnibus non videantur congruere. Provocat vero initio Canonis ad Teſtamentum veteris legis, qvod ejusmodi hominem pollutum domino dicat, & niſi lotum aqva etiam uſqve ad veſperam intrare eccleſiam non concedat. Sed valde dubito, an præfata Gregorii diſtinctio ad legem veteris Teſtamenti qvadret, cum Sacræ literæ aperte teſtentur, Lege ceremoniali non ſolum illos pro pollutis fuiſſe habitos & purgatione habuiſſe opus, qvibus in ſomno forte ob cogitationes luxuriantes illuſio fuerit facta *b)*, ſed &, qvi ſeu vigilantes ſeu dormientes ex morbo vel infirmitate profluvio ſeminis laboraverint, *c)*.

a) Scil. verba finalia: Si vero ex turpi cogitatione *vigilantis &c.*

Sed

Digitized by Google

Sed adde verba præcedentia, cum ſe, *etſi dormienti &c. b) vid. Deuter. XXIII. verſ. 10. Clarior eſt textus Levit. XV. verſ. 16. ſi verſionem Lutheri reſpicias. Sed communiter tamen hunc Levitici textum explicare ſolent de cohabitatione conjugali. vid. Spencer. de LL. Hebr. l. 1. c. 8. Sect. 1. c) Levit. XV. v. 2. ſeqq. conf. Spencer. d. l. Hottinger de leg. Hebræor. leg. 78.*

§. 13. Cum vero conſtet, leges ceremoniales adventu Chriſti expiraſſe, & imo ex intentione Dei legislatoris etiam expirare debuiſſe, merito nos Proteſtantes iſtum Pontificium Canonem ad Legem Ceremonialem reflectentem, eamqve qvaſi renovantem, non attendimus, unde non opus eſſe arbitramur, caſus, qvos Scholaſtici occaſione hujus Canonis collegerunt, atqve definierunt prolixe exponere, præprimis cum ii magis ſcandalum præbeant qvam erudiant. *a*)

a) *Confer interim Auguſtinum Barboſam ad dict. canon. Teſtamentum.*

§. 14. Seqvens etiam qvæſtio majorem uſum habebit apud eos, qvi Pontificiæ doctrinæ addicti ſunt, qvam apud nos: *Utrum ſomnolentia excuſare poſſit a privata officiorum divinorum recitatione?* Ad qvam reſpondet Paulus Zachias *a*) in ſomnolentia non modo non nocere recitationem, ſed potius utilem eſſe, qvia clara lectio humiditatem cerebri exuberantem, ex qva ſomnolentia fiat, evacuare & digerere ſit apta, & poſſe hominem, ſi in recitando forte ad ſomnolentiam inclinet, vocem intendendo, ſeſe dimovendo, ac deambulando ſi opus ſit, aut alia qvadam corporis actione, facile hoc incommodum evitare. Igitur ſenſus Zachiæ eſt, non excuſari qvem ſomnolentia laborantem a recitatione eo tempore, ſi paroxyſmum non habeat, qvia recitatio morbum non augeat (de qvo disqvirere ad Medicos ſpectat). Si enim morbus ipſe non ſomni naturalis functiones animæ ligaverit, haud dubie aliud erit dicendum.

a) *Quaſt. Medico-legal. lib. 7. tit. 2. qv. 2. n. 10. f. m. 566.*

§. 15. Sed nec illud dicterium agnoſcimus in noſtris Eccleſiis, qvod inculcant Canones *a*): *Somno minus indulgendum eſt, qvam natura poſtulat, interpellandus eſt gemitibus interrumpendus eſt ſuſpiriis, ſeqveſtrandus orationibus*, cujus generalitas non admittit, ut id

ſaltem

Digitized by Google

ſaltem adverſus eos, qvi in ſcholis dormiunt, dictum exiſtimemus *b*). Somno non nimium eſt indulgendum, cum natura qvidem paucis ſit contenta, at qvod ipſa hominis ſanitas propterea ſit negligenda legi divinæ adverſum eſt, qvæ vult, ut indulgeamus aliqvid corpori, modo non fiat luxurians. Et hoc ipſum, ni fallor, inculcant Medici, in qvos adeo injurius eſt alius canon *c*). *Contraria ſtudioſe ſunt divinæ cognitioni præcepta Medicinæ. A jejunio revocant*, lucrubare non ſinunt, *ab omni intentione meditationis abducunt. Itaqve qvi ſe Medicis dederit ſeipſum ſibi abnegat.*

a) *vid. Can. ſunt qvi 56. diſt. 1. de pœnit. ex Ambroſio. b*) *cum Gloſſa ibid. c*) *can. contraria 21. diſt. 5. de conſecrat.*

§. 16. Igitur relicto ſtatu Eccleſiaſtico videamus, qvid in Politico ſtatu occaſione vel intuitu ſomni inculcent jura. Eſt vero ille vel publicus vel privatus. Ad publicum ſpectat præfectus vigilum, qvi pro ſalute dormientium, & ne incendia aut furta fierent, *per totam noctem vigilare* debebat *& coerrare calceatus cum hamis & dolabris a*). Hama eſt vas amplum aqvam ſiphonibus exprimens, ut ex Turnebro notavit Strauchius *b*). Aliter exponit Hahnius *c*) eſſe longum qvoddam inſtrumentum, ferream cuſpidem & recurvam habens, qvo paulisper a nobis disjuncta vel remota attrahimus. Neutra expoſitio ab officio Præfecti vigilum eſt aliena *d*). Dolabra vero erat inſtrumentum, qvo ligna complanantur, ad portas effringendas aptiſſimum, vel qvid aliud ſimile *e*). Cæterum de officio Præfecti vigilum fuſius agunt Commentatores ad Pandect. & Codic. qvos exſcribere nolo.

a) *l. 3. §. 3. de Off. Præf. Vig. b*) *Diſſert. 20. th. 14. c*) *ad Weſenb. h. t. f. m. 115. d*) *vide Feltman. ad d. l. 3. §. 3. n. 5. e*) *Hahn & Feltm. dd. ll.*

§. 17. Præerat Præfectus iſte cohorti vigilum, qvi etſi in jure alias pro abſentibus reipublicæ cauſa habebantur, intelligo qvoad edictum Prætoris, ex qvibus cauſis majores *a*), Ulpianus tamen notat *b*) in lege Julia, qva cavetur, ne qvis inter reos adulterii referat eum, qvi tum ſine detrectatione reipublicæ cauſa aberit, non comprehendi eos, qvi revera præſentes ſint, & pro abſentibus ſaltem habebantur, utputa, qvi in vigilibus militant, qvoniam ſcilicet non laborare debeant, ut ſe repræſentent.

 a) *vid.*

Digitized by Google

a) vid. l. 7. ff. ex qvibus cauſ. maj. b) l. 15. §. 3. ad l. Jul. de adult.

§. 18. In domeſtico ſtatu vivunt ſervi. Atqve hic qvidem non adducam morem antiqvum Græcorum & Romanorum ſervos, companulis ad id deſtinatis, a ſomno excitandi, cujus Lucianus *a*) meminit: *Deinde mane ad tintinnabulum expergefactus diſcuſſa ab oculis dulciſſima ſomni parte una ſurſum ac deorſum circumcurſas.* Et aliqvanto poſt: *b*) *Dum hæc tecum loqveris, ſonuit tintinnabulum, jamq; ad eadem tibi redeundum eſt.* Qvorſum & verba Senecæ *c*) pertinent: *Qvanta celeritate ſigno dato glabri ad miniſteria decurrunt?* Propius ad rem facit, qvod olim certa ſervorum munia in curando ſomno fuerint adhibita. Apud Curtium *d*) Belon Philotæ objicit: *Auro argentoq; vehicula ejus onuſta totis vicis ſtetiſſe: ac ne in vicina qvidem diverſorii qvemqvam commilitonum receptum eſſe, ſed per diſpoſitos, qvos ad ſomnum habebat, omnes procul relegatos, ne murmurantium inter ſe ſilentio verius qvam ſono excitaretur.* Huc pertinent forte & *ſilentiarii* ſervi, ad id deſtinati ut reliqvorum ſervorum murmura potiſſimum qvietis tempore coërcerent. Meminit eorum Salvianus *e*): *Pavent qvippe Actores, pavent* Silentiarios, *pavent Procuratores; prope ut inter iſtos omnes nullorum minus ſervi ſint qvam Dominorum ſuorum: ab omnibus cæduntur, ab omnibus conteruntur.* Eqvidem Titus Popma *f*) ad ſilentiarios ſervos etiam Senecam in qvadam epiſtola reſpexiſſe arbitratur, dum referat, certos ſervos in familia cæterorum ſervorum murmur cohibuiſſe. Sed probabiliter intelligitur a Popma Epiſtola Senecæ, in qva familiariter cum ſervis eſſe agendum vivendumqve inculcat *g*), ubi qvidem mentionem facit, qvod ſecundum mores Romanorum, dum Dominus cibum capit, *virga murmur omne compeſcatur*, veruntamen hic a Seneca ſilentiarios ſeu qvi ad id principaliter, ut ſilentium vel maxime qvietis tempore procurarent, habeantur non intelligi, ſed potius Triclinlarchas, & ipſe contextus oſtendit, & obſervavit jam Laur. Pignorius *h*)

a) de mercede conductis mihi T. I. oper. p. 319. b) p. m. 330. c) de brevitate vitæ. Conf. Caſaub. ad Sveton. Auguſt. c. 92. p. m. 307. d) lib. 6. cap. 11. n. 3. p. m. 401. e) lib. 4. de gubern. f) de operis ſervorum p. m. 31. g) eſt Epiſtola 47. h) de ſervis p. m. 369.

§. 19.

§. 19. Cum his ſilentiariis non miſcendi ſunt ſilentiarii, de qvibus ſunt integri tituli in utroqve Codice *a*), qvi inter Principis miniſteria erant & excubias agebant ante cubiculum Principis, cum vel in Conſiſtorio ageret, vel cum Conſiſtorianis ſuis exteris-ve, ut & eorum Legatis, qvorum qvidem munus non erat humile, uti Zonaras ſcribit *b*), ſed honorificum & multis privilegiis fulcitum, excuſabantur enim a tutela, à præſtatione item tironum & eqvorum *c*), & pro diverſitate graduum atqve dignitatum clariſſimi vel ſpectabiles dicuntur. *d*)

a) in Codice qvidem Juſtinianeo Lib. 12. tit. 16. in Theodoſiano vero lib. 6. tit. 23. b) in Anaſtaſio. c) l. 2. Cod. Theod. de decur. & ſilent. d) l. 25. C. de excuſ. tut. & l. 30. §. fin. C. de inoff. teſt. Plura vide ap. Gothofr. ad d. tit. Cod. Theod. paſſim, potiſſimum ad l. ult. eod. Perez. ad Codic. Juſtinian. d. t. Gutheri de offic. domus Auguſtæ lib. 3. cap. 29. pag. 804. ſeq.

§. 20. Ad ſtatum domeſticum pertinent etiam liberi, qvi ſunt in poteſtate patria, ſi modo ſint legitimi. Notari autem hic omnino meretur, Parlamentum Gratianopolitanum anno 1637. d. 13. Febr. judicaſſe prolem, qvam mulier protulit, a qva maritus qvadriennium abfuerat, eſſe legitimum partum, qvaſi poſſibile fuerit ut mulier iſta per fortem imaginationem putaverit, ſe in inſomniis rem habuiſſe cum marito, atqve ſic concepiſſe *a*). Sed rectius hæc ſententia habetur pro inepta, qvippe cum naturaliter impoſſibile videatur, ut homo absqve conjunctione viri concipi poſſit, unde & dicta parlamenti Gratianopolitani ſententia a Parlamento Pariſienſi ut injuſta & in conceptionem ſanctiſſimi Salvatoris injuriofa declarata. *b*)

a) Deuſing. in Hiſt. fœtus extra uterum geniti p. 46. ſeq. Eraſm. Franciſci part. 2. der luſtigen Schaubühne *diſcurſ. 6. p. m. 1213. ſeqq. b) Franciſci d. l. p. 1217. conf. Experientiſſ. Ammanni Medic. Critic. Diſcurſ. 44. n. 7.*

CAPUT III.

De

JURE CIRCA SOMNUM ET SOMNIA INTUITU DOMINII.

SUMMARIA.

Dorm[illegible] acqvirat poſſeſſionem. Explicatur Paulus in l. 1. §. 3. de A.P. § 1. & conſtitutio Decii in l. 3. de acqvir. & retin. poſſ. §. 2. referuntur aliorum expoſitiones §. 3. Conſtitutio Decii an ad furioſos extendi debeat? §. 4. an ad dormientes? §. 5. Dormiens acqvirit poſſeſſionem in cauſa peculiari § 6. Dormiens retinet poſſeſſionem §. 7. Somnium Baſſi de Theſauro, qvo & Nero & totus populus Romanus decepti §. 8. Dormiens non poteſt codicillos facere. §. 9. An idem dicendum de eo qvi laborat morbo ſomnifero? Caſus ex Zachia §. 10. Reſponſio Zachiæ ad iſtum caſum. § 11 cujus rationes ſingulæ examinantur §. 12. 13. Diſtingvitur inter morbi paroxyſmum & ejus ceſſationem, &c. §. 14.

§. 1.

SUfficiant iſta occaſione perſonarum, pergo ad res. Harum jus eſt vel in re vel ad rem. Illud dominium eſt, qvod naturaraliter a poſſeſſione incipit. De acqviſitione poſſeſſionis conſtans regula a Paulo plus una vice inculcata *a*) eſt; ad poſſeſſionis acqviſitionem & animum & corpus reqviri. Unde qværebatur an & furioſus ac pupillus poſſeſſionem acqvirere poſſint? Reſpondet Paulus alibi *b*) (cujus verbis ſimul jungemus paraphraſin noſtram:) Furioſus & pupillus (talis ſcil. qvi adhuc infans eſt, ut patet ex ratione ſubjuncta) ſine tutoris autoritate non poteſt incipere poſſidere, qvia deficit in iis neceſſarium acqvirendæ poſſeſſionis reqviſitum animus, nam affectionem tenendi non habent, licet maxime alterum & generale reqviſitum poſſeſſionis, detentio corporalis, adſit, & corpore ſuo rem contingant. Sicuti ſi qvis dormienti aliqvid in manum ponat, dormiens ejus poſſeſſionem acqviſiviſſe ob deficientiam animi dici non poteſt. Sed pupillus,

Digitized by Google

pillus, etiam infans & potiſſimum infans, qvia de hoc eſt qvæſtio; tutore autore incipiet poſſidere, *qvia judicium infantis ſuppletur autoritate tutoris; Utilitatis enim cauſa hoc receptum eſt*, ut tutor in acqviſitione poſſesſionis dicatur judicium infantis ſupplere, ne ſcilicet infantes nihil acqvirere poſſint & ita miſerabilis ſit eorum conditio; *nam alioqvin* ſi ſtricto jure velimus inhærere, & ex communi doctrina de autoritate tutorum aſſerere, nihil eſſe qvod hic tutor ſupplere poſſit, cum infans plane nullum judicium habeat, omnino pro vero eſſet habendum, qvod nulla intentio ſeu *nullus ſenſus ſit infantis accipiendi poſſesſionem. c)* Ofilius qvidem & Nerva filius etiam ſine tutoris autoritate poſſidere incipere poſſe pupillum, qvi ſit infans, ajunt, qvaſi nimirum ad acqvirendam poſſeſſionem animo non opus ſit, ſed corpus ſufficiat: eam enim rem, poſſeſſionem nempe, facti non juris eſſe, ad ea vero ſaltem, qvæ juris ſunt, reqviri etiam animum. Hanc fuiſſe Ofilii ſententiam integer contextus oſtendit. Unde ſimul patet, qvam apte cum eadem cohæreat cenſura Pauli ſtatim ſubſeqvens, qva mediante Ofilium ſecum conciliare ſtudet. Qvæ ſententia Ofilii, ait, recipi poteſt, ſi ejus ætatis ſint pupilli, ut intellectum capiant, hoc eſt, ſi non ſint infantes. Nam hæc conciliatio & ſtatui controverſæ & menti Ofilii repugnat, cujus ratio de poſſesſione, qvod facti ſit, in infante commodum ſenſum recipit, in pupillo majore infantia, frigidum atqve alienum.

a) l. 3. §. 6. l. 8. de A. & A. P. b) l. 1. §. 3. eod. c) reſpice omnino ad eadem Pauli verba in l. 32. §. 2. eod.

§. 2. Revera igitur inter Jure Conſultos veteres de præfata qvæſtione fuit diſſenſio nullo diſtinctionis medio diſſolubilis. Qvod ipſum clarius patet ex definitione Imperatoria. Ita enim Imperator Decius A. Rufino reſcripſit *a)* Donatarum vel venditarum, aut legatarum &c. rerum qvaruncunqve tam mobilium qvam immobilium a qvacunqve perſona, qvæ dominium vel poſſeſſionem transferre poteſt, non ſolum tutori, ſed & infanti ipſi, ſive cum ſive ſine autoritate tutoris vacua poſſeſſio tradita

 tor-

corpore ſolo & abſque animo quæritur. Qvamvis enim huc uſque ſint autorum ſententiæ diverſæ de hac quæſtione, affirmantibus eam Oſilio & Nerva, negantibus aliis cum Paulo autoritatem Tutoris reqvirente, & opponentibus, qvod infans nullum habeat judicium, nullum animum, adeoqve non poſſit poſſidere, hoc eſt, rem detinere cum animo ſibi habendi, tamen conſultius videtur interim, licet animi plenus non fuiſſet affectus infantibus, & imo ex juris computatione plane nullus, nihilominus ipſis poſſeſſionem per traditionem ſeu modum acqvirendi derivativum eſſe qvæſitam, idqve non tam ex ratione Oſilii, qvod poſſeſſio ſit facti, non juris, animus autem tantum in acqviſitione eorum, qvæ juris ſunt, reqviratur, qvippe cum non ſolum hæc ſubtilitas aperte videatur pugnare cum poſſeſſionis definitione, verum etiam poſſeſſio ſecundum doctrinam conſultiſſimi Papiniani *b)* multum ex jure mutuetur; ſed utilitatis cauſa, & ne infantes deterioris conditionis ſint aliis hominibus, neve privilegium, qvod ipſis datum eſt, qvod ſcilicet non poſſint ob deficientiam animi obligari aut puniri, torqveatur in ipſorum odium, & ab acqviſitione ipſis utili arceantur. Præprimis cum inutilis hac parte videatur eſſe ſubtilitas Pauli, concedentis, infantes autoritate tutorum poſſe poſſeſſionem acqvirere, non poſſe ſine eorum autoritate. Si enim Paulus utilitatem infantum in iſta definitione reſpexit, & a Juris ſtricti ſententia abſtraxit, uti expreſſe ad utilitatem eorum, qvod acqviſitionem autoritate tutorum attinet, ſe reſpicere profitetur, qvid obſtat, qvo minus, & in apprehenſione ab ipſis infantibus ſine autoritate tutorum facta, utilitatis gratia poſſimus admittere, ut per fictionem qvandam juris æqvitate ſubnixam, animo ſibi habendi res, qvas corporaliter tangunt, ſi modo ab aliis ſit ipſis tradita, detinere cenſeantur; alioqvin enim, ſicuti conſultiſſimi viri Papiniani reſponſo (a Triboniano in Pandectis per incuriam omiſſo) continetur, ſi ſtrictum jus & regulas de acqvirenda poſſeſſione ſecundum rigorem ſeqvi volumus, vel ipſo Paulo fatente, nec qvidem per tutorem poſſeſſio infanti poterit acqviri, qvia nempe nihil eſt, qvod tutor hic ex voluntate infantis agat aut ſuppleat.

a) l. 3.

Digitized by Google

a) l. 3. C. de A. & Retin. poſſ. b) l. 49. pr. h. t.

§. 3. Hanc genuinam puto conſtitutionis Decii paraphraſin, qvamvis miris modis diſtingvant hic Juris interpretes, ut pugnam inter Decium & Paulum tollant, increpantes videlicet gloſſam, qvod primo loco & ipſa huc aliqvatenus inclinaverit, & alia potius omnia apprehendentes, vel qvaſi Imperator loqvatur de infante, qvi aliqvod judicium habet, vel qvod in ſpecie in rebus donatis exceptio a regula Paulina fieri debeat, vel qvod res donata hic tradita ſit ſervo infantis, vel qvod pertineat conſtitutio Imperatoria ad crepundia, cum qvibus infantes libenter ludunt, vel deniqve qvod res donata infanti autoritate tutoris tradita fuerit. *a)* Confirmat nos in ſententia noſtra, qvod videamus eandem expoſitionem placuiſſe acutiſſimo Wiſſenbachio *b)*.

a) vide Gloſſ. ad d. l. 3. C. Brunn. ibid. Fachin. l. 8. c. 19. Donell. Comment. Jur. Civil. lib. 5. c. 11. b) ad d. l. 3. C. p. m. 82.

§. 4. Ergo Imperatores in dicta qvidem lege Pauli ſententiam, qva infantes rejecerunt. Cæterum cum Paulus infantibus ſupra furioſos & dormientes junxerit, an & de his conſtitutio Imperatoria intelligi debeat qværitur? Non dicam qvæ Pauli fuerit ſententia, utrum putaverit furioſum autore tutore poſſeſſionem acqvirere poſſe, qvemadmodum id de infante affirmat. Adſunt pro utraqve ſententia in expoſita Pauli lege conjecturæ; &, ſi obiter alium textum inſpicias, ubi Paulus *a)* ait; *furioſum nullum negotium contrahere poſſe; pupillum omnia tutore autore agere poſſe;* videtur qvidem ibi Paulus ſtatuere ab iis, qvæ infans tutore autore gerere poteſt, ad furioſum argumentnm non procedere; ſed accuratius penſitanti Pauli ſententiam apparebit eum non inſtituere ibidem comparationem inter furioſum & infantem, ſed inter illum & pupillum infantia majorem. Qvicqvid vero hujus ſit, *ſe non dubitare* Brunnemannus *b)* profitetur, *dicendum eſſe, ſimpliciter in foro furioſis qværi poſſeſſionem per curatorem*, neqve immerito, qvia in furioſo adeſt eadem utilitatis & æqvitatis ratio, qvæ in infantibus. Hoc ſemel admiſſo, putamus etiam conſtitutionem Decii ad furioſos eſſe extendendam ob identitatis rationem, & qvod alioqvin, ut Imperator loqvitur, nec per tutorem furioſo poſſeſ-

Digitized by Google

poſſeſſio poſſet acqviri. Neqve obſtat, qvod illa conſtitutio Codicis non videatur admittere interpretationem extenſivam, utpote Juri communi derogans *c*). Derogat enim, ſed ex æqvitate, adeoqve hæc derogatio favorabilis eſt, non odioſa, cum nulli hic fiat præjudicium, niſi ſubtilitati juris. Accedit qvod & alias in jure, qvod favorabilia attinet, qvalis hoc loco eſt acqviſitio poſſeſſionis, in furioſo pro conſenſu habeatur, qvod non poſſit per dementiam contradicere *d*).

a) *l. 5. de R. J. b) ad l. 1. ff. de A. & A. P. c) per l. 14. ff. de LL. d) l. 2. §. 2. ff. ſolut. matrim.*

§. 5. Qvæ cum ita ſint, non errabimus opinor, ſi deciſionem Decii extendamus etiam ad tertium caſum Pauli, *ſi qvis dormienti qvid in manum ponat*, & tunc utilitatis cauſa dicendum eſſe dormientem acqviſiviſſe poſſeſſionem. Nam eædem æqvitatis rationes & hic obtinent, ſi nimirum qvis hoc fecerit cum animo transferendi poſſeſſionem; de hoc enim caſu loqvi Imperatorem modo notavimus. Alia enim eſt ratio acqvirendæ poſſeſſionis in modo originario, ſcilicet in occupatione. Ibi enim nihil tam naturale eſt, qvam ut voluntas dominorum rem ſuam vel poſſeſſionem rei ſuæ in alium transferre volentium exitum habeat *a*), unde & leges facile defectum, qvi in furioſis & infantibus erat, ſupplent & eorum conſenſum præſumunt; at in acqviſitione originaria, cum factum alterius hominis non accedat, ſed totum negotium ab animo apprehendentis dependeat, nihil etiam hic eſt, qvod leges ſupplere poſſint, præprimis cum facile dari poſſit occaſio ad lites, ſi lex Decii ad ejusmodi acqviſitiones extenderetur. Qvamvis forte etiam in dormiente acqviſitionis originariæ ne qvidem qvoad corporalem detentionem poſſit dari exemplum.

a) *§. Per traditionem 40. Inſt. de R. D.*

§. 6. Illud autem puto eſſe extra controverſiam, poſſeſſionem, qvæ nobis miniſterio corporis alieni, etiam invitis & ignorantibus acqviritur, acqviri qvoqve dormientibus. *Ita acqvirimus poſſeſſionem per ſervum aut filium, qvi in poteſtate eſt, & qvidem earum rerum, qvas peculiariter tenent, etiam ignorantes, ſicut Sabino & Caſſio & Juliano placuit, qvia noſtra voluntate intelliguntur poſſidere, qvi eis peculium habere permiſimus. Igitur ex cauſa peculiari*

ſtari & infans & furioſus (cur non itaque & dormiens?) *acquirunt poſſeſſionem & uſucapiunt*; verba ſunt ipſius Pauli *a*), quod & Javolenus approbat *b*). Debuiſſet igitur Paulus in præcedenti quæſtione de infantibus & furioſis non ita rigidior eſſe, cum hic tam facilis fuerit. Nam & hæc aſſertio, quod quædam nobis ignorantibus acqvirantur, ſi regulam de poſſeſſione animo & corpore ſimul acquirenda preſſius ſeqvi velis, cum ea non convenit. Unde & Paulus hoc loco non ad veram dominorum voluntatem, ſed ad præſumtam provocat. Et diſerte iterum Papinianus; *utilitatis cauſa ſingulari jure hoc receptum aſſerit, ne cogerentur Domini per momenta ſpecies & cauſas peculiorum inquirere c*).

a) *l.* 1. §. 5. *de A. & A. P. conf. l.* 3. §. 12. *eod. b*) *l.* 24. *eod. c*) *l.* 44. §. 1. *eod.*

§. 7. Affinis præcedentibus eſt quæſtio de retinenda poſſeſſione, quam & ipſam Paulus *a*) pro dormientibus definit. *Si ſervus*, inquit, *meus vel filius, peculiari vel etiam meo nomine quid tenet, ut ego per eum ignorans poſſideam, vel etiam uſucapiam, ſi is furere cœperit, donec in eadem cauſa res fuerit, intelligendum eſt, & poſſeſſionem apud me remanere & uſucapionem procedere, ſicuti per* dormientes *quoque eos idem nobis contingeret. b*) Ratio petenda ex dictis Proculi *c*) *: Si is, qui animo poſſeſſionem ſaltus retineret furere* (aut dormire) *cœpiſſet, non poteſt dum fureret*, (aut dormiret) *ejus ſaltus poſſeſſionem amittere, quia furioſus* (item dormiens) *non poteſt deſinere animo poſſidere.*

a) *l.* 31. §. 3. *de uſurpat. & uſucap. b*) *adde Gloſſ. ad l.* 3. §. 3. *de A. & A. P. c*) *l.* 27. *eod.*

§. 8. Ad modos acquirendi dominii pertinet inter alios etiam inventio theſauri, ad cujus detectionem non parum facit fame, unde & in Codice Theodoſiano *a*) prohibitum eſt, ne quis aliena *loca per famam ſuſpecta* rimetur. Sed fama profecto occaſio eſſe poterit inveniendi theſauri, non vero eſt inventio ipſa, neque per famam ſolam theſaurum acquirimus. Unde maximum ſtultitiæ exemplum dedit Nero Imperator, quod fidens Ceſellio Baſſo, Pœno, & homini mentis turbidæ, qvi in ſomno viderat, latere in agro ſuo ingentem theſaurum, neqve autoris aut ipſius negotii fide ſatis ſpectata, neque miſſis viſoribus, per quos noſce-

ret an vera aſſererentur, rumorem ipſe ultro auxit ac triremes & delectum navigium miſit, qvi velut partam prædam averherent. Dignus profecto non minus ſtulto populo, qvi ut ſe principis ſtultitiæ accomodarent, partim occaſione arrepta ſumma facundia & adulatione ſervili regimen Neronis commendabant, qvaſi nova ubertate provenirent terræ, & obvias opes deferrent dii, partim luxuria ſpe inani ſuffulta conſumebant veteres opes, qvaſi oblatis, qvas multos per annos prodigerent, donec eventus oſtenderet, falſa fuiſſe ac inania Baſſi ſomnia, & divitiarum expectationem inter cauſas paupertatis publicæ fuiſſe. Rem fuſius narrat Tacitus *b*), & non diſſimile exemplum Principis Italiæ decepti ſpe vana theſauri ex arte chymica comparandi ex Antonio Poſſevino recenſet Forſtnerus *c*).

a) *l. 2. de theſauris.* *b*) *l. 16. Ann. cap. 1 ſeqq.* *c*) *ad Tacit. d. l. p. m. 223.*

§. 9. Ad acquiſitionem dominii pertinet etiam ſucceſſio ſive ſit teſtamentaria ſive ab inteſtato. A teſtamenti factione excluduntur inter alios & furioſi, quos uti a Paulo Jam aliquoties cum dormientibus comparari vidimus, ſic eadem comparandi ratio non diſplicuit Juliano. *a*) *Furioſus*, ait, *non intelligitur codicillos facere, quia nec aliud qvicqvam agere intelligitur, cum per omnia & in omnibus abſentis* vel qvieſcentis *loco habeatur* Igitur ſponte exinde ſeqvitur: qvieſcentem ſeu dormientem non poſſe codicilios vel teſtamentum facere.

a) *l. 2. §. 3. de Codic.*

§. 10. Et de his forte nullum eſt dubium. Sed quid ſi teſtator morbo aliqvo ſomnifero laboraverit. An & tum valebunt teſtamentum vel codicilli, vel qvicunqve actus civilis fuerit celebratus? Formemus caſum. Et ecce, caſum proponit Paulus Zachias *a*). Deceſſerat vir qvidam illuſtris ex affectu ſoporoſo ſubet ſcilicet vel lethargo, vel pſeudo lethargo, aut ſimili, ac paulo ante obitum nonnullas penſiones juxta facultatem, qvam habebat, tranſtulerat; dubitabatur de validitate hujus tranſlationis; eo qvod præſumeretur a parte, illum non fuiſſe in actu tranſlationis ſui juris. Jam videamus, qvid reſponderit in hoc caſu Zachias.

a) *quaſt.*

a) quaſt. Medico-legal. tom. 3. conſil. 29.

§. 11. Initio dicit: extra controverſiam fuiſſe, qvod vir ille illuſtris deceſſerit ex morbo aliqvo ſoporifero, ac perinde eſſe, ſive lethargus fuerit, ſive Coma vel Subet, vel Cataphora vel Catache, vel Caros, cum hi morbi omnes in eo conveniant, qvod ſenſus internos lædant, & vix differant ſecundum magis & minus, ſpolientqve hominem rationis & memoriæ uſu; ſeqvi itaqve, qvod & ægrotus ille illuſtris tempore translationis non habuerit mentis & rationis uſum. Deinde, ſi homo ſomno naturali oppreſſus non habet rationis uſum, multo minus validos eſſe poſſe actus ab homine factos ſopore ac lethargo detento. Tertio; affectus ſoporoſos apoplexiæ non ſolum eſſe finitimos, ſed & tunc interficere, ſi in Apoplexia terminentur, itaqve & actus prope mortem maxime celebratos ab homine, qvi ex ſoporoſo affectu deficiat, non ſecus ac ab Apoplectico celebratos eſſe habendos, & irritos ac invalidos omnino eſſe. Qvarto: Phreniticos non eſſe mentis compotes; jam vero rationem multo magis lædi in ſoporoſis affectibus; quam in phrenitide. Qvinto: Ad translationem penſionum requiri, ut tranſferens cognoſcat momentum translationis, perſonæ, in qvam transferri debet, conditionem ac merita, cauſam item translationis & alia plura. At in ſoporoſis affectibus tantum abeſſe, ut homo ad hæc ſufficiat, ut ne ad formandas qvidem ſimplices enunciationes ſit habilis, qvæ ſola ſimplicium apprehenſione fieri poteſt. Neqve obſtare dictis, qvod ægrotans in dato caſu interdum annuendo vel renuendo, prout res expoſtulabat, reſponderit, qvia qvotidie alii dementes ita ex conſvetudine loqvendi reſpondere ſoleant, & aliqvando in ſomniis etiam homines moveantur & ſentiant, & qvamvis per nutum etiam penſio transferri poſſit, procedere tamen id ſaltem in iis, qvi uſu rationis gaudent. Deniqve non obſtare, quod inter ſoporoſos affectus detur unus altero levior, qui parum aut nihil rationis uſum turbant, qualem fuiſſe & hunc in præſenti caſu morbum, exinde concludi poſſit, qvod ad ea de qvibus interrogatus fuit reſpondit congrue; nam ad iſta reſponderi, omnino fuiſſe ſoporem in dato caſu graviſſimum, qvod ægrotantem paucas poſt translationem horas extinxerit.

§. 12. Conſilia ut plurimum ad gratiam, quæſtum & nudam conſulentis relationem ſcribi, ex Tholoſano & aliis obſervavit Autor Parthenii litigioſi *a)*. Simile quid Zachiæ in elaboratione hujus conſilii contigiſſe, & infirmitas rationum, qvibus aſſertionem ſuam firmat, & qvæ alio loco in eadem materia docuit, perſvadent fere, certe ſvadent. Nam quod primum ejus præſuppoſitum attinet, ac ſi morbi ſoporiferi omnes in eo conveniant, qvod hominem rationis & memoriæ uſu ſpolient, ac conſeqventer actus eorum haberi debeant pro nullis, de eo in qvæſtionibus ipſis *b)* valde fluctuat. Modo enim eandem de Lethargo, Caro, & comate inculcat regulam, addens, qvod habendi ſint hi homines tanqvam mortui, & qvod regula: Qvod actus, qvem qvilibet ſanæ mentis faceret, etiam teneat in demente, non habeat locum in iis, ſed qvod omnia eorum geſta ſint irrita & nulla, ſive gerantur in morbi principio ſive in augmento; *c)* modo ait, forte in principio morbi actum ab infirmo geri poſſe, ut cum prudentia congruere videatur, & tum poſſe præſumi, rationem vel parum qvid vel nihil omnino detrimenti perſenſiſſe. *d)* Modo obſervat in ſpecie qvoad Coma, id eſſe vel vigil, qvando ægrotantes habent propenſionem ad ſomnum ac facile dormiunt, ſed facile etiam excitantur ac parumper evigilant, vel ſomnolentum. In prioribus rationem minus lædi; & actus eorum irritos eſſe non debere, ſi qvid faciant, quod qvilibet ſanæ mentis faceret. *e)* Deniqve aſſerit *f)*: Qvoniam plerique ex iis, qvi in febribus inſaniunt, cum morti ſint proximi, ad mentem parumper redeant; ideo & ſi conſtet infirmum lethargicum aut comatoſum ante mortem prudentes quosdam actus feciſſe, qvales ſani homines faciunt, locum hic habere conjecturam pro validitate eorum actuum. Quæ omnia cum iſto præſuppoſito parum cohærent, & adverſus reſponſum Zachiæ objectiones ſuppeditant.

a) lib. 2. c. 5. n. 31. p. m. 328. b) lib. 2. quæſt. Medico-Legal. tit. 1. qv. 13 c) d. l. n. 4 5. 6. d) ib. n. 7. e) ib. n. 10. f) ib. n. 12.

§. 13. In altero argumento, dum a ſomno naturali ad ſtatum hominis lethargo laborantis argumentatur, præter modo dicta videtur inſuper confundere ea, qvæ homo iſte ægrotans in ipſo ſomno præternaturali gerit, cum iis, qvæ gerit in tempore momen-

mentaneæ qvaſi vigiliæ. In illis qvidem procedit argumentatio: Sed de illis non erat qvæſtio. In tertio porro argumento nullum eſt robur; Et logicus tiro videt, nullam eſſe in iſtis connexionem. Lethargus eſt affinis Apoplexiæ; Ergo quemadmodum Apoplectici carent ratione, ita & Lethargici; Aut: Lethargus in Apoplexia deſinens interficit. Ergo actus comaſatorum paulo ante mortem geſti ſunt nullius momenti. Adverſus autem qvartum Zachiæ argumentum de Phreneticis deſumptum ea, qvæ ad primum & ſecundum notavimus, repetimus: Idemque & intuitu qvinti monemus, dum ait, ſoporoſos homines ne qvidem enunciationes ſimplices efferre poſſe. Valet enim haud dubie hæc aſſertio in ægrotantibus ſaltem, dum actu dormiunt. Non valet in præfato caſu, cum ægrotans, ut ipſe fatetur Zachias, annuendo & alio modo *congrue* & *prout res poſtulabat* reſponderit; adverſus qvam objectionem Zachias inepte refugium qværit in inſtantia de dementibus, utpote qvi etſi reſpondeant ex conſvetudine, non tamen reſpondent congrue & prout res poſtulat. Deniqve cum Zachias putat in dato caſu fuiſſe ſoporem non levem, ſed graviſſimum, quia ægrotans paulo poſt fuerit mortuus, revocare in mentem debuiſſet, quæ modo *a*) ex ipſo excerpſimus.

a) §. *præced. inf.*

§. 14. Igitur nobis in ſupra *a*) propoſitæ qvæſtionis definitione ſeqveſtratis affectibus, & relicto iſto incerto duce ſic procedendum videtur. Qvamdiu ægrotans ejusmodi ſomnum iſtum non naturalem dormit, nullos actus civiles gerere aptus eſt. Qvando vero, durante etiam adhuc morbo, in ſtatu aliqvo vigiliæ momentaneæ eſt conſtitutus, ex conjecturis de validitate actus judicari debet, qvæ uti propter infinitam ſuam varietatem certis regulis includi neqveant, ita nullus tamen dubito, qvin valide ex modo gerendi poſſint extrui, an nimirum ægrotans geſſerit eo modo, uti homo ſanæ mentis alias eosdem actus gerere conſvevit. Sed hic putarem aliquid intereſſe inter actus ultimarum voluntatum & qvi inter vivos dicuntur. In illis, ſi ſaltem per nutus ad interrogata alterius reſpondeat, fere conjectura ſumetur, ultimam iſtam voluntatem eſſe nullius momenti, qvoniam teſtamentum ad interrogationem alterius factum non validum eſt *b*). At in

contractibus inter vivos, qui interrogationem alterius non ita reſpuunt, perinde erit, ſive ſponte ægrotans voluntatem ſuam aperiat, ſive ad alterius interrogata reſpondeat, etiam nutu, modo id fiat congrue. Adeoque ego qvidem mallem caſum a Zachia propoſitum, qvamvis adhuc paululum obſcurum, tamen ex iis, qvas Zachias ipſe refert, circumſtantiis in favorem ejus, in qvem penſio fuit translata, & pro valore illius translationis definire.

a) §. *10. b) arg. l. 21. ff. qui teſt fac. poſſunt, l. 29. C. de Teſtament. Adde Facbin. l. 10 c. 17. Job. Georg. Schmid de nutu cap. 20.*

CAPUT IV.

De

JURE CIRCA SOMNUM ET SOMNIA IN CONTRACTIBUS.

SUMMARIA.

An contractus dormientis valeat? §. *1. An dormiens conſenſum tacitum habeat? Nova expoſitio textus Pauli in l. 1.* §. *fin. de autor tut.* §. *2. An tutor tacito conſenſu poſſit authoritatem interponere? Dd. negant. Notatur Mantica.* §. *3. Argumenta negantium* §. *4 quibus reſpondetur* §. *5. 6. 7. Explicantur alii textus Pauli, unus in l. 3. de aut. tut.* §. *6. alter in l. 1.* §. *2. & 3. de tutelis. Genuina ratio cur mutus & ſurdus non poſſint eſſe tutores.* §. *7. Origo erroris communis* §. *8. Dormientes obligantur ex conſenſu præſumto.* §. *9. An juſte Caligula dormienti Saturnino & capite nutanti res in auctione venales addixerit?* §. *10. Judicium Bochoridis contra Thonidem mercedem propter ſomnium a juvene poſcentem* §. *11. Refellitur cenſura Ærodii de iſto judicio* §. *12 Cenſura noſtra de eo & de facto Dionyſii citharœdam ſono pecuniæ eludentis.* §. *13. Juramenta in ſomniis præſtita. Exemplum piſcatoris ap. Theocritum* §. *14. Quid ſentiendum de juramento Evagrii ſomniantis?* §. *15. Vota in ſomniis facta an obligent?* §. *16. Jejunia Pontificiorum ex ipſo Jure Canonico Impugnata. Somni cauſa jejunantibus cibus permiſſus* §. *17. Ad qvid teneatur qui in venditione ſervum vigilacem eſſe promiſit?* §. *18. Servus in ſomno urinam faciens an redhiberi poſſit?* §. *19.*

§. 1.

§. I.

ITa ſenſim ſimul ad actus intervivos ſumus perducti. Unde qværitur, an contractus dormientis valeat? Pro affirmativa dici poterat, in dormientibus mentem qvandoqve vigilare & rationatricem partem ſua munia obtinere. Sed facit tamen maxime pro negativa, quod licet in ſomniis homo qvandoqve eadem facere videatur ac dicere, qvæ extra ſomnum faceret aut diceret, & ita ratio videatur ſui juris eſſe, vere tamen ſopita eſt & dormiens voluntate caret, ita ut neqve loqvatur neqve faciat, qvod mens & voluntas facere ac dicere dictaret, ſed prout Phantaſia varias rerum imagines rationi offerens ex iis etiam ea, quæ neque ſunt neque ullo modo fuere dormientem effutire cogit *a*).

a) *Zach. qv. Medico-Legal. lib. 2. tit. 1. qv. 12. n. 6. & 9.*

§. 2. Caret itaqve dormiens conſenſu expreſſo. An & tacito? Sic videtur. Quoniam conſenſus tacitus ſaltem ex factis perſonarum, per expreſſum conſenſum mentem ſuam declarare valentium elicitur. *a*) Itaqve etſi alias ſecundum tritam regulam, qvi tacet, conſentire videatur, & patiens, ut pro ipſo fidejubeam, habeatur pro mandante *b*), non tamen id procedet in furioſo, non procedet in dormiente. Atqve hoc ipſum inculcare voluiſſe Paulum ego arbitror, cujus verba ſic περιφράζω *c*): Tutor etiamſi alias, ſi præſens ſit negotio & taceat, autoritatem ſuam interpoſuiſſe cenſeatur, tamen ſi invitus ſit retentus per vim, & taceat vel patiatur pupillum cum alio contrahere, non valet, qvod agitur; neqve enim præſentia corporis ſufficit ad autoritatem; ſed maxime reqviritur præſentia animi; quæ eo caſu ſi invitus fuerit tutor retentus ex ſola taciturnitate non poterit elici; quoniam conjectura ex taciturnitate deſumta eliditur per conjecturam a violenta detentione petitam. Igitur neqve ſola præſentia corporis, neqve ei adjuncta taciturnitas tutoris ſufficit ad tacitum tutoris conſenſum & autoritatis interpoſitionem inferendam, ut ſi ſomno, aut morbo comitiali occupatus tutor præſens fuiſſet & tacuiſſet.

a) *vid. Dn. Præſid. Philoſ juris §. 129. ſeqq.* *b*) *l. 6. §. 2. l. 18. mand.* *c*) *in l. 1. §. fin. de autorit. tut.*

§. 3.

§. 3. Hanc periphraſin arbitror textui Paulino eſſe conveniențiſſimam, etiamſi facile prævideam, qvid adverſus eam oppoſituri ſint, qvibus forte non arridebit. Quid enim, inqvient, hoc novæ rei eſt, aſſerere; tutorem poſſe autoritatem ſuam interponere conſenſu tacito? Cum tamen communis Iurisperitorum doctrina ſit; ad tutoriam autoritatem reqviri, ut præſens loquatur, non ut taceat. Hic fateor eqvidem, ſi autoritate eſſet pugnandum, non legibus, me jam ad anguſtias eſſe redactum; ita qvotqvot evolvere licuit commentatores ad Pandectas, vel qvæſtionem hanc omittunt, vel non niſi expreſſam tutoris autoritatem agnoſcunt. *a*) Apud ſolum mandicam, qvem credebam controverſiam iſtam ir opere de tacidis conventionibus fuſius tractaſſe, ſequentia ſaltem obiter & alieno loco *b*) poſita lego. *Si pupillus, ait, habeat tutorem, cum tutoris autoritate poteſt ſocietatem contrahere, c) nec tacita ſocietas, qua colligitur ex actibus tutoris, excluditur. Nec verbis opus eſt, quando proceditur per actum facti, d) licet verba ſint neceſſaria, quando tutor interponit autoritatem in iis, quæ procedunt per actum verbi e).* Itaque forte per diſtinctionem lis tolli poterit, in actu verbi expreſſo conſenſu tutoris eſſe opus, in actu facti tacitum ſufficere. Sed qvid eſt jam actus facti & verbi? Neſcio ſane an ipſe Mantica hanc diſtinctionem intellexerit. Et urgebunt communis ſententiæ autores, non probaſſe Manticam ſufficere aliqvando tutoris conſenſum tacitum, cum textus ab eo adductus *f*) id ſaltem notet, poſſe tutorem poſſeſſionem rei pupillaris antea ſibi venditæ privata autoritate acquirere &c.

a) vid. Dn. Struv. Exerc. 31. th. 41. Brunnem. repet. parat. Weſenb. ad h. t. de autor. tut. qv. 16. Strauch. diſſert. 5. th. 28. Plures citat. fuſius hanc quæſtionem tractans & veſtigia vulgaria premens Schmid. de nutu cap. 15. n. 17. usq; ad n. 26. b) de tac. & amb. convent. lib. 6. tit. 13. n. 6. ſeq. p. m. 385. c) l. ut in conductoribus ad fin. ff. pro ſocio, d) l. 78. §. 1. ff. de contrab. emt. e) l. 1. in. f. ff. de autor. tut. f) d. l. 78. §. 1.

§. 4. Igitur linquamus Manticam & ſoli in arenam deſcendamus cum cum communi Doctorum Schola. In confeſſo eſt. neqve negabunt, credo, in genere conſenſum non ſaltem declarari poſſe per verba, ſed & per facta, inter qvæ ſuo modo etiam eſt

ſilen-

ſilentium. *a*) Jam qvi dicunt, autoritatem tutoris, qvæ ſpecies eſt conſenſus, tacitis ejusmodi modis non poſſe declarari exceptionem tradunt a regula, in qva non conſiderandum, quot & qvi illam proponant exceptionem, ſed quam bene proponant, hoc eſt, qvæ arma adverſus nos, qvi nos ſola defendimus Regula, ex legibus afferant. Provocant ad ipſum Paulum noſtrum. Tutor, ajunt, ex Pauli doctrina tum demum autor fieri dicitur, ſi ſe probare *dicit* (en conſenſum expreſſum) id qvod agitur *b*). Qvid qvod idem Paulus mutum a tutela rejicit, *c*) qvod non poſſit autoritatem præbere, (id eſt, ſupplent, non poteſt loqvi, ſi enim taciturnitas ſufficeret, & mutus tutor eſſet, qvia hic perpetuo tacet) & adhuc clarius, ſurdum arcet a tutela, *d*) qvia non tantum loqvi tutor debet, ſed & audire. Ergo, pergunt, vides, qvod tutor in autoritate ſua interponenda loqvi debeat. Qvin & noſtrum, qvem paraphraſi modo veſtivimus, Pauli textum provocatur, & qvod Paulus ibi dicat, non ſufficere corporis præſentiam ad autoritatem; *e*) Ergo nec ſilentium, inferunt. Qvid qvod & Julianus trahitur in partes: qvi non multum intereſſe docet, abfuerit tutor a negotio vel præſens id ignoraverit. *f*) Idem eſt, addunt, ſi præſens tacuerit.

a) *vide modo dicta* §. 2. *b*) *l. 3 ff. h. t.* *c.*) *l. 1.* §. 2. *de tutelis*, *d*) *d. l. 1.* §. 3. *eod.* *e*) *d. l. 1.* §. 1. *de aut. tut.* *f*) *l. 14. ff. eod.*

§. 5. Sed ſtraminea profecto ſunt arma poſtrema duo, nullum impetum plane regulæ inferentia. Qvid putas? Si Paulus in textu noſtro ſub corporali tutoris præſentia etiam omne ſcientis ſilentium voluiſſet includere; annon inepte & ſine ulla, etiam leviſſima, cauſa circumſtantias de taciturnitate dormientis aut morbo comitiali laborantis addidiſſet. Qvid enim ſomno aut morbo opus, ſi qvæcunqve taciturnitas vigilantis & ſani hominis eundem effectum producit. Annon Julianus minus ſufficienter cum abſente tutore comparaſſet præſentem & ignorantem, ſi idem eſſet effectus præſentis ſcientis & tacentis? Alia ut jam taceam.

§. 6. Priora autem duo argumenta fortiora ſunt in ſpeciem, aqve poſtremis differunt, ut arma videlicet cerea a ſtramineis. Igitur

gitur operam dabimus, ut lumine paraphraſeos noſtræ allato & ipſa liqveſcant. Initio qvod putant Paulum autoritatem definire per approbationem ore prolatam, falluntur egregie. Res plana eſt: *a)* Etiamſi non interrogatus tutor autor fiat, valet autoritas ejus: Exempli gratia; Cum ſe probare dicit id qvod agitur; aut præſens in negotio & ſciens tacet, vel alio modo, ut nutu, conſenſum ſuum non interrogatus tacite declarat. Hoc ipſum enim, qvod non interrogatus hæc faciat, eſt multo magis autorem, fieri, quam ſi ea a Tutore ad præcedentem interrogationem applicentur, cum in præcedente interrogatione major lateat dubitandi ratio, ac ſi tutor non ſtatim in ipſo negotio, ſed eo finito demum & ſic incongrue autoritatem interpoſuerit, qvæ dubitandi ratio in altero caſu ne qvidem habet locum. Breviter; Paulus hic neqvaqvam definit autoritatem tutoris, neqve prolationem verbis elatam taciturnitati tutoris opponit; ſed ſaltem ſpontaneam approbationem verbis ſignificatam, comparat cum approbatione verbis ſignificata ad præcedentem interrogationem. Igitur etiamſi in paraphraſi ea, qvæ de tacito conſenſu interſperſi, omittantur, nihil tamen ex verbis Pauli adverſus communem regulam poterit deſumi.

a) d. l. 3. ff. de aut. tut.

§. 7. Similiter de muto & ſurdo res eſt facilis. *a)* Mutus, ait, tutor dari non poteſt a Magiſtratu aut teſtatore, qvoniam tales tutores dandi ſunt, qvi apti ſunt & habiles ad rite gerenda pupillorum negotia. Jam vero mutus tutor autoritatem præbere non poteſt. Nam non poterit expreſſis verbis conſenſum ſuum declarare. Neqve conjecturis, qvæ alias faciunt tacitum conſenſum, hic eſt locus. Patientia enim & taciturnitas in ſolis hominibus, qui fari poſſunt, tacitum conſenſum eliciunt. Ideo enim qvi tacet, aliqvando pro conſentiente habetur, qvia debuiſſet loqvi, ſi voluiſſet diſſentire. Similiter ſurdum non poſſe dari tutorem pleriqve probant. Etſi enim in contrarium afferre velis, ſurdum & expreſſis verbis conſenſum ſuum declarare poſſe, & conſeqventer etiam tacite; tamen aliud reqviſitum conſenſus tam expreſſi qvam taciti deficit, ſcilicet, qod non faci-

le

Digitized by Google

le intelligat, qvid geratur in ipſo negotio; qvoniam non audit. Non vero tantum loqvi, ſed & audire tutor debet.

a) d. l. 1. §. 2. & 3. de tutelis.

§. 8 Qvæ cum ita ſint, miraberis forte, cur Doctores communiter tacitum conſenſum ab autoritate tutoris excludant. In promptu cauſa eſt. Docuit id primum Gloſſa. *a) Imo etiam*, inqvit, *ſi tacet*, (tutor) *videtur audorari, ſi ſciat, qvod ſit, & ſit præſens &c. Sed hæc non placent. Imo oportet eum loqvi, ut hic*. Facile jam poteris imaginari, quanta reverentia primi Doctores, qvi Gloſſatorum ſputa lingebant, oraculum hoc aſſumſerint, idqve per traducem ad ſucceſſores ſuos propagaverint, usqve dum de ejus veritate non amplius fuerit dubitatum.

a) ad l. 3. de aut. tutor. lit. l.

§. 9. Jam in viam. Etſi conſenſu tacito pariter & expreſſo careant dormientes, non tamen idem plane dicendum eſt de conſenſu præſumto. Hunc a tacito conſenſu inter alia & ſic differre alibi *a)* jam oſtendit Dn. Præſes, qvod tacitus conſenſus ſimul ſit cauſa verorum contractuum, præſumtus qvaſi contractuum, qvodqve tacitus ſit verus conſenſus, præſumtus autem proprie conſenſus non ſit, cum & invitos obliget, & qvi conſenſus alias plane non ſunt capaces, ut ſunt furioſi, infantes &c. Hoc ipſum Paulus innuit: *Furioſus ait & pupillus, ubi ex re*, id eſt, ex qvaſi contractu, *actio venit, obligantur etiam ſine curatore*, ut in judicio communi dividundo *b)*; & Pomponius: *c) Ex qvibus cauſis ignorantibus nobis actiones acqviruntur, ex iis etiam furioſi nomine incipit agi poſſe*, v. g. ſi qvid legetur ei, aut per fidei commiſſum relinqvatur; unde & Ulpianus docet: *d) Si furioſi negotia geſſi, adverſus eum competere mihi negotiorum geſtionem*. Si igitur ex qvaſi contractu furioſi & infantes obligantur, obligabuntur & dormientes, quippe qvos cum furioſis & infantibus comparari jam vidimus aliqvoties.

a) vid. ejus Philoſ. juris §. 133. b) l. 46. de O. & A. c.) l. 24. §. 1. eod. d) l. 3. §. 5. de negot. geſt.

§. 10. Ex dictis hactenus jam facile dijudicare poterimus caſus qvosdam ſpeciales. De Cajo Caligula ſeqventia refert Svetonius *a)*: *Auctione propoſita reliqvias omnium ſpectaculorum*

(id eſt gladiatores, qvi ſpectaculo ſuperſtites remanſerant) *ſubjecit & venditavit* (Caligula) *exqvirens per ſe pretia, usqve eo extendens, ut quidam immenſo coacti quædam emere ac bonis exuti venas ſibi inciderent. Nota res eſt; Aponio Saturnino inter ſubſellia dormitante, monitum a Cajo præconem, ne prætorium virum crebro capitis motu nutantem ſibi præteriret: nec licendi finem factum, qvoad tredecim gladiatores HS. nonagies ignoranti addicerentur.* Injuſte omnino & per ſcelus Caligulæ. Etſi enim in auctionibus licitatores non tantum per verba, ſed & tacite conſenſum ſuum declarare poſſint, unde non ſolum olim freqventatum fuit, ut digito ſublato in auctione qvis ſe licitatorem profiteretur *b)*, ſed & nullum dubium remaneat, qvin & nutu aliqvis licitare poſſit; tamen, ut ſupra diximus, nutus & ſimilia ſigna conſenſus taciti in dormientibus pro talibus non habentur, inter homines certe; inter beſtias enim, v. g. hirco, ſigna inter homines recepta non diſtingvere valenti, id vitio verti neqvit, ſi in ſomno freqventer nutantem cornu feriat arbitratus nutationem eſſe ſignum; qvod dormiens cum ipſo ſe exercere velit, qvale qvid Poëtæ ſuo accidiſſe jucunde narrat Gallorum Satyricus Scarron. *c)*

a) in vita ejus cap. 38. b) Franck. Mod. Novantiq. lect. epiſt. 105. Hillig. lib. 23. Donell. enucl. cap. 14. lit. C. c) dans le Roman Comiqve ſecond. part. chap. dern.

§. 11. Majore impudentia actionem adverſus juvenem inſtituit ſcortum Ægyptiacum. Hiſtoriam recenſet Plutarchus *a)*, ex qvo pro more fuſius, & momenta juris interſpergens, eam inter res judicatas retulit Petrus Ærodius *b)*: *In Ægypto*, inqvit, *qvidam fuit adoleſcens Thonides meretriculæ amore deperditus, qvæ cum adeo magnam pecuniam poſceret, ut deſperaret, ea unqvam potiri poſſe: accidit ut ex nimio & aſſiduo deſiderio ſomniaret, qvæ vigilans efflagrabat, qvo in ſomnio adeptus eſt qvaſi rebus ipſis & factis expleta libidine, ut deſineret meretriculam ſollicitare ac perſeqvi; Nam ex umbra didicerat, qvam res ipſi vana futilisqve eſſet. Et hoc Archedicæ qvoqve adoleſcenti erga meretricem qvandam Naucraticam eveniſſe narrat Ælianus. Ignari rerum imagine gaudent. Sed quid illa Ægyptia? Adoleſcentem in jus vocat; poſtulat mercedem imaginarii hujus & ſimulati concubitus. Nihil enim intereſſe, qvomodo potius*

ſit

ſit amore, dummodo ſit potitus. Secundum Protagoram (ut eſt apud Platonem in Theaeteto) apparentia perpetuo ei, cui apparent & quoqve modo appareant, ita vero eſſe, non ſolum modo videri. Qvid ad hoc adoleſcens? neſcio, niſi id fortaſſe: Præſidem jus de his mercedibus non dicere. Bocchoris ſane, qvi praerat huic cognitioni, juſſit adoleſcentem pecuniam afferre, qvæ petebatur: Nam meretricem cum ſit meretrix non turpiter petere, non impudenter: Numera, Appende, inqvit. Hic cum meretricem affectam numeratione illa & ſpe animadvertiſſet: Satis eſt, habet (inqvit) imaginis imaginariam mercedem, & adoleſcentem ſuam pecuniam habere juſſit. Sic Dionyſius cum citharœdo, quo melius caneret, plus pecunia promiſiſſet; & craſtina die citharœdus pecuniam peteret: Non rem, inqvit, promiſi, ſed voluptatem pro voluptate. At judicium Bocchoridis non placuit Lamiæ. Hactenus Ærodius. *Non enim, ut inſomnium,* ajebat Lamia & ipſa Demetrii ſcortum, *juveni amorem, ita umbra meretrici cupiditatem auri ademit. c)*

a) in Demetrio p. m. 788. b) lib. 10. tit. 19. p. m. 639. c) vide Plutarch. d. l.

§. 12. Nobis vero non placet judicium Ærodii aliud pro adoleſcente proferre neſcientis; qvem qvod Prætor de mercedibus ejusmodi meretriciis pronunciare non ſoleat, comparantisqve hanc Bochoridis ſententiam cum facto Dionyſii. Nam adverſus iſtam adoleſcentis exceptionem ipſe Ærodius longe melius pro meretrice inſtitit: Prætorem omnino de his mercedibus cognoſcere, cum meretrix turpiter qvidem faciat, qvod ſit meretrix, non autem turpiter accipiat mercedem meretriciam, cum ſit meretrix *a)* Deinde factum Dionyſii injuſtum eſt, ſententia Bochoridis juſta. Appoſite Ariſtoteles *b)* interprete Lambino: *Simile eſt, ac ſi qvis nihil conſeqvatur, cum id, qvod cupiebat, non conſeqvitur. Quale illud eſt de citharœdo qvodam, cui is, qvi promiſerat, qvanto melius caneret, tanto ſe plura daturum mane promiſſam mercedem exigenti voluptatem ſe pro voluptate reddidiſſe reſpondit. Si hoc igitur volebat uterque, ſatis illi factum eſſet, ſin hic oblectationem, illi quæſtum atque utilitatem petebat; & hic habet, qvod voluit, ille non habet, non fuerit legi ſocietatis cumulate ſatisfactum.* Vides qvam hæc conveniant cum iis, qvæ Lamia objiciebat. Igitur Lamia qvi-

 dem

dem non ut ſcortum, ſed ut Philoſophus fuit locuta; parum abeſt qvin Ærodius ſcripſerit ἀφιλοσόφως.

a) per l. 4. §. 3. de cond. ob turp. cauſ. adde omnino Dn. Præſid. not. ad Strauch. Diſſert. 22. th. 9. p. 309. ſeqq.

§. 13. Qvid ergo nos ad iſta? Longe diſſimillima putamus eſſe Dionyſii factum & ſententiam Bochoridis. Promiſerat Dionyſius citharœdo, tenebatur ex promiſſo actione conducti. At adoleſcens meretrici nihil promiſerat, nulla competebat Thonidi adverſus eum actio, non ex contractu, qvi non aderat, neqve adfuiſſet, etiamſi in ſomnio ipſi promiſiſſet, petitam ſummam, nam nec promiſſa ſomniantium eos obligant, præprimis cum & ulterius in dato caſu promiſſionis acceptatio ad introducendam obligationem perinde neceſſaria defecerit. Non ex delicto etiam. Nam etſi maxime hic ab adoleſcente peccatum fuiſſet, non tamen propterea peccatum hoc attigit Thonidem. Qvod ſi in qvaſi contractibus forte refugium velit qværere meretrix, qvi potiſſimum in iſtis fundantur æqvitatis regulis, qvod nemo debeat locupletari cum alterius damno, & qvod beneficium nemini debeat eſſe damnoſum; neque ſic tamen lucrabitur qvicqvam. Nullo beneficio affecit ipſa adoleſcentem; ſi enim fuiſſet beneficium, umbra id præſtitit; ergo umbræ etiam, non Thonidi ſolvendum qvod poſtulabatur. Demus lucrum ſenſiſſe adoleſcentem in ſomno, non erat id cum damno Thonidis conjectum. Interceptio qvippe lucri in iſta regula pro damno non habetur. Hæc puto pro adoleſcente fuiſſe afferenda; atqve eadem ex parte puto ſufficere pro excuſando facto Dionyſii, prout id refertur a Plutarcho. *a) Ille citharœdo, qvi in SPECTACULO qvodam placebat, cum magnum præmium OSTENDISSET ſe daturum, nihil poſt dedit, qvaſi gratiam illi retuliſſet. Qvamdiu enim inqvit oblectaſti cantu, tamdiu ſpe oblectatus es.* Hoc modo ſi idem retuliſſet Ærodius, magis fuiſſet accommodum. Ita minimæ circumſtantiæ variant jus.

a) de audiendo p. m. 11.

§. 14. Facile etiam ex dictis dijudicari poteſt, qvid ſentiendum ſit de juramentis in ſomno præſtitis, qvibus aliqvid promiſſum fuit. Cum enim juramenta hæc ſint acceſſiones promiſſo-

num

Digitized by Google

num non ſaltem jure naturali *a*), ſed & jure civili, *b*) novum effectum non producunt, verum ſi ipſa promiſſio ſit inefficax, non ſuſtinebit eam juramentum; Aliud tamen hactenus obſervat jus Canonicum, *c*) volens ut ea juramenta ſerventur, qvæ ſalvâ ſalute æterna poſſunt ſervari. Sed hac differentia non obſtante qvoad juramenta a dormientibus præſtita, inter jus Civile & Canonicum non eſſe differentiam arbitror, cum communiter Canoniſtæ dictam juris Canonici regulam de jurejurando, qvod ſalva ſalute æterna ſervari poteſt, ad juramenta, qvæ a perſonis ratione non gaudentibus fiunt, qvales ſunt infantes & furioſi, non extendunt. Itaqve fruſtra timebat perjurium piſcator ille apud Theocritum, *d*) qvi in ſomno poſtqvam, ſomniaverat ſe cepiſſe aureum piſcem inſignis ponderis, ſimul juraverat, ſe poſthac in mari non poſiturum eſſe pedem, ſed in terra manſurum. Nam ei recte regerit hoſpes: *At tu ne verearis: non enim juraſti; nam neqve piſcem aureum vidiſti, aut nactus es, tales autem viſiones ſimiles ſunt mendaciis. Nam ſi vigilans nec dormiens tu loca illa perqviras, tum ſpes Somniorum carneum piſcem reqviret, ne moriaris fame, licet in aureis ſomniis.*

a) *vid Dn. Puſend. de J. N. lib. 4. c. 2. §. 6. ſeqq.* *b*) *l. 7. §. 16. de Pact. l. 5. C. de LL.* *c*) *cap. 28. x. de jurejur. junct. cap. 2. de Pactis in 6.* *d*) *Idyll. 21. qvod inſcribitur* ἁλιεῖς,

§. 15. Sed qvid dicemus de juramento Evagrii, qvod recenſet Sozomenus: *a*) *Hunc* (Evagrium) *formoſum aſpectu & veſtitu exqviſitum cum quidam e magiſtratuum numero Zelotypia laborans notum ſua conjugi ac familiarem eſſe intellexiſſet, mortem ei machinari cœpit. Atqve dormienti Evagrio cum cædes per inſidias reipſa inferretur, dicunt viſionem qvandam terribilem illam qvidem, ſed tamen ſalutarem divinitus oblatam eſſe. Videbatur enim videre ſe in maleficio qvodam deprehenſum eſſe & catenas ferreas manibus ac pedibus injectas. Cumqve jam deduceretur ad judicium & ſupplicio afficeretur, ad ſe qvendam acceſſiſſe, demonſtraſſe librum evangeliorum, pollicitum eſſe, ſi urbe egrederetur, ſe e vinculis eum ſoluturum; jusjurandum ab illo poſtulaſſe, qvod ita faceret; ſe autem manu ad librum admota juraſſe ſe id ſine dubio facturum. Itaque e vinculis exemptum & illico ſomno ſolutum eſſe. Sicqve divina viſioni ſibi ſecundum qvietem objecta*

obſe-

obſeqventem periculum evitaſſe. Hic, ut mentem noſtram in pauca contrahamus, nullum eſt dubium, qvin præſtatio ejus, qvod Evagrius in ſomno juraverat, ipſi fuerit utiliſſimum; de juſtitia ſaltem qværitur. Non injuſte fecit qvod exierit, qvia hic actus etiam absque juramento ab eo fieri poterat. Sed numne etiam non feciſſet injuſte, ſi contempto juramento manſiſſet in urbe? Ita qvidem videri poſſet, ſi veſtigia modo in præcedentibus dictorum preſſe ſeqvi velimus; ſed ſola circumſtantia, qvæ in ſomnio Evagrii acceſſit, quod ſomnium ejus fuerit divinum, contrarium ſvadet; divinis autem ſomniis haud dubie obſeqvium præſtare debemus.

a) Hiſtor. Eccleſ. lib. 6. c. 30. p. m. 156.

§. 16 Neqve tamen in eo, qvod generaliter de juramentis in ſomno diximus, turbare nos debet, qvod objici poſſit: in juramento invocari nomen divinum, aut, quod juramentum piſcatoris apud Theocritum attinet, id referendum eſſe ad vota, in qvibus promiſſio fit immediate Deo, nam nec hæc circumſtantia in ſe conſiderata novam licentiam aut novam obligationem introducit; ſed vel maxime ex reliquis promiſſionum & votorum reqviſitis eſt dijudicanda. Notabilis hanc in rem eſt Canon Concilii Africani *a*) a Gratiano in decretum *b*) relatus: *Placuit, ut altaria, qvæ paſſim per agros & per villas tanqvam memoriæ martyrum conſtruuntur, in qvibus nullum corpus aut reliqviæ martyrum conditæ probantur, ab epiſcopis, qui locis iisdem præſunt, ſi fieri poteſt, evertantur. Si autem hoc propter tumultus populares non ſinitur, plebes tamen admoneantur, ne illa loca freqventent. ut, qui recte ſapiunt, nulla ibi ſuperſtitione devicti teneantur. Et omnino nulla memoria Martyrum probabiliter acceptetur, niſi ubi corpus aut reliquiæ certæ ſunt, aut origo alicujus habitationis, vel poſſeſſionis, vel paſſionis fideliſſima origine traditur. Nam qvæ per* ſomnia *& per inanes quaſi revelationes quorumlibet hominum ubicunqve conſtituuntur altaria, omnino reprobentur.*

a) can. 14. Concil. Carthag. 5. in ſumma Caranzæ p. 181. b) can. 26. diſt. 1. de conſecr.

§. 17. Inter vota alias referri poteſt & votum jejunii, qvod uti cæteris paribus non ſimpliciter damnat Eccleſia noſtra; ita abu-

abuſus ejus Pontificiis non infreqvens vel ex ipſo tamen Juris Canonici corpore refutari poterit. Qvid enim aliud faciunt, qvi immodice jejunio dant operam, qvam ut meritis jejunii, tanqvam bono aliqvo opere inflati, opera charitatis omittant, aut certe ſanitatem corporis & ſenſuum integritatem per jejunia & ea ſubſeqventes vigilias freqventes deſtruant: Atqve hi ſibi dictum putent, qvod ex Hieronymo retulit Gratianus. a) *Non mediocriter errant, qvi bono magno præferunt mediocre bonum. Nonne rationabilis homo dignitatem amittit, qvi vel jejunium charitati aut vigilias præfert ſenſus integritati, ut propter abſtinentiam immoderatam -- amentiæ aut triſtitiæ notam incurrat. -- Audiant itaqve, qvi ea, quæ neceſſaria ſunt, corpori ſubtrahunt illud, qvod per Prophetam Dominus loquitur: (Ego Dominus odio habens rapinam holocauſtorum) de rapina vero holocauſtum offert, qvi ſive ciborum nimia egeſtate vel ſomni penuria corpus immoderate affligit* &c. Qvanqvam & ipſi Canoniſtæ in jejuniis conſvetis, (qvæ ex Zachiæ qvidem ſententia b) ab antiqvorum jejuniis multum diſſident, ut illorum reſpectu vix credat carnem ab iis notabiliter affligi poſſe) concedant perſonis jejunantibus, ut anteqvam cubitum eant, cœnulam aliqvam ſomni cauſa, in cujus rationes & qvantitatem fuſis inqvirit ipſe Zachias. c)

a) can. 24. diſt. 5. de conſecr. b) qvæſt. med. leg. lib. 5. t. 1. qv. 9. n. 1. c) d. qv. 9. per integr.

§. 18. Anteqvam ad obligationem ex delictis oriundam progrediamur, non poſſum non corollarii qvaſi loco ſubjungere reſponſum Caji. Conſtat actionem redhibitoriam non tantum ob morbum vitiumve, ſed & ob promiſſum inſtitui poſſe. a) De poſteriori itaque caſu ſic Jure Conſultus b): *Si quid venditor de mancipio affirmaverit, idque non ita eſſe emtor qveratur, aut redhibitorio aut æſtimatorio, id eſt, quanti minoris, judicio agere poteſt; verbi gratia, ſi conſtantem aut laborioſum, aut curracem,* vigilacem *eſſe, aut ex frugalitate ſua peculium acquirentem affirmaverit, & is ex diverſo levis, protervus, deſidioſus,* ſomniculoſus, *piger, tardus, comeſor inveniatur: hæc omnia videntur eo pertinere, ne id, quod affirmaverit venditor, amare ab eo exigatur, ſed cum qvodam temperamento, ut ſi forte conſtantem eſſe affirmaverit, non exa-*

ita gravitas & conſtantia, quaſi a Philoſopho deſideretur, & ſi laborioſum & vigilacem *affirmaverit eſſe, non continuus labor per dies* noctesqve *ab eo exigatur, ſed hac omnia ex bono æqvo modice deſiderentur. Idem & in cæteris, qvæ venditor affirmaverit, intelligimus.* Atqve hæc qvidem Oedipo non habent opus.

a) l. 38. §. 10. de Ædil. Edict. b) l. 18. pr. eod.

§. 19. Major ſcrupulus ex iis naſci poſſet, qvæ in eodem capite de ſervo, qvi urinam facit, ex Pedio ſcriptum reliqvit Ulpianus *a)*, eum pro ſano habendum eſſe, ſi ſomno vinoqve preſſus aut ex pigritia ſurgendi in lecto urinam faciat; non eſſe ſanum, ſi vitium id proveniat ex vitio veſicæ. Hic enim diſqvirendum foret, an ea, qvæ JCtus de *ſomno vinoqve* affert, etiam disjunctive procedant, ut nec is ut non ſanus redhiberi poſſit, qvi ſolo ſomno ſepultus lectum conſpurcat, qvorſum inclinat Gothofredus *b)*, an vero præciſe de eo, qvi ſomno & vino conjunctim preſſus ſit, loqvatur, qvod nobis videtur probabilius. *c)* Sed cum ædilitii edicti qvoad ſervorum venditionem hodie rarior ſit uſus, qvæſtionem hanc dirimendam relinqvimus Medicis.

a) l. 14. §. 4. eod. tit. b) ad d. l. 14. lit. b. c) conf. Zach. qvæſt. med. leg. l. 2. tit. 3. qv. 15. n. 12. ſ. m. 219.

CAPUT V.

De

JURE CIRCA SOMNUM ET SOMNIA IN DELICTIS.

SUMMARIA.

Exponitur l. 27. §. 9. ad l. Aqvil. de ſervo, qui ad fornacem obdormivit §. 1. An Dominus ovium de damno dato conveniri poſſit, cujus opilio dormiens in cauſa fuerit, ut oves alteri damnum darent? §. 2. & 3. Medicus ſi opium præſcripſerat, & pharmacopœus dediſſet opium, uter teneatur propter damnum datum. §. 4. Qvid ſi Pharmacopœus ex proprio inſtinctu opium dediſſet? §. 5. Qvid ſi miniſter Pharmacopœi ex negligentia opium ſubminiſtraſſet? §. 6. Somnia ap. Romanos Imperatores qvandoqve Lege Julia majeſtatis notata §. 7. Qvatenus ob

cogi-

cogitationes qvis habeatur pro reo majeſtatis §. 8. *Rationes pro juſtitia punitorum ſomniorum in hoc crimine* §. 9. *Diſtinctione controverſia ſopitur* §. 10. *Abuſus legis Juliæ ap. Romanos tempore potiſſimum Tiberii* §. 11. *item tempore Neronis, ubi ſomnus in ſpectaculis erat periculo* §. 12. *Factum Ptolemæi Ariſtomenem, qvi eum a ſomno excitaverat, i terfi ientis.* §. 13. *Pœna parentum, infantes in ſomno opprimentium* §. 14 *Pœna noctambuli aliqvem interficientis* §. 15. 16. 17. *An aggreſſus a noctambulo poſſit ipſum interficere?* §. 18. *Sub prohibitione vendendi veneni* §. 19. *an comprehendatur opium?* §. 20. 21. *Maleficium ſomnificum* §. 22. *Divinatio ex ſomniis an ſit magiæ ſpecies?* §. 23. *Ea jure divino* §. 24. *&* *humano olim prohibita* §. 25. *Somnia laſciva an pœnæ obnoxia?* §. 26. *Qvid ſi noctambulo aliqvam per vim ſtupret?* §. 27. *Qvid ſi vigilans ſtupret dormientem. Explicatur Conſt. Elect. 26. part. 4. contra Carpzovium* § 28. 29. *Lenocinium committitur etiam per ſimulationem ſomni* §. 30. *Pœna militis dormientis in excubiis* §. 31. *Pœna ſacerdotis ob ſomnum intempeſtivum confeſſionem revelantis* §. 32. *Somnus in templo non captandus, præprimis tempore cultus divini. Vigiliæ in cœmeteriis prohibitæ. Luxus circa ſomnum* §. 33.

§. I

DElicta, ut notum eſt, ſunt vel publica vel privata. Inter privata eſt damnum legis Aqviliæ, cujus intuitu de eo, qvi ad fornacem obdormivit, eſt elegans textus Ulpiani *a*): *Si fornicarius ſervus coloni*, qvi ad ſuccedendam & cuſtodiendam fornacem habebatur, *ad fornacem obdormiſſet*, ignemqve non extinxiſſet vel muniviſſet, ne evagetur & incendio oborto *villa fuerit exuſta; Neratius ſcribit*, colonum *ex locato conventum præſtare debere* damnum datum; qvod tamen non in univerſum procedet, ſed tum demum, *ſi negligens in eligendis miniſteriis fuit*, aut alias debitam patrisfamilias diligentiam non adhibuit. *Cæterum ſi alius* ſervus *ignem ſubjecerit fornaci, alius negligenter cuſtodierit*, aut prope fornacem obdormiverit, & incendium fuerit obortum, nullaqve culpa colono imputari poſſit, *an* ex iſtis *tenebitur qvi ſubjecerit*, an qvi non cuſtodierit, aut obdormiverit? *Nam* pro ſingulis eſt ratio dubitandi. *Qvi* enim negligenter *cuſtodiit, nihil fecit* ex qvo damnum oriretur, *qvi recte ignem ſubjecit, non peccavit*, qvi

 obdor-

Digitized by Google

obdormivit, rem naturalem paſſus eſt. *Qvid ergo eſt? Puto* liberandum qvidem eſſe eum, qvi ignem recte ſubjecit; *utilem* autem legis Aqviliæ *competere actionem tam in eum, qui ad fornacem obdormivit, qvam in eum, qvi* vigilans *negligenter cuſtodiit. Nec qvisqvam dixerit, in eo, qvi obdormivit, rem eum humanam & naturalem paſſum, cum deberet vel ignem extingvere, vel ita munire ne evagetur*, & ita non tam propter actum dormiendi qvam propter omiſſionem actionis, qvam vigilans facere debebat, actio adverſus ipſum concedatur. Uſus hujus textus inſignis eſt adverſus eos, qvi putant, legem Aqviliam coercere tantum culpam commiſſionis, non omiſſionis. *b*) Expreſſe enim hoc loco ob omiſſionem extinctionis concedi JCtus aſſerit. Et qvamvis idem Ulpianus alio in loco *c*) ſibi hac parte videatur contradicere, dum dicit, uſufructuarium, qvi agrum non proſcindit, qvi vites non ſubſerit, item aqvarum ductus corrumpi patitur, lege Aqvilia non teneri; ſunt enim hæc exempla omnia culpæ omiſſionis; tamen non deeſt, qvod huic objectioni reſpondere poſſimus. *d*)

a) *l. 27. §. 9. h. t.* *b*) *qvos inter eſt Zæſius ad ff. ad l. Aqvil. n. 7.* *c*.) *l. 13. §. 2. de uſufr.* *d*) *vide prolixius Dn. Præſid. ad Strauch. diſſ. 19. th. 10. p. 254.*

§. 2. *Affinis præcedenti caſui eſt, & ad ulteriorem expoſitionem legis Ulpianeæ facit, ſi opilio dormiens in cauſa fuerit, ut oves paſtu vel alio modo alteri damnum dederint; Nullum enim hic eſſe dubium arbitror, qvin opilio ob culpam commiſſam legis Aqviliæ actione conveniri poſſit *a*). Sed an dominus ovium eadem actione teneatur, ut is, cui damnum datum eſt, electionem habeat, utrum dominum vel opilionem convenire velit, qværitur. Sunt qvi hoc ſtatuunt eo ipſo in culpa dominum conſtituentes, qvod elegerit paſtorem neqvam *b*). Sed verior nobis videtur ſententia adverſa. Et qvod de culpa domini afferebatur ex textibus juris Romani, ad rem præſentem non conducere putamus. Aut enim circa res proprias utitur qvis opera hominis negligentis aut circa res alienas. Ibi ipſe ſibi imputare debet & de ſe qveri, ſi damnum patiatur *c*), non tam qvod culpam aliqvam commiſerit, qvam propter ſuam facilitatem *d*). Nec hoc eo pertinet, ut in ipſum aliqva detur actio, ſed ne ipſi detur, qvamvis nec hoc qvi-

qvidem ſit perpetuum, non dari actionem ei, qvi ex negligentia amici ſui, qvo cum contraxit, damnum ſenſit, ſed pro varietate contractuum variet, & in allegatis §. §. potius ad objectionem tacitam videatur reſponderi, qvam genuina reddi ratio actionum ibi limitatarum. Ubi vero qvis opera hominis negligentis utitur circa res alienas, ibi culpam ei aliqvam imputari interdum (nam nec hoc *e)* eſt perpetuum) & ob hanc eum conveniri poſſe non negamus *f)*. Sane ad actionem locati culpa iſta putativa ſive præſumta non ſufficit, ſed reqviritur, ut veram admiſerit conductor *g)* utve revera negligens fuerit in eligendis miniſteriis. *h)* Qvod ſi noſtrum caſum ad præmiſſa exempla examinemus, aliena omnia deprehendemus & nihil facientia ad rhombum. Qvi ovibus in agro, ubi jus ſibi eſt, paſcendo præficit opilionem, circa res proprias verſatur. Jam ſi opilio ex culpa oves in alieno damnum dare patiatur, dominus qui id prævidere non poterat, nihil peccavit. Nec electio opilionis ſemper eſt penes dominum pecoris. *i)*

a) arg. l. ult. C. de lege Aqvilia. b) §. fin. Inſt. de ſocietate §. fin. verſ. cum enim Inſt. de Obl. qvæ qvaſi ex delict. l. ſi ſervus ſervum 27. §. ſi fornicarius 9. ff. ad L. Aqvil. l. videamus 11. pr. ff. locati. c) d. §. fin. Inſt. de ſocietate, d) ut §. præterea 3. qvib. mod. re contrah. oblig. e) vid. l. f. pr. & §. 4. ff. naut. caup. ſtabul. f) d. §. fin. Inſt. de oblig. qvæ qvaſi ex del. g) d. l. 11. ff. locati. h) d. l. 27. §. 9. ad L. Aqvil. i) adde B. Thoma de noxia animal. c. 16. n. 72. ſeq. p. 136. ſeqq.

§. 3. Hinc facile patet qvid ſentiendum ſit de ſeqventi reſponſo, qvod refert Richterus *a)*: Hat nechſt verſchienen erſten Sonntag nach Oſtern euer Knecht die Schaafe auf die Weyde getrieben/und darauff nicht achtung geben/und ihme den Schlaff belieben laſſen/darüber das gantze Winterfeld gangen. Wenn nun gleich ſolches ohn euer Gegenwärtigkeit / Willen und Bewuſt geſchehen/ſo ſeyd ihr doch dem Rath zu Weißenſee/von welchem ihr die Schäfferey zu Lottersborn auff etliche Jahr angenommen/eine ziemliche Geld-Straffe zu erlegen/ auch den Schaden auff gebührliche Beſichtigung abzutragen ſchuldig ꝛc. Scilicet nititur hoc reſponſum modo refutata hypotheſi, ac ſi paterfamili-

as ex negligentia familiæ ſuæ & culpa domeſticorum teneatur ad reſtitutionem & intereſſe. Id enim aperte profitetur Richterus eamqve in rem citat Carpzovium *b*), apud qvem ſimile reſponſum pro defendenda iſta hypotheſi communi deprehendes. Nobis præter dicta vel id ſufficere poſſet, qvod Sereniſſimus Elector ſententiam noſtram in qvæſtione affini de patrefamilias: an incendii damnum culpa familiæ ſuæ datum refarcire teneatur? approbaverit, atqve Carpzovii opinionem rejecerit. *c*)

a) *vol. 2. conſ. 350. in f. b*) *part. 4. conſt. 17. def. 13. c*) *deciſ. noviſſ. 79.*

§. 4. Pertinet ad legem Aqviliam & Medici imperitia, ſi perperam v. g. ſervo medicamentum dederit *a*) & hodie ex conſtitutione Carolina punitur arbitrarie *b*). Eadem ratio eſt, ſi alia culpa medici damnum fuerit datum. Notabilis caſus aliqvando contigit. Medicus pro more malis literis in recepto, ut vocant, præſcripſerat ægrotanti apium. Pharmacopœus pro Apio legerat Opium, quod, ut notum eſt, vim habet ſomnificam ſæpius damnoſam. Igitur medicamento præparato pro ſalute mors data eſt ægro *c*). Qværi poterat, utrum conveniri potuiſſent medicus & pharmacopœus, aut unus eorum & uter, legis Aqviliæ actione? Subſiſto. Pro medico qvippe dici poteſt, ad culpam ejus non pertinere, qvod male ſcribat, cum ſecundum vulgatum proverbium (nos docti male ſcribimus) ille defectus fere communis ſit eruditis. Ulterius etiamſi ad culpas referri debeat, non tamen ſpectare videtur iſta culpa ad legem Aqviliam, cum lex Aqvilia coerceat ſaltem culpam, qvæ cauſa vera fuerit damni dati. *d*) At hæc Medici culpa fuit ſaltem cauſa per accidens aut ſine qva non. Pro pharmacopœo vero etiam videtur afferri poſſe, non ipſi imputari poſſe, ut culpam, qvod literam male exaratam accurare dignoſcere non potuerit, neqve enim hoc ſpectare ad artem ſuam, ſed tantum ut intelligat nomina herbarum ac medicamentorum eaqve ſecundum normam a Medico præſcriptam miſceat. Igitur forte hic caſus tanqvam maxime inopinatus pro fatali foret habendus, neqve locus dandus pœnæ arbitrariæ Conſtitutionis criminalis, cum ad præfatum ejus articulum *e*) non videatur applicari poſſe.

a) *ſ.*

a) §. 7. *Inſt. ad L. Aqvil. b*) *artic.* 134. *c*) *vid. Mylii Hortum Philoſ. p. m.* 513. *d*) *vid. Dn. Præſid. ad Strauch.* XIX. 17. *p.* 264. *ſeq. e*) *ſcil. d. art.* 144.

§. 5. Aliud dicendum foret, ſi pharmacopœus ex proprio inſtinctu & temeraria qvadam audacia artem curandi ſibi vindicans imperite Opium dediſſet. Qvoniam enim apud nos Pharmacopœi non licite praxin medicam exercent *a*), eo magis peccabit majoremve committet culpam, ſi aliena officia invadens, ex imperitia qvid admittat & damnum det, unde & reſponderunt Medici Lipſienſes *b*), chirurgos qvi opiata ægrotantibus inconſiderate ſubminiſtrantes ſæpius cauſa damni & mortis fuerant, eos peccaſſe tum in Medicinam, tum in ſalutem proximi contra qvintum Decalogi præceptum. Qvapropter & in hujusmodi caſu locum haberet haud dubie præfata Conſtitutionis Carolinæ pœna.

a) *vid. D. Amman. Med. crit. caſ.* 65. *b*) *ap. eund. caſ.* 62. *p.* 384.

§. 6. Qvod ſi vero miniſter pharmacopœi ex imperitia vel negligentia damnum dederit, forte, dum apium diſtincte ſcriptum fuerit, opium ſuppeditando, an & tum Pharmacopœus teneri debebit? Ita pronunciant conſilia Academiæ Altorfinæ, *a*) qvia Dominus ſuo periculo ejusmodi miniſtros adhibuerit & aliqvatenus culpæ reus ſit, qvod opera imperiti hominis uſus fuerit, cum oportuerit eum explorare, cujus peritiæ & fidei eſſet, qvem adhibuit. *b*) Et hæc multo magis dicenda ſint, ubi de vita hominis agitur, re omnium pretioſiſſima, qvæ facillime in diſcrimen adducitur extremum, ſi in medicamenti præbitione vel pauxillum erratum & aliud pro alio, ne dicam res venenata & noxia pro ſalutari pharmaco data fuerit. Nec obſtat, qvod ſupra *c*) diximus, actionem non concedi, ſi qvis in re propria opera negligentis miniſtri fuerit uſus; nam pharmacopolium & medicamenta in eo inter res mere proprias non ſunt referenda, ſunt enim comparata in utilitatem publicam. Sed & hic tamen diſtingvendum arbitror, an pharmacopœus fuerit negligens in eligendis miniſteriis, *d*) an minus, adeoqve ſi ab initio examinaverit miniſtrum in arte, nullamqve imperitiam in examine debito modo inſtituto in eo deprehenderit, & ipſe per aliqvot temporis ſpatium expertus fuerit, eum in præparatione medicamentorum non eſſe negligentem;

ſuper-

Digitized by Google

ſuperveniens aliqva negligentiam aut occultam miniſtri imperitiam domino imputari non poſſe arbitror.

a) edita a Rittersbuſ. conſil. 31. p. m. 127. b) arg. §. ult. Inſt. de oblig. qvæ ex qvas. delict. naſcuntur. l. 5. §. f. de O. & A. l. f. Nautæ caup. ſtabul. c) §. 2. d) arg. l. 27. §. 9. ad L. Aqvil.

§. 7. Transfeo ad crimina publica. Inter ea eminet crimen læſæ majeſtatis, utrum & hoc per ſomnium committi poterit? Si exemplis judicandum foret facile affirmativa ſe inſinuaret. Sub Claudii Imperio referente Tacito *a) Equiti Romano nocturnæ qvietis ſpecies objecta fuit, tanquam vidiſſet Claudium ſpice a corona evinctum, ſpicis retro converſis, eaqve imagine gravitatem annonæ dixiſſet. Qvidam pampineam coronam albentibus foliis viſam atqve ita interpretatum tradidere, vergente autumno mortem principis oſtendi. Illud haud ambigitur, qvalicunqve inſomnio ipſi fratriqve perniciem allatam.* Similia crimina tempore Conſtantii punita fuiſſe narrat Ammianus Marcellinus *b): Mercurius, ait, --- ſi per qvietem qvisqvam, ubi fuſius natura vagatur, vidiſſe aliqvid amico narraſſet, id venenatis artibus coloratum in pejus, patulis Imperatoris auribus inferebat, & ob hoc homo tanqvam inexplicabili obnoxius culpæ, gravi mole criminis pulſabatur. Hac augente vulgatius fama, tantum aberat, ut proderet qvisqvam viſa nocturna, ut ægre homines dormiſſe ſeſe præſentibus faterentur externis, mœrebantq́; docti qvidam, quod apud Atlanteos nati non eſſent, ubi memorantur ſomnia non videri.* Qvoniam vero exemplis non judicandum eſt, ſed ratione vel legibus, ideo alia via hic erit eundum.

a) Annal. XI. c. 4. b) Hiſtor. lib. 15. p. m. 38. edit. Lindenbrogii.

§. 8. Atque adeo id qvidem conſtat, non eſſe in arbitrio noſtro, qvas per ſomnum imagines phantaſia formet, ideo non poſſunt etiam imputari illa, qvæ qvis in ſomniis agere ſibi videtur, niſi qvatenus talibus interdiu cogitandis cum delectatione immorans eorum imagines alte animo impreſſit. *a)* Deinde etſi in hoc ultimo caſu aliqvatenus homini imputari poſſint præcedentes cogitationes, regulariter tamen iſta imputatio in pœnam non eſt ſufficiens in foro humano, etiamſi poſt caſu qvodam, puta per ſubſeqventem confeſſionem, ad notitiam aliorum perveniant, qvia

Digitized by Google

qvia ſunt actus mere interni, per quos nemini noxa infertur, adeoque nullius hominis intereſt; ut ob eosdem qviſpiam puniatur *b*), qvorſum omnino videtur reſpexiſſe JCtus, dum, cogitationis pœnam neminem pati, inculcavit *c*). In contrarium tamen afferri videntur poſſe ſeqventia. Hactenus regulas fuiſſe traditas, qvas nemo forte negaverit. At in læſæ majeſtatis crimine, qvod omnium maxime lædit Rempublicam, eſſe exceptionem a regula. Etſi enim forte legibus Romanis Juſtinianeis cogitationes ejusmodi neqve hic puniantur *d*), non tamen in præſenti qvæſtione & potiſſimum in recenſitis caſibus videndum, qvid legibus Juſtinianeis juſtum ſit, ſed qvid in genere Principibus qvibuscunqve jure & ex dictamine rectæ rationis liceat. At vero in crimine læſæ majeſtatis non dicam taciturnitatem & conſcientiam criminis, ut exemplo Thuani *e*) patet, ſed & cogitationes etiam puniri, ſi in notitiam veniant, ex variorum populorum moribus declarari poteſt. In Anglia ſola cogitatio de offendendo Conſiliario Status mortis meretur pœnam *f*) In Gallia cum nobilis homo Franciſcum I. occidere ſe voluiſſe Franciſcano ſodali religioſe confiteretur, & ab eo ſceleratæ iſtius cogitationis veniam efflagitaſſet, Rex a fraterculo ſceleris admonitus confitentem reum comprehendi ac Judicibus curiæ Pariſiorum ſiſti juſſit, a qvibus capite damnatus eſt. *g*) Atqve huc forte reſpexit & aurea Bulla, dum diſpoſuit, in hoc crimine voluntatem ſceleris eadem ſeveritate qva effectum puniri *h*), pro cujus rigoris juſtitia adduci poterit, cogitationes ejusmodi qvatenus ſunt motus ſecundi, ſuo modo in poteſtate hominis eſſe, adeoque ſi vitioſæ ſint, ipſi poſſe imputari & quamvis per eas directo nemini inferatur noxa, quatenus mente retinentur, non tamen hoc loco tam ipſas puniri, qvam qvod in notitiam aliorum pervenerint, ac ſi ſcandalum aliis fuerit præbitum, ad qvod tollendum exemplo opus ſit, neqve eſſe omittendam ſui cautionem principi, juſtumqve eſſet timorem ab eo, qvi tanti ſceleris malitiam etſi imperfectam ſemel contraxit, adeoqve etſi iniqvitatis adhuc paululum lateat in pœna capitali cogitationum, eandem tamen uti in omni magno exemplo utilitate publica compenſari. *i*)

a) *Dn. Puſend. de J. N. lib. 1. cap. 5. §. 11.* *b*) *Idem illuſtris autor l. 8. c. 3.*

8. c. 3. §. 14. c) l. 18. ff. de pœnis, d) arg. d. l. 18. non obſt. l. 5. pr. verb. cogitaverit C. ad l. Jul. maj. vid. Dn. Præſid. ad Strauch. Ex. 29. th. 3. p. 437. e) vide Priolum lib. 1. c. 4. & 6. f) l' Autheur de l' hiſtoire du miniſtere du Cardinal de Richelieu part. 2. p. 182. En Angleterre, ſi qvelqvun eſt convaincu d' avoir eu ſeulement la penſee d' offenſer un Conſeiller d' Eſtat, tien qv'il ne l' ait pas mis en execution, la loix du pays veut, qv'il per de la vie, comme criminel de leze Majeſte au premier chef. g) Bodinus de Rep. lib. 2. c. 5. p. m. 339. & l. 4. c. 7. p. 734. h) cap. 24. §. 1. i) vide Tacit. Annal. 14. cap. 44. n. 7.

§. 9. Ut vero ad ſomnia veniamus proprius, neqve hic abſurdum erit, ſi dixerimus, intereſſe Reipublicæ, ut illa qvandoqve obſervationi legis Juliæ Majeſtatis ſubſint. Neqve enim hic tam puniri ipſa ſomnia, tanqvam qvæ in poteſtate hominis non ſunt, ſed puniri cogitationes ſceleſtas interdiu habitas, qvarum indicia ſint ſomnia formas a mente vigilante deliberato impreſſas repetentia. Aut ſi vel hoc durum nimis aut fallax videatur, non puniri ſomnium ipſum, ſed ſcelus, qvod qvis narrando ſomnium, & qvod invito ipſi contigerat poſtea volens approbando contrahat. In crimine vero læſæ Majeſtatis etiam reos fieri poſſe, qvi initio fuerint inviti; Ita M. Cæſium invitum a militibus Romanis in Imperatoris locum, qvem per nefas interfecerant, ſuffectum, capitis reum judicavit ſenatus. Sane enim, dum vis violentiaqve adeſt, abeſſe crimen, ſed eum, qui aut, dum cogitur, non repugnat, aut ſemel coactus poſtea qvieſcit, delinqvere. Inde in Concilio Ancyrano, eos, qvi vi dicebant ſe adactos idolis ſacrificaſſe, ſi cum ea maxime inferretur, non contra acclamaſſent, non profudiſſent lacrymas, deinde vero ſi in templo idolorum comediſſent, eo ornatiores conveniſſent, atqve vultum hilariorem attuliſſent, Patres cenſuiſſe, jam non vi ſed voluntate deliqviſſe. *a)* Flenda eſſe ejusmodi nefanda ſomnia, non in ſcandalum & irritamenta aliorum detegenda. Viam aperiri perduellibus, qvibus horrenda ſua crimina tegere poſſent, ſi detectio ſomniorum ejusmodi gravi pœna non coerceatur. Fore enim ut qvisqvam, qvi ſcelus id ſummum animo meditaverit, amicis rem per ſpeciem ſomnii narraturus ſit, tentans hoc modo atqve expiſcans iſtorum judi-

Digitized by Google

judicia & aſſenſum, pronusqve ſi eum aſſecutus fuerit, larva abjecta crimen nudum ſiſtere, id ſpecie nocturnæ qvietis obtecturus, ſi ſpe ſua fruſtratus fuerit, &c.

a) vid. Ærod. Rer. jud. lib. 7. tit. 3. cap. 10. p. m. 374. ſeqq.

§. 10. Itaqve ut inter Scyllam & Charybdin tuti procedamus, videtur omnino detectio ejusmodi ſomniorum, qvæ imagines ſceleris ipſius vivis coloribus repræſentarunt, jure ex dictis rationibus, capitali pœna coerceri poſſe. Ut ſi qvis narret ſe ſomnium habuiſſe qvaſi Principem interficeret, aut qvaſi cum hoc vel illo conſilia de nece Principis aut turbando Reipubl. ſtatu formaret &c. cum ex revelatione ejusmodi ſomniorum grave damnum omnino reſpublica poſſit incurrere. Juſtius tamen & hic procedi arbitramur, ſi publicata prius lege ſevere prohibitæ fuerint iſtæ ſomniorum narrationes. At quæ ſomnia, de eventu aliqvo incerto & non de facto proprio fuerint concepta, ſive eventum ipſum depinxerint, ſive ſub figuris hieroglyphicis repræſentaverint; eorum revelationem, ut in legem majeſtatis peccantem punire velle, crudele foret atque tyrannicum. Ut ſi quis ſomniaret, mortuum fuiſſe Imperatorem, aut alium qvendam Imperatorem fuiſſe electum, aut alium perduellionem in rem publicam tentaſſe, & qvæ eſſe poſſunt ſimilia.

§. 11. Ad poſteriorem vero claſſem utiqve pertinuerunt ſomnia, ob qvæ tempore Claudii & Conſtantii in innocentes fuit animadverſum. *a)* Fuit vero Legis Juliæ in primis ſeculis maximus abuſus potiſſimum tempore Tiberii. Refert enim Seneca *b)*; Paulum virum Prætorium fuiſſe delatum, qvod annulum, in qvo erat imago Tiberii, matellæ & obſcœnis admoviſſet, & Lucius Ennius Eqves inter reos majeſtatis fuit delatus, qvod imaginem Principis ad promiſcuos argenti uſus adhibuerit *c)*. A Caracalla Imperatore damnati ſunt, qvi urinam in eo loco fecerant, in qvo imagines erant Principis. *d)*. Sub Domitiano mulier interfecta, qvod ante ſtatuam Principis exuiſſet. *e)*. Ergo non mirandum, ſi & in ſomnia innoxia fuit animadverſum.

a) vide §. 7. b) lib. 3. de benefic. c. 26. c) Tacitus Annal. l. 3. Plura vid. ap. Sveton. c. 58. in Tiberio. d) Spartianus in vita c. 5. p. m. 226. ſeq. e) Xiphilinus in Domitiano.

§. 12. Quin nec ſomnus tum temporis ſine capitis periculo adhiberi poterat etiam in rebus ludicris & nullius momenti. Etenim cum Nero pudendo exemplo publice hiſtrionem ageret, gravior inerat nobilibus metus, ſi ſpectaculo defuiſſent, ne ſcilicet abſentia ipſis, quaſi Principem contemnerent, imputaretur. Igitur alii dum diem noctemqve ſedilibus continuant, morbo exitiabili correpti ſunt. Sed tamen & præſentia æqve periculi plena, cum multi palam, plures occulte adeſſent, qvi nomina ac vultus, alacritatem triſtitiamqve coeuntium ſcrutarentur. Unde tenuioribus ſtatim irrogata ſunt ſupplicia, adverſus illuſtres diſſimulatum ad præſens & mox redditum fuit odium. Ac Veſpaſianus a Phœbo liberto tanqvam ſomno conniveret, eſt increpitus, ægreq; meliorum precibus fuit obtectus. *a)* Quæ flagitia Neronis prolixe demonſtrare non attinet, cum nulla circumſtantia pro iis excuſandis hiſtoria allata ſuppeditet.

a) Tacit. l. 16. Annal. c. 5.

§. 13. Non diſſimilis tyrannidis exemplum dedit Rex Ptolemæus. Cum enim eum magiſter ejus Ariſtomenes in præſentia Legatorum dormitantem excitare inſtitiſſet, adulatores Regis ſtomachabantur, non decere videlicet, ut ſi ſomnus eum multis laboribus & vigiliis defatigatum oppreſſiſſet, quisqvam in hominum conſpectu admoneat, ſed debere iſta ſeorſim fieri, ne reverentia Regi debite lædatur. Igitur Ptolemæus Ariſtomeni virulentum poculum miſit, juſſitqve ut id hauriret. *a)* Etſi enim concedamus Ariſtomenem aliqvatenus reverentiam Principi debitam hac parte violaſſe, cum & ſimplicis amicitiæ leges exigant, ut ne alterum facile in aliorum præſentia corripiam, *b)* & alias moleſtus ſit jucundum ſomnium videnti qvi excitat, aufert enim voluptatem etiamſi falſam, effectum tamen vere habentem; *c)*; hæc omnia tamen minime ad læſæ majeſtatis crimen & pœnam capitalem ſunt ſufficientia.

a) vid. Plutarch. de adulatore & animo diſcernendo f. m. 272.
b) qvod latius exemplis illuſtrat Plutarch. d. l. c) Seneca Epiſt. 102. init.

§. 14. Poſt læſæ majeſtatis crimen graviſſimum fere eſt homicidium, qvod coërcuit lex Cornelia de Sicariis & veneficiis.

Hic

Digitized by Google

Hic initio qværi poterat: An & qva pœna puniendi ſint parentes vel etiam nutrices infantes in ſomno opprimentes. Eſt eqvidem ea de re Epiſtola Pontificis, ſed obſcurior illa & generalis nimis, *De infantibus*, ait Lucius *a*), *qui mortui reperiuntur cum patre & matre, & non apparet, utrum a patre vel a matre oppreſſus ſit ipſe vel ſuffocatus, vel propria morte defunctus, non debent inde ſecuri eſſe parentes, nec etiam ſine pœna. Sed tamen conſideratio debet eſſe pietatis, ubi non voluntas, ſed eventus mortis cauſa fuerit. Si autem eos non latet, ipſos interfectores eſſe, ſcire debent ſe graviter deliqviſſe. Quidam autem pœnitentiam trium annorum judicant eſſe debere, quorum unum peragant in pane & aqva.* Ideoqve diſtingventium opinio hic videtur locum habere, utrum perſona infantem opprimens juſtum prætextum habeat infantem in lectum ſumendi & forte ex nimia laſſitudine ſomno inopinato opprimatur, & ita infantem opprimat, tunc enim ob ceſſantem hic culpam pœnam qvoqve ceſſare debere. At ſi mulier ebria fuerit, aut nutrici contra prohibitionem parentum infantem in lectum ſumenti id contingat, ob culpam pœnam extraordinarium vel relegationis vel carceris vel mulctæ pecuniariæ locum habere. *b*) Ita reſponderunt Scabini Lipſienſes anno 1603. verſus Weiſſenſee. Hat J. P ſein Kind nur eines Jahres alt/ truckener weiſe zu ſich ins Bette genommen/ dahero erfolget/ daß er es im Schlaffe erdrücket und erſticket / daran auch die Magd ſo des Kindes halben gemietet etlicher maſſen Schuld gehabt/ daß ſie ihme als einem trunckenen Manne das Kind folgen laſſen ꝛc. So werden ſie beyde wegen ſolcher Verwarloſung 8. Tage lang mit leidlichem Gefängnis billich in Straffe genommen.

a) *c. 3. x. de his qui fil. os occid.* *b*) *vid. Quirin. Kubach cent. 1. decad. 8. qv. 5. Gomez. l. 3. reſol. c. 3. n. 19. Magnif. Dn. Ziegl. ad Lancell. Inſtit. Jur. Canon. l. 1. tit. 25. §. 11. p. 175. Carpz. Pract. Crim. qv. 15. n. 33.*

§. 15. De noctambulis freqvens Doctorum eſt qvæſtio, an, ſi qvis ita dormiens alterum interfecerit, puniri ut homicidia debeat? *a*) Neqve enim deſunt caſus, ubi ejusmodi homicidia contigerint. Juvenis qvidam *b*) cum pridie cum colluſore in contentionem veniſſet, de nocte per ſomnum conſurgebat, ſumtaqve de

pariete ſica adverſarium in proximo cubiculo confodiebat. Qvo facto reverſus ad lectum ſomnum porro in multam lucem protrahebat, donec a lictoribus excitatus fateretur, viſum ſibi in qviete quod ſocio manum intuliſſet. Similiter de Anglo qvodam refert Zabarella *c*), qvi dormiens Pariſiis de nocte exiverat monaſterium Benedicti usqve ad flumen Seqvanæ, ubi & puerum repertum interfecerat. Atqve idem domum reverſus adhuc dormiens collocavit ſe in lecto. De his igitur & ſimilibus caſibus ſi verba conſtitutionis Clementinæ *d*) nude penſitemus, dicendum videtur, eos non eſſe puniendos. *Si furioſus, aut infans*, ait Pontifex, *ſeu dormiens hominem mutilet, vel occidat, nullam ex hoc irregularitatem incurrit. Et idem de illo cenſemus, qvi mortem aliter vitare non valens ſuum occidit vel mutilat invaſorem.* Qvin & ſi in mentem Pontificis inqviramus, comparat dormientem cum furioſo, infante, & eo, qvi moderamine inculpatæ tutelæ uſus fuit. Atqve hi qvidem, ut conſtat, non puniuntur; Ergo neqve dormiens ſeu noctambulo punietur.

a) *vid. Gail. l. 2. Obſ. 110. n. 29. Menoch. de A. J. Q caſ. 327 Zach. Queſt. Medico Legal. l. 2. t. 1. qv. 12. n. 14. ſeqq. Barboſa ad Clement. unic. de homicid. & plures, qvi ab his citantur. b*) *vid. Neubuſ. l. 2. fatid. c. 2. §. 2. p. 15. c*) *in d. Clement. unic. de homicid. d*) *d. Clement. unic.*

§. 16. Sed rectius Doctores præfati id univerſaliter non procedere, ſed potius Clementinam limitatione indigere ſtatuunt, dormientem qva talem non eſſe puniendum, puniri tamen poſſe ob culpam præcedentem vel dolum ſubſeqventem. Si enim qvis dormiens ſciverit ſe habere conſvetudinem ſurgendi & lædendi alios, in culpa eſt, ſi ſolus non dormierit vel non curaverit cubiculum claudi; item ſi rixa cum aliquo præceſſerit, & noctambulo ſciens cum altero dormiverit in una domo atqve arma non abſconderit, culpa eſt, & in hoc caſu homicida neqvaqvam furioſo erit comparandus, ſed potius putatori arborum, qvi prope viam publicam aut vicinalem ramo dejecto alicui damnum dederit, ſi non proclamaverit, ut caſus evitari potuerit. *a*) Hunc igitur puniendum eſſe volunt, ſed extra ordinem ſaltem ut homicidam culpoſum. Neqve obſtat, qvod ſomnia plerumqve ſint in-

dicia

Digitized by Google

dicia affectuum in vigilantibus, atqve ſic præprimis in eo, qvi cum altero rixatus fuerat, præſumi eum in vigilia cogitaſſe de altero interficiendo. Qvemadmodum enim hæc indicia qvandoqve fallunt, ita etiamſi qvis vigilans deſiderium habuerit inimici occidendi; potuiſſet tamen ratione ſui juris exiſtente deſiderium illud coërcere. At in ſomno voluntas non erat libera nec intelligebat, qvod perpetrabat. Qvod ſi vero qvis homicidium in ſomno commiſſum vigilans ratihabuerit, & approbaverit, pœna ordinaria plectendum eſſe homicidam non male Doctores dictaverunt, fuit enim tum, ut Philoſophi loqvuntur, ignorantia ſaltem actionis comes, non cauſa.

a) *§. 5. Inſt. de L. Aqvilia.*

§. 17. Atqve ita Doctores circa hanc qvæſtionem diſtingventes ſeqvi malo, qvam ſententiam Pappi, cujus hæc ſunt verba *a*): Allein Jacob Bonjour *b*) ſchreibt / daß man in ſolchem Fall/ wie auch wenn ein franckſinniger/ der am Haupt nicht wohl verwahret iſt jemand tödtet/ ſich bey der hohen Obrigkeit Beſcheids erhohlen ſoll. Welche Meynung mir ſehr wohlgefällt/ aus Urſachen / die er daſelbſt *c*) einführet. Und wenn mir ein ſocher caſus vorkommen ſolte/ würde ich hindangeſetzt aller andern/ wiewohl hochgelehrten Männer Gutdüncken / mich an dieſelbe Meinung halten. Suum cuiqve pulcrum. Patiamur Pappum ſuo abundare ingenio & defectum pati judicii. Eſt hoc conſilium pro iis, qvi fundamenta Juris egregie non docti hæſitant, qvoties caſus obvenit, qvi non expreſſis verbis legibus eſt definitus. Non fatigandus eſt princeps bonus qvæſtionibus, niſi de rebus arduis & obſcuris. Ipſe Tiberius etſi tyrannus patres obliqve caſtigavit, qvod cuncta curarum ad principem rejicerent *d*) Qvin & vir ſapiens paratus eſſe debet in ejusmodi qvæſtionibus Principi, qvi non ſemper jura in ſcrinio pectoris ſervat, conſulere. Qvod ſi vero qvis hac parte ſibimet ipſi diffidat, JCti nomen non meretur.

a) *in annot.* über das Holländiſche Kriegsrecht *Art. 3. p. m. 49.*
b) *in axiomat. l. 1. Pandect. ad l. 14. ff. de offic. præſid. n. 4.*
c) *n. 3.* *d*) *Tacit. Annal. l. 3. c. 35.*

§. 18. Qvod ſi autem ejusmodi noctambulo diris agitatus inſomniis aliqvem invadat, an invaſus poterit ſe defendere cum

inva-

Digitized by Google

Invadentis internecione, ſi aliter evadere non poſſit? qværitur. Ita qvidem arbitror, cum nullum ipſi jus ſit alterium invadendi, & nulla cauſa appareat, qvare alter propriam ſalutem poſt ipſius habere debeat. Etſi enim ejusmodi invaſor dolo malo careat, jus tamen defenſionis, ut recte monet Grotius, *a)* primario & per ſe naſcitur ex eo, quod natura qvemque ſibi commendat, qvodqve adeo non poſſit non quisqve omni conatu ad propriam ſalutem expediendam incumbere, non autem ex injuſtitia aut peccato ejus, abs qvo periculum intentatur. Scilicet ad innocentiam defenſionis ſufficit, qvod alteri non ſit jus ad me invadendum & occidendum, neque in me ſit obligatio mortem citra reluctantiam ſubeundi. De cætero cum proprius amor omnes alias conſiderationes (ſcilicet præter ſocialitatem) longe ſuperet, non poteſt non naturaliter homo in pari cum altero periculo conſtitutus, non ſibi potius qvam alteri conſulere, & cum periculum illud ab altero mihi immerenti creetur, eo minus invidioſum eſt malum in autorem ſuum recidere. *b)* Nec obſtat, qvod, quam modo *c)* expoſuimus, Clementina comparet dormientem aggreſſorem cum eo, qvi moderamine inculpatæ tutelæ utitur. At hic illicite interficitur nec poterit moderamen in uno actu in utroqve habere locum. Nam inſtituitur illa comparatio a Pontifice non intuitu juſtitiæ, ſed qvod neuter horum voluntatem habeat alterum interficiendi. Igitur ſimile non eſt extendendum ultra tertium. Quippe & voluntatis intuitu eſt differentia. Noctambulo nihil vult, is vero qvi tutela inculpata utitur, vult aliqvid, ut nempe ſe defendat, etſi non hoc velit, ut alterum interficiat.

a) l. 2. c. 1 §. 3. b) vid. Puſend. lib. 2. c. 5. §. 5. c) vid. §. 14.

§. 19. Pergo ad alterum legis Corneliæ caput de veneficijs. Nam Legis Corneliæ capite qvinto, qvi venenum necandi cauſa fecerit vel vendiderit, vel habuerit, plectitur. Ejusdem Legis pœna afficitur, qvi in publicum mala medicamenta vendiderit vel hominis necandi cauſa habuerit. Notatur autem ſolum in ea lege venenum, qvod malum & qvod hominis necandi cauſa habetur. Nam præterea etiam datur venenum, qvod ad ſanandum eſt comparatum. *a)* Eſt enim primo venenum, notante Bartolo, *b)* qvod ſua qvidem natura & per ſe malum ac noxium eſt, ſed aliis ſub-

is ſubſtantiis admiſtum toxicam vim exuit, & fit bonum ac ſalutare remedium; ad qvod genus referuntur etiam ea, qvæ homini qvidem perniciosa ſunt, ſed pecoribus & jumentis proſunt. Deinde venenum dicitur, qvod per ſe nocivum & eſt & permanet, nec ulla mixtura ſalubre effici poteſt, neqve hominibus neqve jumentis. Deniqve venenum eſt, qvod malitioſe ad occidendum hominem eſt aptatum, ſive ſit prioris, ſive ſit ſecundi generis. Lex Cornelia videtur ſecundam ac tertiam ſpeciem ſub nomine veneni mali comprehendiſſe. Unde & ex pharmacopolis noſtris indiſtincte prohibentur. Sed prima ſpecies permittitur pharmacopolis, chirurgis, veteramentariis & pigmentariis. *c*)

a) *vid l. 3. princ. & §. 1. ad L. Cornel. de Sicar. b*) *ad d. l. 3. c*) *vid. Conſil. Altdorffina reſponſ. 31. p. m. 129.*

§. 20. Ne tamen & hi in fraudem legis Corneliæ ejusmodi venena vendant ſub prætextu, qvaſi non vendita fuerint hominis necandi cauſa, ſed ad bonum uſum, ſapienter cavit Glorioſiſſimus Imperator *a*): Es ſollen auch die Obrigkeiten an ieden Orten die Apothecker und andere / ſo Gifft verkauffen oder damit handthieren / in Gelübd und Eyd nehmen / daß ſie niemand einig Gifft verkauffen noch zuſtellen ohne Anzeigung / Vorweiſung und Urlaubung derſelben Obrigkeit. Qvod ſi itaqve ſub hac formula juramentum a Pharmacopolis fuerit præſtitum, an ſub veneno ipſis etiam opium cenſeatur interdictum? qværi poterat. Opium maxime nocivum & venenatum eſſe communis eſt Medicorum aſſertio, qvam fuſius defendit Caſparus a Reyes *b*), contra qvam tamen ex modernis Medicis graviter diſſerit Cornelius Bontekœ *c*). Cum enim opium inter præcipua medicamenta retuliſſet, ſic opinionem ſuam defendit: Hiervor erſchrickt ein jeder unwiſſender / und die Doctores mit dem Anhange der Apothecker fangen an zu ſchelten / daß wir mit ſchädlichen Dingen das Leben und die Geſundheit zu bewahren rathen. Aber man muß ſich an die Läſterer nicht kehren oder deſſentwegen von der Wahrheit abſchreiten. Denn das Opium iſt ſo wenig als ein Meſſer / womit man Brodt ſchneidet / böſe oder ſchädlich / und eben auff die Art / wie man mit dieſem einem Menſchen den Hals kan abſchneidē / ſo ſchadet man auch mit jenem. Wie deñ ſelbſten

L unſe-

Digitized by Google

unſere Doctores mit ihren Seenisblättern und Rabarber, ſo ſie deſſen zu viel geben / oder zu öfftérs iemand damit um den Hals bringen können; was aber das Opium vor ein ſchädliches Ding ſey/ kan man in Indien erfahren/ woſelbſt es die Menſchen nicht bey Granen/ ſondern ſtückweiſe/ als ob es gleichſam Brodt wäre / bey eſſen. Doch dieſes gehen unſere Widerſacher vorbey *d)* oder ſie überreden ſich und alle Welt/ daß unſere Nation ſolches nicht vertragen könne / welches doch die Erfahrung / wenn ſie darauf Achtung geben / widerleget.

a) Conſt. Crim. art. 37. ad qvam Confer Claſenium in Comment. ibid. Carpz. Pr. Crim. qv. 20. n. 7. & ſeqq. b) in Campo Elyſio Jucund Quæſt. qv. 63. n. 12. ſeqq. p. m. 821. ſeqq. conf. Excell. Ammanni Medic. Critic. Caſ. 62. p. 384. c) vom menſchlichen Leben / Geſundheit und Tode *part. 3. §. 45. p. m. 390. ſeqq. d) Ipſe a Reyes exempla hæc Indianorum & Turcarum profert. d. l. p. 816. & tamen poſtea p. 821. ad ea non reſpondet.*

§. 12. Sed noſtrum qvidem jam non eſt, tantas componere lites. Sufficit ad noſtrum ſcopum, qvod ſententia, qvæ opium pro veneno vel venenato habet, ſive ea vera ſit ſive erronea, ſit communis, adeoqve, etſi Pharmacopœus ſententiam poſteriorem veram eſſe opinetur, non poterit tamen ſalva conſcientia & ne pœnam incurrat opium ſine præſcitu magiſtratus ac permiſſu vendere, qvoniam juramenta non ſunt exponenda in dubio ſecundum intellectum ejus, qvi juravit, ſed prout capere ſe illum profitetur is, qvi juramentum defert ſeu cui juratur. Hujus enim præcipue non jurantis cauſa juratur. *a)*

a) vide Dn. Pufend. de J. N. lib. 4. cap. 2. §. 15.

§. 22. Ad veneficii crimen etiam refertur magia. Hujus ſpecies eſt maleficium ſomnificum, qvando nempe veneficæ aliqvem potione, malo carmine & certis ritibus ſoporant, ut interea ei venenum infundant vel infantulos rapiant aut necent, vel furto qvid ſubtrahant, vel ſtupro adulteriove contaminent. Faciunt hoc aliqvando magi naturalibus remediis ſoporiferis, aliqvando appenſione membrorum alicujus cadaveris, aliqvando accenſis certis qvibusdam luminibus. Scilicet accendunt interdum pedes aut manus mortuorum, inunctas prius oleo qvodam a dæmone

acce-

Digitized by Google

accepto, vel ad ſingulos digitos candelulis affixis, interdum facibus excantatis de certi generis lychno & nota illis pingvedine, & utuntur vel accenſis ſibi prælucentes, vel eas domi certo loco defigentes accenſas, & ſopor durat, qvamdiu lumen illud ferale. Singula exemplis declarat Del Rio *a*). Atqve hos qvidem pœna ordinaria magis irrogari ſolita puniendos eſſe nemo forte dubitat.

a) disqviſit. Magicar. lib. 3. part. 1. qv. 2. p. m. 356. ſeqq. conf. Torreblancam de Magia lib. 2. cap. 22. p. m. 223. ſeqq.

§. 23. Duplex autem claſſis magorum conſtituitur in Conſtitutione Criminali *a)*, una eorum, qvi damnum dant alteri, altera eorum, qvi nullum dant damnum. Ulterius magi cum Dæmone vel pactum expreſſum habent vel tacitum, qvo poſteriori tenentur illi, qvi ſcientes adhærent ſuperſtitioſis obſervationibus, nec non ejusmodi operationibus, qvæ nec rectæ rationi conveniunt, nec a prudentibus probantur &c. *b)* Ad eorum igitur claſſem, qvi ſcientes adhærent ſuperſtitioſis obſervationibus neqve tamen aliis damnum dant, utrum & iis referendi ſint, qvi divinationem ex ſomniis exercent qværitur? Repetendum vero hic erit ex capite primo *c*), ſomnia eſſe vel divina, vel diabolica vel naturalia. Divina ad hanc qvæſtionem non pertinent, qvoniam hæc qvidem homo obſervare tenetur ſub peccati reatu *d*) & fere ſi hieroglyphica ea ſint, Deus ſemper ſpeciali aliqva illuminatione & per modum habitus infuſi virum aliqvem ſapientem excitat, qvi illa ſomnia exponat, ut ex ſacris literis exemplo Joſephi & Danielis conſtat. Diabolica autem qvod attinet, uti de iis non eſt dubium, qvædam a diabolo ad juſſum magorum vel petitum inferri, qvorſum reſpicere arbitror Irenæum *e*), dum diabolos qvosdam appellat oniropompos, hoc eſt, ut Del Rio exponit, malorum ſomniorum averruncatores & oſtentatores bonorum; ita nec dubium eſt, artem ejusmodi ſomnia exponendi pertinere ad doctrinas diaboli, adeoqve non male eandem ad magiam referri. Naturalium vero ſomniorum expoſitio etſi ad primum magiæ genus communiter referri non poſſit, qvin tamen ad ſecundum referri debeat, nullus hæſito, qvia non poterit non hæc divinatio ad obſervationes ſuperſtitioſas referri, qvoniam prima hypotheſis hujus divinationis, ac ſi anima humana in ſomno futura prædice-

 re poſ-

re poſſit, pertinet ad obſervationes ſuperſtitioſas, qvod qvidem, ut puto, ſupra *f*) demonſtravi ad oculum.

a) art. 109. b) vid. Claſen. ad d. art. 109 p. m. 405. c) §. 44. ſeqq. d) Caſp. de Reyes Camp. Elyſ. qv. 37. p. m. 458. Torreblanca de Magia p. 130. n. 49. e) citatum Del Rio lib. 2. diſqviſ. mag. qv. 30. ſect. 1. p. m. 316. f) cap. 1. §. 35. & 47. adde omnino Zacchiam qvæſt. Medico-Legal. l. 4. tit. 1. qv. 5. n. 17. & ſeqq. f. 291. & 293.

§. 24. Unde & a Deo ſevere hæc divinatio Judæis fuit interdicta, dum prohibet, ne ſit inter ipſos, qvi luſtret filium ſuum aut filiam ducens per ignem, aut qvi ariolos ſciſcitetur & obſervet ſomnia atqve auguria. *a*) Et Propheta in nomine Domini interdicit ipſis *b*): *Ne attendatis ad ſomnia veſtra, qvæ vos ſomniatis.* Qvamvis autem ex eruditis nonnulli hæc dicta velint ad ſomnia diabolica reſtringere, ſit tamen hoc ſaltem ab iis, qvi perſvaſerunt ſibi, qvaſi anima hominis poteſtate divinandi gaudeat. Et contextus perſpicue oſtendit, qvod Deus divinationem omnem ex ſomniis (exceptis divinis) prohibere voluerit, eoqve ſpectant ea, qvæ fuſius diſſerit Siracides. *c*)

a) Deuteronom. cap. 18. b) Jerem. c. 29. v. 8. c) cap. 34. verſ. 1. ſeqq. adde Zepperum lib. 4. expoſ. Leg. Moſaicarum forenſium cap. 4. p. m. 284. & ſeqq.

§. 25. Sed & Principes Chriſtiani ſevere ſæpius in ſomniorum interpretes ſtatuerunt. Huc pertinent utriusqve Codicis tituli de maleficis & Mathematicis. Per mathematicos ſiqvidem intelliguntur impoſtores, qvi mathematicorum liberali nomine adumbrantes ineptias ſuas, profitentur ſe fata cujusqve noſſe & natalitias ſiderum obſervationes, qvibus ſimiles arioli, aruſpices, augures, vaticinatores, ſomniorum interpretes *b*). Sub capitis itaqve ſupplicio non ſolum prohibita fuit omnis divinandi curioſitas *c*), ſed & in ſpecie inter reliqvas enarrandorum ſomniorum ars expreſſe fuit nominata, conſtitutumqve, ut qvi reus hujus criminis aut de jure ſuſpectus eſſet, non aliter ac ſi læſæ majeſtatis crimen commiſiſſet absqve ullo dignitatis privilegio torturæ ſubjici debebat *d*), qvod ideo haud dubie factum, qvod ſæpiſſime contra freqventatas qvamvis prohibitiones ſuper ſalute Principis

cipis conſulti deprehenderentur Mathematici, qvod latius deducit in erudito ad Codicem Theodoſianum Commentario Jacobus Gottofredus. *e*) Qvin & Auguſtinus graviter invehitur in eos, qvi qvascunqve divinationes obſervant, qviqve attendunt ſomnialia ſcripta & falſo Danielis nomine intitulata, qvam invectionem dignam judicavit Gratianus, ut Decreto eam insereret. *f*) Sed hodie certe moribus, ut puto, Imperii communibus connivetur huic ſomniorum interpretationi, qvo jure, qvave injuria, non dixerim.

a) *Theodoſiani lib. 9. tit. 16. & Juſtinianei lib. 9. t. 18. b*) *Gottofred. in not. ad l. 10. de Epiſcop. audient. lit. k. c*) *l. 5. C. de maleſ. & mathem. d*) *l 7. C. eod. e*) *ad l. 6. de maleſ. & mathem. p. m. 125. f*) *can. Non obſervetis C. 26. q. 7.*

§. 26. Venio ad delicta carnis. Imputari in foro humano ea, qvæ in ſomniis laſcivis contingunt, non ſolere, conſtat, qvale fuit ſomnium Julii Cæſaris, dum viſus eſt per qvietem matri ſtuprum intuliſſe, ob qvod tamen ipſe Cæſar etſi ethnicus confuſus memoratur a Svetonio, *a*) qvamvis non putem Cæſarem vigilantem cogitationibus inceſtuoſis huic ſomnio dediſſe anſam. Magis vituperanda Biblis apud Ovidium *b*), qvæ

Spes obſcœnas animo dimittere non eſt
Auſa ſuo vigilans: placida reſoluta qviete
Sæpe videt qvod amat. Viſa eſt qvoqve jungere fratri
Corpus & erubuit, qvamvis ſopita jacebat.

Non tamen erubuit abeunte ſomno, [illegible]tavit potius, ut

Sæpe ſimili redeat ſub imagine ſomnus.
Teſtis abeſt ſomno.

Qvicqvid tamen hujus ſit, non ſunt pœnæ humanæ obnoxia ejusmodi delicta, ſed juſto Dei judicio relinqvuntur, partim qvod ſint occulta, partim qvod per ea damnum non incurrat reſpublica.

a) *in Cæſare c. 7. b*) *Metamorph. lib. 9. verſ. 467. ſeq.*

§. 27. Qvid ſi igitur cum alterius læſione conjuncta ſint? Difficilior eſt inſpectio. Puta ſi noctambulo dormiens aliqvam ſtupraverit, an ut ſtuprator vel adulter erit puniendus? Peterem prius caſum, vix enim puto exemplum reperiri, qvod noctambulo qva talis concubuerit fœminæ. Sed jungit tamen Zachias ſtu-

prum noctambulorum cum eorum homicidio *a*). Repetenda igitur & hic ea eſſe puto, qvæ ſupra *b*) in controverſia de homicidio diſtincte propoſui, in tantum, ut etiam arbitrer juſte puellam adverſus ejusmodi invaſorem, ſi aliter eum evadere neqveat, poſſe pudicitiam cum ejus internecione defendere. *c*) Illuſtrabit aliqvatenus dicta in hoc paragrapho ſententia JCtorum Lipſienſium in caſu ebrii (cui noctambulo non eſt abſimilis) pronunciata, qvam refert Beatus *d*): Iſt S. E. auff eine Nacht um des Seigers 2. in Meinung in ſein eigen Hauß zu gehen und ſich in ſein Bette zu legen/in ſeines Nachbauern Hauß kommen/und in deſſelben Schlaff-kammer ſeine Stieſeln ausgezogen und ſich in ſeines Nachbauern Bett geleget/darinnen biß auf den Morgen verharret. Wiewohl dann deſſelben Nachbarn Eheweib auff den Morgen ſeine Stieſeln genommen/die gegen E. in die Gericht getragen und ſich daſelbſt beklagt hat/das dann der S. E. nicht geſtehet: So mag er ſolcher That/nemlich daß er die Frau ſolt fleiſchlich erkant haben/durch derſelben Frauen Sage und Anzeigung der Stieſel allein nicht überweiſt werden; ſondern ſo er zuvor an ſeinen Rechten unbeſchulden/ſolcher That nicht berüchtiget wäre/und mit ſeinem Eyde auff dem Heiligen wie recht ſich entſchuldigen dörffte/daß ihm nicht bewuſt wäre. So möchte Ihn derhalben ſein Nachbauer ſolcher Geſchicht halben peinlich anziehen/ es muß aber gleichwohl derſelbige S. E. ſolchs/ nemlich daß er bey der Nacht ohne ſeines Nachbarn willen in ſein Hauß und Schlaff-Gemach gangen/ſich darinnen ſchlaffen gelegt/ gegen demſelben ſeinen Nachbauern mit geſatzter Buß verbüſſen/ und derhalben dem Gerichte oder Richter eine Gewette geben.

a) *qv. Med. legal. lib. 2. tit. 1. qvæſt. 12. n. 14. & 15.* *b*) *§. 14. & 15. conf. Zechiam d. l.* *c*) *argumento eorum qvæ diſſeruimus §. 17.* *d*) *de matrimonialibus Part. 2. tit. 20. p. m. 143.*

§. 28. Hæc de ſtupro dormientium in vigilantes. At qvid juris, ſi vigilans dormientem ſtupraverit. Utrum iſte pœna ſtupri violenti poterit affici? Res non incommode dijudicari poterit ex deciſione caſus ſimilis, de ſtupro cum mente capta commiſſo, furioſis ſiqvidem & mente captis, ut ſæpius jam vidimus, in jure æqviparantur dormientes. Deprehendo autem inter ſen-

ten-

tentias a Beato editas, anno 1549. m. Octobr. a Lipſienſibus ei, qvi mente captam ſtupraverat, pœnam gladii fuiſſe dictatam addita illa ratione, qvod mente capta propter deficientiam voluntatis non potuerit conſentire in ſtuprum, adeoqve id neqvaqvam pro voluntario, ſed pro violento ſit habendum *a*), qvam ſententiã etiam refert Dominus Schilterus *b*), Qvamvis autem in dicta ſententia ſimul illa circumſtantia fuerit annotata, qvod ſtuprator deprehenſus fuerit, cum mente captam vi adhibita pronam dejiceret, adnotaviſſe tamen ad iſtam ſententiam Modeſtinum, (vel, ut Dn. Schilterus *c*) vult, Hartmannum) Piſtorem adjicit Beatus *d*), eum non placuiſſe ſubſeqventibus temporibus, cum ſimilis caſus offerretur, qvoniam, etſi furioſa & mente capta non habeat conſenſum, ſtuprum tamen ejusmodi pro violento haberi non poſſit, cum mente capta non poſſit, nolle, qvia non poteſt velle; & ideo pronunciatum fuiſſe pœnam virgarum. Atqve hanc poſteriorem ſententiam confirmavit Sereniſſimus Elector Saxoniæ *e*): Wenn eine ledige Manns-Perſon eine wahnwitzige ſinnloſe ledige Weibes-Perſon beſchläfft; ſoll er derſelben nicht allein nach billiger Ermeßigung einen Unterhalt machen/ ſondern ſoll auch darüber mit Staupenſchlägen verwieſen werden. Deprehendo eqvidem, qvod B. Carpzovius *f*) hanc conſtitutionem limitaverit, ac ſi procedat ſaltem eo caſu, ubi absqve vi cum ejusmodi perſonis ſtuprum fuerit commiſſum, non autem, ubi qvis puellam non ſanæ mentis per violentiam ſtupraverit, ſed vereor, ut hæc expoſitio ſit ad mentem Sereniſſimi, cum ille potius in dicta conſtitutione in genere videatur definire voluiſſe, qvod in perſonas mente captas non committatur ſtuprum violentum, ac ita in ſtupro violento non tam ad violentiam phyſicam qvam ad moralem, qvæ ſcilicet infertur perſonæ nolenti, reſpiciendum ſit. Ita pro ſtupro violento non habetur, cum fœmina digito male pertinaci annulum detrahi paſſa fuit, etiamſi vis qvædam fuerit adhibita, v. g. qvæ tempore diurno in civitate paululum renitens, non clamans tamen & ſubſidia implorans, eſt violata. Nec obſtat ratio, qvam Carpzovius Dan. Mollerum *g*) ſecutus affert, qvod Sereniſſimus in qvæſtione de ſtupro infanti illato diſtingvat *h*), utrum id per vim an absqve ea fuerit illatum, ergo & ea-

dem

dem diſtinctio hoc loco tacite ſubſit, cum furioſi & infantes qvoad juris effectus æqviparentur. Nam reſpondeo, Sereniſſimum ibi de infante non loqvi, ſed de puella adhuc impubere, ut ipſi diſſentientes agnoſcunt, at ab hac ſi infantia major ſit, ad mente captam argumentatio non procedit, illa enim intellectum habet, hæc eo caret. Porro etſi arbitrer, Electorem Glorioſiſſimum etiam eum voluiſſe ſemper puniri gladio, qvi infantem nondum ſeptennem ſtupraverit, nec ſic tamen inferre poterimus ad mente captam adultam. Ibi enim dicerem (etiam poſito, qvod ejusmodi infans in hoc qvoqve caſu cenſeatur omni voluntate carere & ſaltem ut animal conſiderari,) a lege diſſenſum præſumi, tum qvod non poſſit non ſenſus reluctari in infante ob dolorem, qvi ipſi hac parte infertur, tum qvod ejusmodi ſtupra, ſi non cum periculo vitæ infantum, certe cum cruenta & gravi vulneratione ſint conjuncta; qvæ utraqve ratio in mente capta ceſſat, qvin potius, ſi hic ex conditione animali ſolum argumentum ducere debeamus, dicendum foret, in adultis potius propenſionem naturalem & appetitum ſenſitivum præſumi debere.

a) vide Beatum de matrimon. part. 2. tit. 26. p. m. 151. ſeqq. b) Exercit. 49. ad Pand. th. 102. p. m. 110. c) d. l. d) d. l. e) part. 4. conſt. 26. f) ad d. conſt. 26. def. 1. n. 4. g) ad eand. conſt. h) d. part. 4. conſt. 31.

§. 29. His præmiſſis circa eum, qvi dormientem ſtupraverit, ſic putarem diſtingvendum eſſe. Aut qvis crimen ſtupri dormiente ea, qvæ patitur, perfecit, qvod maxime contingere poteſt, ſi ſomnus remediis opiatis fuerit procuratus, & tunc puniri debet fuſtigatione *a*), niſi Judex & hic pœnam aliqvatenus, ob ſomnum perſonæ innocenti dolo procuratum, exacerbandam eſſe arbitretur; Aut nondum perfecit. Poſteriori caſu aut violentia adhibita fruſtra renitente ſtuprata ſcelus adimplet, aut blanditiis verborum eam in criminis partem trahit. Illo caſu ſtuprator violentus erit, hoc pœna ſtupri ſimplicis eum afficiendum eſſe arbitror. Qvam & tunc obtinere puto, ſi perfecto flagitio perſona evigilans conſenſum ſuum vel tacite declaret.

a) arg. d. conſt. 26.

§. 30. Pertinet ad delicta carnis & lex Julia de adulteriis

etiam

etiam lenocinium mariti *a)* qvod graviter, & ſi qvæſtus gratia factum fuerit, Jure Saxonico capitaliter punitur. *b)* Hac autem pœna non ſaltem illi puniuntur, qvi uxores ad adulteria committenda ſollicitant, ſed &, qvi lucri gratia id fieri permittunt, v.g. ne hoſpites relinqvant hoſpitium *c)*, item, ſi fingant mariti ſe dormire, & permittant homines ad uxorem ſuam accedere, & poſtea cum adulteris tranſigant, pecuniam aliudve lucrum accipientes. *d)* Huc reſpexit Antonius Matthæi *e)* dum ſcripſit: *Planiſſime ea novella capite multat --- lenones, qvi nuptias proſtituunt --- qvi uxores qvæſtuarias habent, id eſt, qvæſtus cauſa uxores ad peccandum impellunt aut peccare patiuntur. Nam qvi lacunar ſpectant, qvi non omnibus dormiunt, & ſtertunt vigilanti naſo -- hi plus qvam miniſtri nempe architecti & autores flagitii ſunt.* Qvinam vero ſunt iſti, qvi non omnibus dormiunt. Haud dubie in mente habuit Matthæi hiſtoriam, qvam refert Plutarchus: *g) Cabba Romanus invitavit ad cœnam Mæcenatem. Inde eum & uxorem ſuam cernens inter ſe annuentes, leni capitis inclinatione dormire ſimulavit. Interea cum qvidam ex ſervis foris arreperet ad menſam ac vinum intercipere ſuſpiciens:* Neſcis infelix, inqvit, ſoli me dormire Mæcenati. *Cæterum non eſt hoc fortaſſe mirum. Erat enim Cabba ſcurra.*

a) l. 2. §. 2. ad L. Jul. de adulter. l. 29. pr. eod. b) part. 4. conſt. 29. c) Brunnem. ad d. l. 29. n. 2. d) Carpz. crimin. part. 2. qv. 71. n. 24. e) de crimin. lib. 48. tit. 3. n. 11. f) Nov. 134. cap. 10. g) ſermon. amatorio. p. m. 94.

§. 31. Hactenus de delictis communibus. Militibus qvædam peculiaria ſunt crimina, inter qvæ eſt etiam, ſi miles in excubiis dormierit. Apud Romanos qvi nocte circuibat, a ſingulis vigilibus accipiebat notas & ſuas teſſaras. Si inveniſſet milites dormientes vel dereliqviſſe cuſtodiam, cum ſociis atteſtationes accipiebat, & mane ad triarios producebat teſſeras; ex qvibus cognoſcebatur, qvi reliqviſſent cuſtodias, & tribuno cuſtodiæ vocato res agitabatur, ſi damnaretur, fuſte cædebatur *a)* Moribus noſtris pleræqve conſtitutiones militares dormientibus in excubiis mortis pœnam irrogant *b)* non injuſte. Nam pendet inde ſalus multorum, ſalus Reipublicæ. Ex hoc itaqve capite defendendum erit factum Epaminondæ, qvod ſupra *c)* recenſuimus;

Digitized by Google

mus; ex hoc fonte ex parte addendæ ſunt limitationes legibus iſtis pœnalibus. Scilicet ceſſare hanc pœnam capitalem debere tempore pacis, & ubi nullum periculum timendum: excuſare a pœna morbum militis dormientis, modo talis ſit, ut ſomnum vincere non potuerit, idqve evidenter demonſtrare valeat; puniendum eſſe centurionem, qvi ſtatuto tempore militem ab excubiis non liberavit, & qvæ poſſunt eſſe ſimiles *d*).

a) *Petr. Gregor. Tholoſanus de Republ. lib. XI. cap. 9. n. 9. p. m. 682. b*) *vide ex pluribus Imperatoris Matthiæ* Articfels Brief *art. 39.* Holländiſch Kriegsrecht *artic. 27. c*) *c. 1. § 6. vide Pappum in notis ad Jus militare Belgicum d. artic. 27. p. m. 151.*

§. 32. Sunt & Sacerdotibus delicta peculiaria, qvale eſt revelatio confeſſionis. *Sacerdos ante omnia caveat, ne de his qvæ ei confitentur peccata alicui recitet, non propinqvis, non extraneis, neqve, qvod abſit, pro aliqvo ſcandalo. Nam ſi hoc fecerit, deponatur & omnibus diebus vitæ ſuæ ignominioſus peregrinando pergat*; Ita ex Gregorio notavit Gratianus. *a*) Poſterius tamen pœnæ caput ab Innocentio III. mutatum eſt, & conſtitutum, ut loco perpetuæ peregrinationis ad perpetuam pœnitentiam agendam in arctum monaſterium detrudatur ejusmodi ſacerdos *b*). Vocatur autem reticentia illa ſigillum confeſſionis, de qvo ex noſtratibus fuſe diſſeruerunt Dn. Stryke *c*) & Adrianus Beyer *d*). Qvam impia vero & pernicioſa de eo ſtatuant Pontificii, videre licet ex iis, quos citat & excerpit Barboſa. *e*) Summam eorum fere exhibet Dn. Zieglerus *f*). Ad hanc credentiæ revelationem pertinet, qvod de Sacerdote temulento narrat Eraſmus *g*). Qvidam exorſus apud temulentum Sacerdotem peccata ſua confiteri, ubi ſenſit hominem altum dormire, ſurrexit atqve abiit interrupto ſermone. Hoc digreſſo ſucceſſit alter. Cumqve rurſus obdormiviſſet, excitavit hominem confitens, non inqvit, audis, qvæ dico. Ille ſomno delirus, exiſtimans eundem hunc eſſe, qvi prius cœperat confiteri, imo probe audio, inqvit, dixeras te effregiſſe ſcrinium vicini tui, perge cætera dicere. Hoc meminerat ex confeſſione prioris velut inſigne, tametſi dormitans & ſemiſomnis. At confeſſor ille excanduit, negans ſe unqvam fuiſſe ſcriniorum perfoſſorem. Hoc

igitur

Digitized by Google

igitur caſu qvi ſucceſſit, reſcivit ſuperioris arcanum. Putarem itaqve Sacerdotem iſtum pœna revelatæ confeſſionis jure coërcere potuiſſe. Etſi enim non habuerit propoſitum revelandi, etſi vigilia non ſemper ſit in arbitrio hominis, præceſſerat tamen culpa & imo dolus, qvod ſciens & volens eo tempore, qvo ſacris ipſi erat inſerviendum, vino ſe inebriaſſet.

a) can. 2. diſt. 6. de pœnitentia b) cap. omnis 12. x. de pœnitentia. c) diſſertat. de revelatione credentia. d) tract. de Sigillo confeſſionis. e) ad d. can. 2. & ad d. c. 12. f) ad Lancelott. lib. 2. tit. 5. §. 9. p. 357. g) de lingva.

§. 33. Ad delicta intuitu ſomni commiſſa ſed levioribus aut nullis notata pœnis referri poſſunt præterea tum (1.) intuitu loci, ſi qvis intra templum ſive altare ſomnum capiat. Extat ea de re Conſtitutio Theodoſii *a*) de ſecuritate Aſyli Eccleſiaſtici diſponens: Poſtqvam enim paulo ante Concilium Epheſinum ſervi præponentis cujusdam viri immanem heri ſui ſævitiam ferre amplius non valentes Conſtantinopoli ad Eccleſias confugiſſent, & gladiis cincti ad altare proſiliiſſent, rogati ut inde abirent, nullo modo obſeqvi voluerunt, ſacrisqve miniſteriis fuerunt impedimento. Qvin etiam complures dies ſtrictos gladios tenentes, qvibusdam Clericis ipſos adeuntibus vulneratis ſibi ipſis necem conſciverunt *b*). Igitur ut adverſus confugientium in Eccleſias veſaniam reverentiæ loci proſpiceret Imperator, conſtituit ut in poſterum non ſolum altaria & ſacrarium vel Oratorium, verum extra id laxius aliqvod ſpatium, qvicqvid ſcilicet trans templum ad primas usqve fores ambitus Eccleſiaſtici erat conſtitutum, qvod cellulis, domibus, hortulis, balneis, areis, porticibus occupabatur, jus aſyli extenderetur *c*). Hanc autem ſpatii latitudinem ideo ſe indulſiſſe ait, ne in ipſo Dei templo & Sacroſanctis altaribus confugientium qvemqvam manere vel veſcere, cubare vel pernoctare liceat, ipſis hoc Clericis religionis cauſa vetantibus, ipſis qvi confugiunt pietatis ratione ſervantibus. Ergo Clerici eos, qvi intra templum ſomnum vel cibum capere vellent, arcere debebant, & renuentes a divinis locis ad ſpatia illa exteriora turbare. (2.) Intuitu loci & temporis, ſi qvis in templo tempore ad ſacrum cultum deſtinato dormiat, qvam in rem pium e-

Digitized by Google

didit libellum Ahaſverus Fritſchius *d*) Huc pertinet etiam omiſſio ſomni ſeu vigilia in cœmeteriis tempore nocturno. Occaſione enim vigiliarum nocturnarum in ſolennitatibus a Chriſtianis piis obſervatarum aliqvando data eſt Ethnicis maledicendi occaſio de Chriſtianis, & aliqvando qvoqve harum prætextu multa impudice clam commiſſa fuerunt. Elibertinum itaqve Concilium in Hiſpania *e*) prohibuit, ne fœminæ in cœmeterio pervigilent, eo qvod ſæpe ſub obtentu orationis ſcelera latenter committant. (5.) Intuitu modi capiendi ſomnum ſi luxu qværatur ſomnus. Ita Saluſtius mores perverſos Romanorum deſcribens dicit *f*) eos dormire prius qvam ſomni cupido eſſet, neqve frigus neqve laſſitudinem operiri, ſed omnia luxu antecapere, hoc eſt, ante noctis frigora, qvibus alii homines qvietem captant, ſomnum qværere. *g*) Tangit eam Romanorum luxuriam Seneca ſæpius *h*).

a) *l. 3. C. de his qvi ad Eccleſ. confug. l. 4. Cod. Theod. lib. 9. tit. 45. b*) *Socrates l. 7. c. 33. Nicephorus lib. 14. c. 32. c*) *conf. Jac. Gottofr. ad d. l. 4. C. Theod. p. 369. ſeqq. d*) *ſub titulo* der ſündliche Kirchenſchläffer *e*) *cap. 35. vide ſummam Caranzæ p. m. 81. Conf. Petr. Gregor. Tholoſ. de Rep. lib. 13. c. 19. n. 17. p. m. 983. f*) *de Bello Catilinario p. m. 24 g*) *vid. Rupertum ad d. l. Saluſtii p. m. 121. h*) *Epiſt. 55. 56. 122. Conſol. ad Helvic. c. 9. & l. 1. de provid.*

CAPUT VI.

De

JURE CIRCA SOMNUM ET SOMNIA IN PROCESSU CRIMINALI.

SUMMARIA.

Apocha in ſomniis debitori indicata §. 1. Somnia vel propria vel aliena non faciunt indicium in delictis §. 2. Ob Sophoclis ſomnium qvidam ab Areopagitis tortus §. 3. An ſomnus repentinus ſit indicium veneficii? §. 4. Somnus an indicium innocentiæ in reo? §. 5. Confeſſio delicti a dormiente facta. Venefica in tortura dormientes §. 6. Quid probare debeat, qvi pro excuſatione delicti allegat ſomnum? §. 7. Interfectio

Digitized by Google

fectio in ſomno an mite genus ſupplicii §. 8. *Crudele mortis genus per continuas vigilias* §. 9.

§. 1. Reſtat ut videamus, qvid juris circa ſomnum intuitu proceſſus. Et qvidem qvod proceſſum civilem attinet, nihil qvod afferamus habemus, niſi forte huc referre velis ſomnium notabile, qvod Auguſtinus *a*) refert. Cum debitum repeteretur a qvodam, defuncti patris cautione prolata, qvod filio neſciente a patre jam erat perſolutum, contriſtari homo graviſſime cœpit. Anxio apparuit pater in ſomniis & ubi eſſet recautum indicavit, qvo invento juvenis paternum recipit chirographum. Sed ex hoc tamen ſomnio obſervationem Juridicam formare non poteris.

a) *in libro de cura pro mortuis gerenda Tom. IV. oper. p. 887. ſeqq.*

§. 2. Igitur pergo potius ad proceſſum criminalem, ubi initio qværi poterat: An ex ſomnio indicium contra delinqventem ſumi poſſit? Et ſiqvidem in genere ad hanc qvæſtionem reſpondere debeamus, poterit qvidem ex inſomniis conjectura a Medicis ſumi de temperamentis hominum; qvam in rem extat liber peculiaris Galeni *a*), qvamvis & hæ ſint conjecturæ ſaltem, non apodicticæ demonſtrationes *b*). Sed hic magis qvæſtio eſt de indiciis affectuum vel potius de indiciis virtutum aut vitiorum. De Pythagora referunt, qvod diſcipulorum ſuorum ingenia ex inſomniis probaverit *c*). De Zenone Plutarchus *d*) refert, qvod voluerit ex inſomniis ſuum qvemqve proceſſum ſentire, qvantum in virtute profeciſſet, ſi neqve exultare ulla ſe turpitudine neqve admittere vel agere qvicqvam ſcelerate aut injuſte in ſomniis videat, velut qvaſi in profundo tranqvillitatis placidæ perſpicuo viſiones & motus animi perluceant ex doctrina hilares, qvod latius additis exemplis etiam ex doctrina Platonis Plutarchus declarat. Similis doctrina Epicuri, ſapientem in ſomniis non alio affectu ob mentem bene compoſitam, qvam per vigiliam extiturum *e*); Qvippe.

Omnia qvæ ſenſu volvuntur vota diurno
Pectore ſopito reddit amica qvies.
Furto gaudet amans, permutat navita merces
Et vigil elapſas qværit avarus opes. f)

Cæ-

Cæterum tamen hæc talia non ſunt, ut in proceſſu criminali indicia vel ad capturam vel ad torturam regulariter facere poſſint, ſunt enim plerumqve occulta, ac ſæpe fallunt, magisqve, ut ex dictis apparet, affectuum & inclinationum indicia ſunt, qvam ſingularum actionum externarum. Hæ enim principaliter puniuntur, affectus incidenter: Qvod vero ſomnia aliorum attinet, ea multo minus poſſunt eſſe ſufficientia indicia vel ad capturam vel ad torturam qvoniam ſupra divinationem animæ per ſomnia negavimus, etſi eventus aliqvando oſtenderit, per ſomnia tertii præternaturalia delicta fuiſſe manifeſtata, qvale eſt illud Arcadis cujusdam de ſocio a caupone interfecto, qvod referunt Valerius Maximus *g*) & Cicero *h*), qvamvis hoc exemplum Juſtus Oldecopi *i*) inter modos manifeſtandi crimina retulerit.

a) de dignotione ex inſomniis Claſſ. 4. oper. p. m. 432. b) vid. ſupr. cap. 1. §. 46. c) Hermol. Barb. l. 12. Ep. Polit. 46. d) qvemadm. ſentias te in virtute proficere p. m. 36. e) vid. Diog. Laert. lib. 10. f. m. 48. conf. Gaſſend. Philoſ. Epic. Part. 2. f. m. 29. 30. f) Claudianus præfat. ad lib. 3. de raptu Proſerp. g) lib. 1. c. 7. extern. 10. h) lib. 1. de divin. p. m. 1157. i) Obſeru. Crimin. tit. 2. obſ. ult. n. ult. p. m. 120.

§. 3. Unde non immerito ſimile de ſomnio Sophoclis exemplum caſtigatur ab Ærodio. *a) Ex æde Herculis cum corona aut patera aurea gravis ſurrepta eſſet; Sophocles Poeta vidit in ſomnis Deum ipſum indicantem furem. Is ſemel iterumqve neglexit judicium. Sed ſæpius admonitus venit in Areopagum & rem ſomniumqꝫ defert. Areopagita jubent comprehendi, qvem Sophocles nominaſſet. Is admota qvæſtione confeſſus eſt, & pateram retulit, inqvit Cicero. Nihil novi eſt eo indicio hominem comprehendi* (qvo hic reſpiciat Ærodius, neſcio. Moribus noſtris omnino qvid novi eſſet.) *Sed ſomnium valuiſſe ad liberum hominem torqvendum, profecto eſt qvod habet admirationem; nam qvantum ſit periculoſum in Judiciis moveri ſola opinione religionis, docet Lucianus in Alexandro. Cum apud Galatiæ præfectum a qvodam Paphlagone ſervi capitis acceſſiti eſſent, hoc nomine, qvod filium ejus occidiſſent, prædito oraculo, per qvod arguebantur, beſtiis objecti ſunt. Et tamen iis ſupplicio affectis filius, inqvit, ex longa peregrinatione reverſus eſt. Qvamobrem exiſtimo, præter au-*

tori-

Digitized by Google

teritatem Sophoclis, ſomniorum divinationem & ſummam eam interpretationem, qvæ pro religione facit, Areopagitas in voce & vultu ſacrilegi aliqvid animadvertiſſe, qvo moti decrevere, rei veritatem qvari per tormenta. Forte tamen hæc conjectura Ærodii eſt otioſa. Non eſt novum Areopagitas inepte judicaſſe. Argumento eſt ſylva deciſionum Areopagiticarum a Frehero edito.

a) Rer. judic. lib. 9. tit. 10. c. 1. p. m. 528.

§. 4. Qvoad indicia delictorum ſpecialia elegantem caſum de venenatione refert Zachias *a*): Nicolaus Copernis a cœna cum ſorore propria celebrata cum affluenter comediſſet & bibiſſet, in profundum ſomnum & ſtertorem lapſus eſt, a qvo nec ab adſtantibus nec a qvoqvam ullo ingenio excitari potuit, qvousqve poſt horam a cœna vigeſimam qvartam a ſomno excitatus qvidem eſt; ſed nec ad rem loqvebatur, nec qvemqvam familiarium cognoſcebat, admodum impotens dum videbatur, non tamen ullo membro remanſerat impeditus, etſi ad mentem nunqvam redierit & vix anno tranſacto Apoplecticus perierit. Irrepſerat apud fiſcum ſuſpicio venenationis, qvæ maxime cadebat in mortui Nicolai ſororem Luciam, qvæ marito jam a nonnullis annis orbata cum fratre convivebat. Prætendebatur ergo a Fiſco, illam venenum ſoporiferum in medicato vino fratri porrexiſſe, ut tutius de nocte cum Amaſio commorari poſſet. Fovebat hanc Fiſci conjecturam, qvod idem Nicolaus a ſorore jam ſemel ſoporifero medicamento potionatus fuerat, etſi id ſuum effectum non eſſet ſortitum ob abſtinentiam Nicolai; item Nicolaum fuiſſe in ultima iſta cœna optimæ valetudinis neqve aberraſſe in ratione victus, & tamen illico a cœna in accidentia prænarrata fuiſſe lapſum; qvæ qvidem fere ſoleant ſeqvi ſoporifera medicamenta exceſſive aſſumta & contra naturam vini nimium poti ſint. Sed his non obſtantibus reſpondit Zachias, cauſam hujus morbi fuiſſe ebrietatem Nicolai; cujus reſponſi diſcuſſio Medicis eſt relinqvenda. Nos abſtrahendo ab aliis circumſtantiis putamus, etiamſi certum ſit, ſomnum repentinum a cœna eſſe indicium ſoporiferi aſſumpti, tamen idem indicium per ſe nec ſufficiens eſſe ad capturam nec ad torturam perſonæ, cum qva cœna celebrata eſſet; Non enim ſeqvitur: dormiens aliqvid ſoporiferi vel venenati accepit, ergo id a

id a convivante vel cibos præparante cibis aut potui fuit admixtum.

a) Quæſt. Medico-Legal. Tom. 3. conſ. 15.

§. 5. Cum autem alias reorum favor major ſit in criminali accuſatione, qvam accuſatorum, inde qværi porro poteſt, annon ſomnus indicium innocentiæ reorum præbeat? Ita videtur, ſi qvis ea, qvæ Cicero refert *a*), penſitaverit. *T. Cœlius Terracinenſis, homo non obſcurus, cum cœnatus cubitum in idem conclave cum duobus adoleſcentibus filiis iſſet, inventus eſt mane jugulatus, cum neqve ſervus qviſqvam reperiretur, neqve liber, ad qvem ea ſuſpicio pertineret, id ætatis autem duo filii propter cubantes ne ſenſiſſe qvidem ſe dicerent, nomina filiorum de parricidio delata ſunt. Qvid poſtea? erat ſane ſuſpicioſum neutrum ſenſiſſe. Auſum autem eſſe qvemqvam ſe in id conclave committere eo potiſſimum tempore, cum ibidem duo eſſent adoleſcentes, qvi & ſentire & defendere facile poſſent. Erat porro nemo, in qvem ea ſuſpicio conveniret. Tamen cum planum Judicibus eſſet factum, aperto oſtio dormientes eos repertos eſſe judicio abſoluti adoleſcentes & ſuſpicione omni liberati ſunt. Nemo enim putabat, qvemqvam eſſe, qvi cum omnia divina atqve humana ſcelere nefario polluiſſet ſomnum ſtatim capere potuiſſet, propterea qvod qvi tantum facinus commiſerunt, non modo ſine cura qvieſcere, ſed ne ſpirare qvidem ſine metu poſſunt.* Apertius Valerius Maximus *b*) *Somnum innoxiæ ſecuritatis certiſſimam indicem miſeris opem tuliſſe: Judicatum enim eſſe, rerum naturam non recipere, ut occiſo patre ſupra vulnera & cruorem ejus qvietem capere potuerint.* Mihi fratres iſti Cœlii magis imbecillitate indiciorum criminis commiſſi, qvam pondere indicii pro innocentia abſoluti fuiſſe videntur. Qvid enim; annon potuerant, ſi parricidæ fuiſſent, ſomnum fingere? Sane in ſimili cauſa cum Artabanus regem ſuum Xerxem ſceleſte interfeciſſet, filioqve regis juniori Artaxerxi narraſſet, ac ſi Rex a primogenito Dario per parricidium fuiſſet interfectus, poſtea autem cum ventum ad domum Darii eſſet, isque dormiens fuiſſet inventus, perſvaſit juveni, ac ſi Darius ſomnum fingeret, unde & interfectus fuit Darius. *c*) Meminerunt forte non pauci hic Lipſiæ, cum ante aliqvot annos qvidam in tumultu fuiſſet interfectus, ex duobus, qvos premebat ſuſpicio præ reliqvis, unum ex ſomno profun-

fundo ad carceres fuiſſe tranſlatum, alterum ex quæſitis latebris fuiſſe protractum. Eventus tamen docuit, poſteriorem ſaltem autorem fuiſſe rixæ, priorem homicidium commiſiſſe. Cæterum uti Cœlii fratres adverſus indicium a præſentia eorum deſumtum per ſomnum liberabantur, ita fruſtra ſomnum pro ſua innocentia adducebat Plautius Silvanus Prætor. Conjux ejus in præceps jacta reperiebatur. Prætendebat ſe ſomno gravem adeoque hujus rei ignarum fuiſſe, uxoremque ſponte ſumſiſſe mortem. Si a reliquis circumſtantiis abſtrahamus, adhuc favorabilior videri poſſet hæc excuſatio. Ejusmodi enim præcipitatio minori rumore peragi poterat. Sed excludebatur tamen, partim quod turbata mente reſponderat, partim, quod Tiberius cubiculum viſitans reluctantis fœminæ & impulſæ veſtigia deprehenderit. *d)*

a) pro Roſcio Amerino caſ. 23. p. m. 205. ſeqq. b) lib. 8. c. 1. exempl. 13. c) vid. Juſtinum lib. 3. c. 1. d) vid. Tacitum lib. 4. Annal. cap. 22.

§. 6. Probantur delicta cæteris paribus per confeſſionem delinquentis eamque vel ſpontaneam vel mediante tortura factam. De confeſſione ſpontanea delicti nullum eſt dubium, quin, ſi eadem a dormiente facta ſit, non valeat, quia, ut ſupra aliquoties diximus, dormiens ſuæ mentis non eſt compos, ſed furioſo æquiparatur *a)*, & referenda erit hæc confeſſio inter erroneas, quæ non nocet, cum confiteri non videatur qui errat *b)*. Quod autem attinet confeſſionem mediante tortura factam hiſtoriæ de magis & maleficis referunt, ſæpius in tortura ſagarum non paucas ſiluiſſe, ac ſi nulla tormenta ſenſiſſent, imo aliquas in graviſſima tortura tanquam profundiſſimo ſomno oppreſſas jacuiſſe. Prolixum hujus rei exemplum ex Damhouderio refert Gödelmannus. *c)* Quid ergo cum his vel ſimilibus in tortura dormientibus Judex faciet? Varia remedia refert Del Rio, *d)* quorum tamen ipſe nonnulla tanquam ſuperſtitioſa recte rejicit. Reliquorum pleraque ab ipſo approbat[illegible]rciſmis pontificiis vel aqua aut cera benedicta vel agno Dei & ſimi[illegible]s judicem uti debere volunt, quæ nec ipſa pro genuinis habere poſſumus. Fere optimum & apud nos etiam non inuſitatum remedium eſt abraſio capillorum in toto corpore, etiam in partibus ſecretis. Nam hoc modo ſagam in dicto Gödelmanni exemplo, quæ in tormentis partim riſerat, partim dormiverat, ad confeſſionem fuiſſe adactam, ex lectione ejus patet. Reperiebatur enim pergamena

quædam characteribus variis inſcripta crinibus partium ſecretiorum implicata, qua ablata malefica crimina ſua confeſſa eſt. Modo tamen maleficium ſomni & ſilentii veneficæ ſibi per ejusmodi ſchedulas comparaverint. Nam ſi ſomnus ipſis a dæmone medicamentis ſoporiferis fuerit conciliatus, ut regulariter notat fieri Del Rio, *c*) vereor ut iſta abraſio ſemper multum profectura ſit.

a) *conf. c. 2. §. 25.* *b*) *l 2. de confeſſ lib 7. C. de Jur. & fact. ignor.* *c*) *de magis & veneficis lib. 3. c. 10 n. 38. p. m. 205. ſeqq* *d*) *disquiſ. Magic. lib. 5. Sect. 9. p m. 739. ſeqq.* *e*) *d l p. 739.*

§. 7. Qui pro excuſando ſuo delicto allegare velit, ſe in ſomno id perpetraſſe, v. g. alterum interfeciſſe, ei non ſtatim creditur, ſed ſi plenam abſolutionem conſequi velit, multa probare tenetur. Primo ſe habuiſſe antea conſvetudinem ſurgendi e lecto & ambulandi per cubiculum & ſimilia his gerendi, quæ delinquentem geſſiſſe conſtat. Secundo nullum ſe potuiſſe habere impedimentum in accedendo ad lectum vel cubiculum occiſi: Tertio ſe habuiſſe arma prompta aut in vicino appenſa, neque multo ſtudio indiguiſſe ad ea capeſſenda. Rationes proponit Zachias. *a*)

a) *l. 2. tit. 1. qu. 12. n. 19. ſeqq.*

§. 8. Reſtat ut de pœnis pauca dicamus. Optima doctrinæ pœnarum illuſtratio a medicamentis deſumi poteſt. Haud enim dubito, quin fere omnes quæſtiones, quæ in hac doctrina occurrere poſſunt, ad ſimilitudinem medicamentorum definiri queant. Hinc etiam medicinalis dicitur pœna quæ proprie talis eſt. Ut itaque medicus operam dare debet, ut ne medicamenta morbo leviora ſint, nec ſumme etiam acria, quæ vitam ducant in periculum; ita & Princeps ſtudere debet, ut pœnæ non ſint mitiores delictiſ, neque etiam ſævæ nimis. De ſomno ita ſcribit Religionis Medici autor *a*): *Clementer Themiſtocles militem dormientem interfecit*, (puto eum reſpicere ad factum Iphicratis & Epaminondæ, de quo ſupra *b*) *mitius ſane ſupplicii genus, quam quod ullæ adhuc leges excogitarunt, quod adeo Lucani & Senec[illegible]enium fuiſſe miror.* Quorum videlicet uterque a Nerone impetrato mortis arbitrio brachia ad ſecandas venas præbuit. *c*) Sed forte ſine cauſa Lucanum & Senecam taxat Thomas Browne. Eſto, mite genus ſupplicii fuiſſe interſectionem in ſomno intuitu militis ab Epaminonda occiſi, erat enim inopinatum; mite tamen eſſe nequit, ſi quis ipſe mandaverit aliis, ut eum in ſomno interficiant. Crediſne enim ejuſmodi hominem facile ad ſomnum perventurum,

Digitized by Google

rum, qui certus ſit, ſe vitam cum morte commutaturum eſſe? Credo potius naturalem mortis horrorem ſomnum eſſe impediturum, adeoque dubito, an jure pro miti haberi poſſit ejusmodi mors prævisa. Nec obſtat, quod Hiſtorici de Othone Imperatore Romano teſtentur, eum, cum jam ſerio deſtinaſſet, quod ſe ipſum mane craſtino interficere vellet, nocte ultima placide quieviſſe, *d*) illi quippe mors erat res proprii arbitrii nec homicidam ſomni tempore timebat. Hoc itaque ſupplicii genus, ut a legibus inculcetur, otioſum eſt, cum non mitius dici poſſit, ac v. g. pœna gladii, hic enim non cruciat ipſum ſupplicium, ſed præcedens morti timor, niſi dicere vele Brownium eo reſpicere, ut aliquis inopinato ac nulla publicata mortis ſententia in ſomno interficiatur, quod ipſum profecto turbaret maxime proceſſum criminalem. Accedit quod non admittat religio Chriſtiana delinquentem, cujus animæ quoque ratio habenda eſt, inopinato interfici in ſomno.

a) *part. 2. ſect. 12. p. 424.* *b*) *c. 1. §. 6.* *c*) *Tacit. lib. 15. Annal. cap. 63. & c. 70.* *d*) *vid. Tacit. Hiſtor. lib. 2. Suetonius in vita ejus.*

§. 9. Iſtud vero ſupplicii genus crudele magis quam Reip. utile, delinquentem privatione ſomni & continuis vigiliis necare. Unde eo magis cavillatio Romanorum in aperto eſt, qui cum Perſen Philippi filium in fidem acceperant, ac pacto vitam dederant, inſomniis interfecerunt. *a*) Rectius jure Conſulti Romani nihil intereſſe ſtatuerunt, interficias aliquem, an mortis cauſam præbeas *b*) Excruciatus etiam hoc mortis genere fertur a Carthaginenſibus Regulus. *c*) Plura exempla ut adducamus non eſt opus, cum ante oculos adhuc nobis verſetur triſtis memoria Reformatorum Galliæ ſimili cruciatus genere tortorum.

a) *Salluſt. Fragm. hiſtor. lib. 4. p. m. 187. ibique Ludov. Carrio p. m. 215. conf. Ruperti obſervationes ad d. l. Saluſtii p. m. 546.* *b*) *l. 15. ad l. Corn. de Sicar. N. O. l. 7. §. 6. ad l. Aquil.* *c*) *vide Gell. lib. 6. c. 4.*

S. D. G.

Digitized by Google

Digitized by Google